

Archeologienota
Vooronderzoek zonder ingreep in de bodem
Geraardsbergen – Denderstraat 33-35

Verslag van Resultaten

Ons kenmerk :	ORTEC2300716
Auteurs :	Vanessa Bigonzi Alexander Doucet Ward Decramer
Datum verslag :	14 april 2023
Projectcode Onroerend Erfgoed :	2023D30
Wettelijk depot :	D/2023/15.001/48

Coverfoto: het terrein gesitueerd op de Ferrariskaart (ca. 1777; bron: AGIV)

Auteurs & autorisatie:

Vanessa Bigonzi (OE/ERK/Archeoloog/2021/00028)

Alexander Doucet (OE/ERK/Archeoloog/2020/00003)

Ward Decramer (OE/ERK/Archeoloog/2019/00023)

Terra Engineering & Consultancy nv (OE/ERK/Archeoloog/2020/00014)

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Wettelijk depot: D/2023/15.001/48

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Bureauonderzoek	4
1 Beschrijvend gedeelte	4
1.1 Administratieve gegevens	4
1.2 Archeologische voorkennis	6
1.3 Onderzoeksopdracht	8
1.3.1 Vraagstelling	8
1.3.2 Voorwaarden opstellen archeologienota	8
1.3.3 Randvoorwaarden	9
1.4 Beschrijving van de geplande werken	10
1.4.1 Huidige situatie	10
1.4.2 Geplande werken	11
1.5 Werkwijze	15
2 Assessmentrapport	16
2.1 Landschappelijke ligging	16
2.1.1 Tertiair- en quartairgeologie	18
2.1.2 Bodemkaart	19
2.1.3 Conclusie	20
2.2 Historische beschrijving van het onderzoeksgebied	25
2.2.1 Historiografische bronnen	25
2.2.2 Historische cartografie	27
2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	40
2.3.1 CAI-gegevens	44
2.3.2 (Archeologie)nota's	49
2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	52
2.5 Synthese en beantwoording onderzoeksvragen	54
Bibliografie	57
Ondertekening	58
Bijlagen	59

Deel 1: Bureauonderzoek

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode Onroerend Erfgoed	2023D30 (bureauonderzoek)
Erkend archeoloog	Terra Engineering & Consultancy nv (OE/ERK/Archeoloog/2020/00014) Ward Decramer (OE/ERK/Archeoloog/2019/00023) Alexander Doucet (OE/ERK/Archeoloog/2020/00003)
Locatie	Provincie: Oost-Vlaanderen Gemeente: Geraardsbergen Adres: Denderstraat (Fig. 1.1)
Kadastrale gegevens	Geraardsbergen, afdeling 1, sectie B, percelen 92H, 93F, 94A en 96A3
Bounding Box	Pompput (45 m²) Punt 1: X = 115498, Y = 162747 Punt 2: X = 115507, Y = 162753 Omgevingsaanleg (966 m²) Punt 1: X = 115526, Y = 162679 Punt 2: X = 115595, Y = 162745
Oppervlakte projectgebied (binnen een archeologische zone)	8 213 m ²
Oppervlakte bodemingreep	1 011 m ²
Einddatum bureauonderzoek	14 april 2023
Relevante termen¹	Oost-Vlaanderen; Geraardsbergen; Leemstreek; Vastgestelde archeologische zone; Historische stadskern; Middeleeuwen – Nieuwste Tijd; Brouwerij.
Bebouwde zones	Het projectgebied bebouwd met een ontmoetingscentrum en is volledig verhard.

¹ <https://thesaurus.onroerenderfgoed.be>

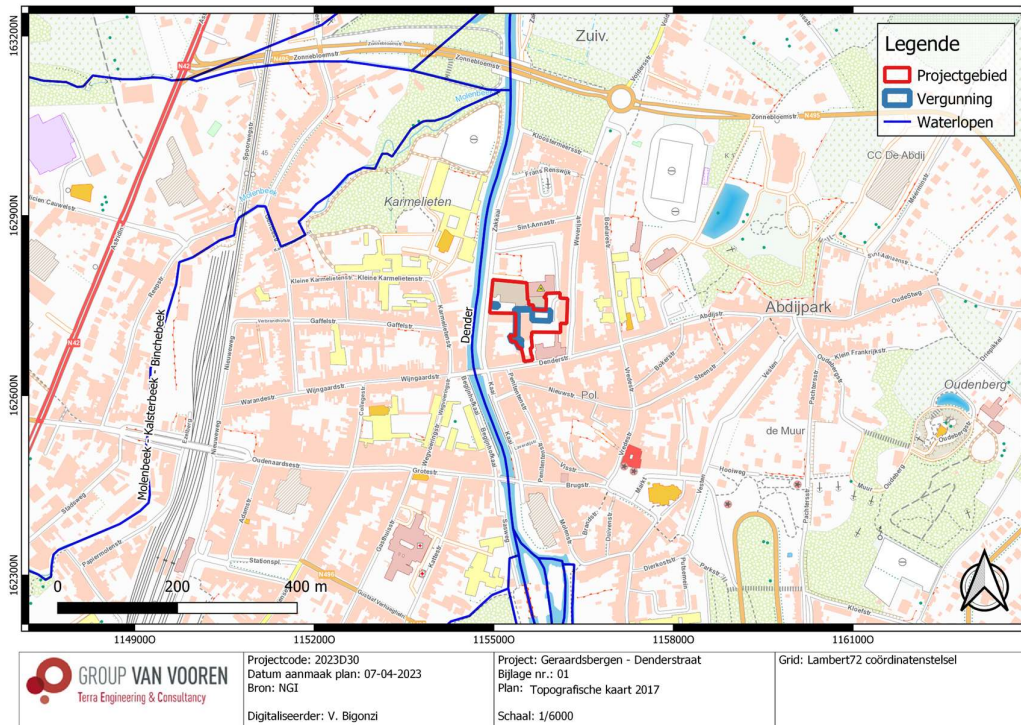

Fig. 1.1: Topografische kaart (2017) met situering van het projectgebied (© NGI).

Fig. 1.2: Archeoregio's van Vlaanderen met situering van het projectgebied².

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoekbalans/archeologie>

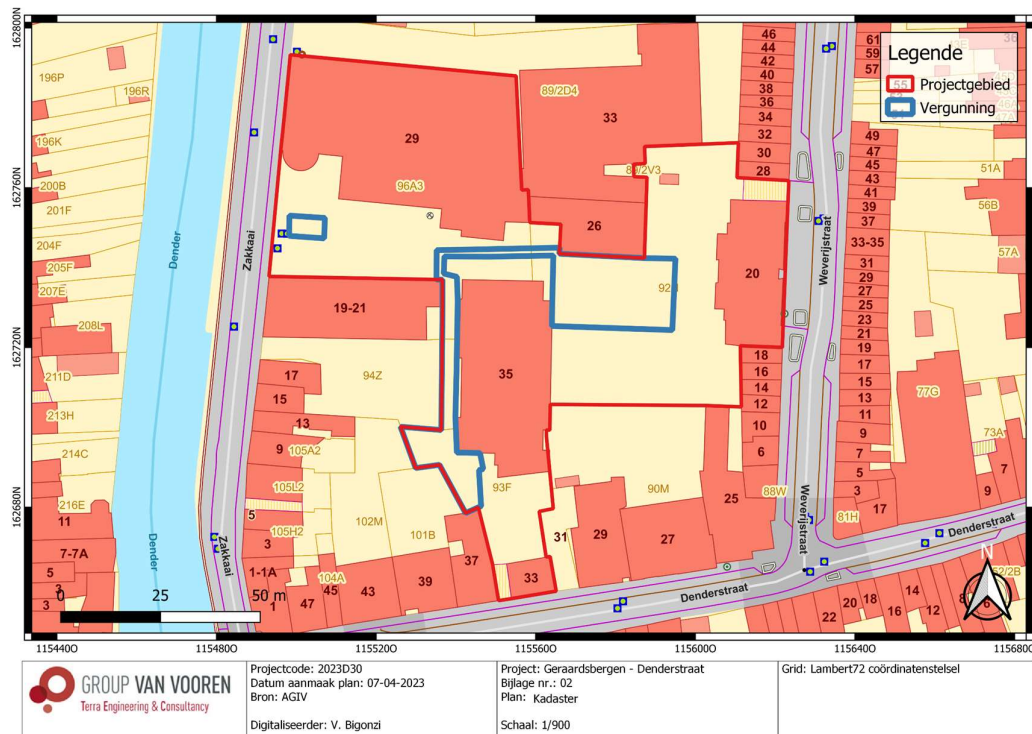

Fig. 1.3: Kadasterplan met situering van het projectgebied (© AGIV).

1.2 Archeologische voorkennis

Het volledige projectgebied ligt binnen de historische stadskern van Geraardsbergen (Fig. 1.4). De historische stadskern van Geraardsbergen is sinds 19-02-2016 als vastgestelde archeologische zone met ID 5887 vastgesteld³.

Ter hoogte van het projectgebied werd in 2008 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (CAI 150261; Fig. 1.5) in kader van de bouw van het nieuwe ontmoetingscentrum (huisnr. 35 Fig. 1.3). Er werden enkel sporen vastgesteld van de 18de-eeuwse brouwerij. Verder werden enkel resten van muren, leidingen en puinpakketten vastgesteld. Er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.⁴

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Historische stadskern van Geraardsbergen [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140022> (Geraadpleegd op 12-10-2022).

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Onze-Lieve-Vrouwshospitaal [online] <https://id.erfgoed.net/zaamemingen/502277> (Geraadpleegd op 12-10-2022).

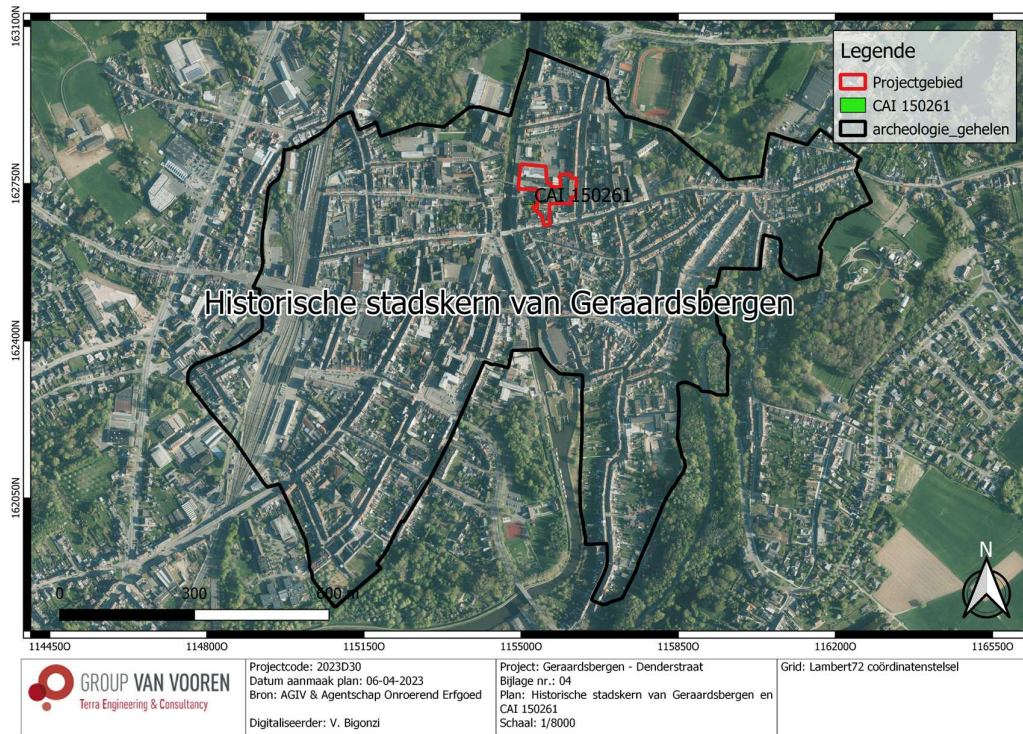

Fig. 1.4: Ligging van het projectgebied binnen de historische stadskern van Geraardsbergen (© AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed).

Fig. 1.5: Ligging van het projectgebied en CAI 150261 (© AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed).

1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code van Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke fasen aan, opgedeeld in vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering) en vooronderzoek met ingreep in de bodem (verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten, proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

1.3.1 Vraagstelling

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologische of historische gegevens bekend over de site?
- Zijn er indicaties voor bodemverstoringen die het bodemarchief kunnen vernietigd of omwoeld hebben?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen (gehad) hebben op de gaafheid van het bodemarchief, c.q. archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Kan er een vrijgave zonder bijkomstige maatregelen geopteerd worden of dienen er maatregelen te worden voorgesteld om een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site te verwezenlijken? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

1.3.2 Voorwaarden opstellen archeologienota

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een aanvraag voor een omgevingsvergunning is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen.
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen.
- De ruimtelijke bestemming van het terrein.
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of buiten een archeologische site volgens de CAI (Centraal Inventaris, Onroerend Erfgoed).

In dit geval ligt het terrein buiten een gebied geen archeologie (GGA), zijnde een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt en buiten een beschermde archeologische site maar binnen een vastgestelde archeologische zone. Gelet op de totale oppervlakte van de percelen (> 300 m²), beslaat de ingreep in de bodem > 100 m² (Fig. 1.6).

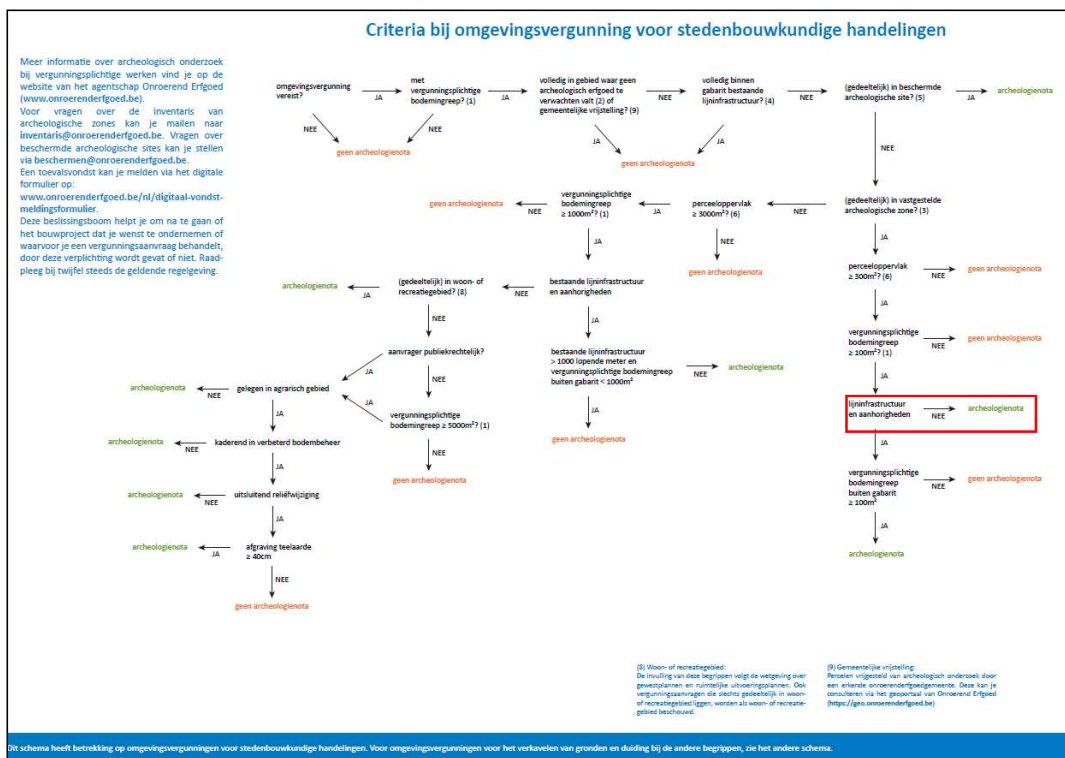

Fig. 1.6: Criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen (© www.onroerenderfgoed.be).

1.3.3 Randvoorwaarden

De opdrachtgever heeft na overleg besloten om alle archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem in een uitgesteld traject te laten uitvoeren indien archeologisch vooronderzoek nodig zou zijn. De aanvraag tot uitstel van veldwerk komt omdat de initiatiefnemer pas definitief wenst te investeren in het project na de termijn van indiening van bezwaarschriften tijdens het openbaar onderzoek en de bindende adviezen van alle betrokken instanties om te voorkomen dat plannen dienen gewijzigd te worden. Dit vormt een juridische onwenselijkheid voor het uitvoeren van verder archeologisch vooronderzoek in huidig traject. Bovendien is er de praktische onmogelijkheid door de aanwezigheid van verharding. Eventueel uitgesteld archeologisch vooronderzoek zal dus ook pas van start kunnen gaan na de sloopwerkzaamheden. De uitbraak van beton dient plaats te vinden onder de begeleiding van een erkend archeoloog.

1.4 Beschrijving van de geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het projectgebied (Fig. 1.7) bevindt zich binnen de historische stadskern van Geraardsbergen en wordt ten zuiden door de Denderstraat, ten westen door de Zakaai en ten oosten door de Weverijstraat begrensd. Ten zuidwesten en ten zuidoosten zijn er woonhuizen met tuinzones aanwezig. Ten noorden is er een verharde parkeerzone aanwezig.

Het projectgebied omvat het ontmoetingscentrum “De Lelie” dat de dag van vandaag drie gebouwen omvat. Thans is dit centrum volledig voorzien van verharding bestaande uit verharde paden en parkeerzones verspreid over het terrein en een beperkte groenzone met beplanting in het middelste deel.

Binnen het projectgebied van ca. 8 213 m² wordt er een vergunningsgebied van ca. 1 011 m² afgebakend. Dit vergunningsgebied omvat een deel van de verharde zones die de bestaande gebouwen omgeven en van de groenzone. Uit het proefsleuvenonderzoek van 2008 blijkt dat onder de verharding een funderingslaag van 40 cm aanwezig is met daaronder verstorings-/puinpakketten tot een diepte van 120-140 cm-mv.

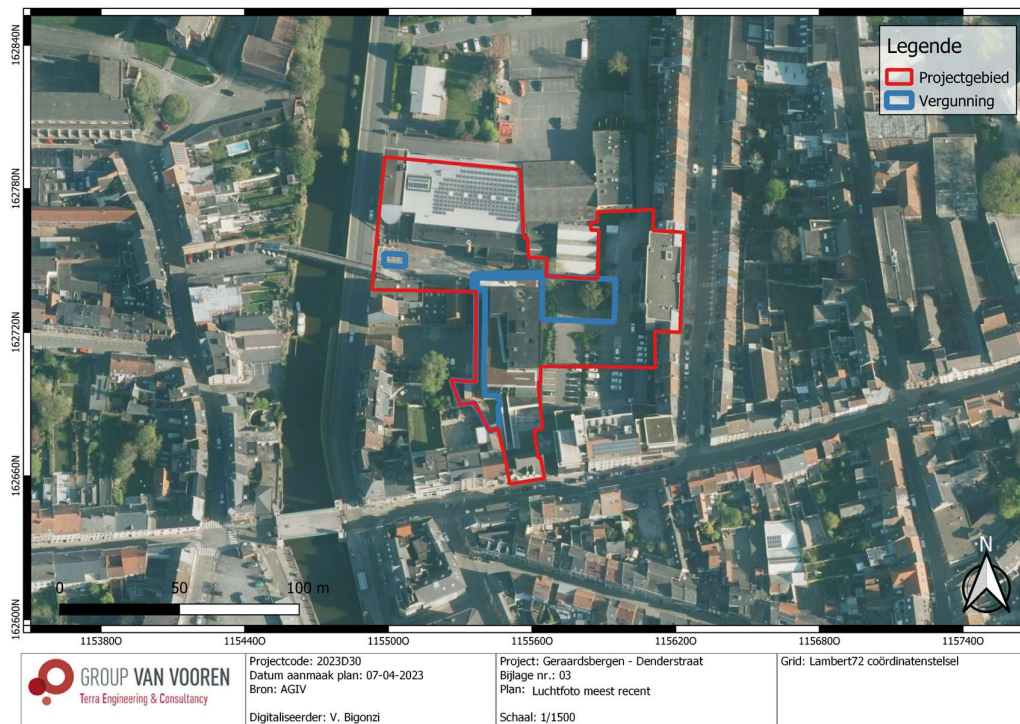

Fig. 1.7: Meest recente luchtfoto (2022) met situering van het projectgebied (© AGIV).

1.4.2 Geplande werken⁵

De geplande werken kaderen in een vergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen en omvatten nieuwe omgevingsaanlegwerken rondom het Ontmoetingscentrum "De Lelie". Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de omgevingsaanleg en de bouw van een pompstation.

De voorziene werken omvatten de sloop en uitbraak van de volledige verharding en heraanleg van de omgeving rondom het ontmoetingscentrum (ca. 966 m²). Er zal nieuwe verharding voorzien worden met verspreid meer ruimte voor groenzones. Het reeds gerealiseerde rioleringsstelsel maakt deel uit van eerdere afgeleverde omgevingsvergunning voor de bouw van het ontmoetingscentrum en blijft ongewijzigd. De verharde zones wateren volledig af in de aanliggende groenzones. Door onthardende maatregelen zal de totale verharde oppervlakte lager uitkomen dan thans het geval is. Deze werken zullen in het totaal maximaal 40 cm-mv reiken, waardoor de impact van de toekomstige werken als eerder laag wordt geschat.

Ter hoogte van de parking van het Jeugdcentrum wordt er een ondergronds pompstation uitgebouwd voor afvoer (oppompen) van rioolwater (RWA) van het Jeugdcentrum en het Ontmoetingscentrum naar de openbare riolering RWA) in de ZAKKAAI. De totale oppervlakte bedraagt 45 m² met een totale verstoringsdiepte van 380 cm-mv

<i>Tabel 1.1: Synthese van de verstoringsdiepten</i>		
	Oppervlakte	Verstoringsdiepte
Nieuwe verharding en beplanting	Ca. 966 m ²	Ca. 40 cm-mv
Ondergronds pompstation	Ca. 45 m ²	380 cm-mv + betonplaat: 30 cm Totaal: 410 cm-mv

Bij elke verstoringsdiepte dient er rekening gehouden te worden met een buffer van 30 cm.

⁵ Voor originele bouwplannen, zie bijlagen.

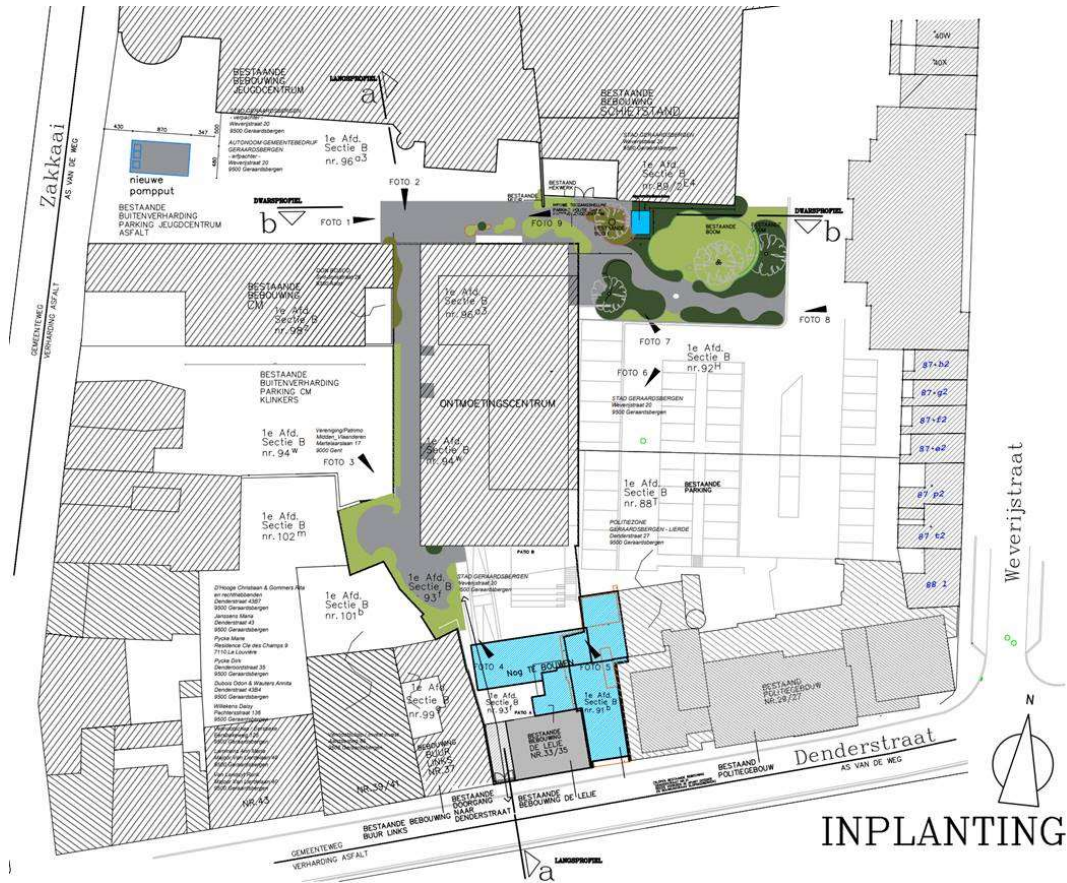

Fig. 1.8: Inplantingsplan (@ initiatiefnemer). Blauwe zone valt buiten de huidige vergunningsaanvraag voor omgevingsaanleg.

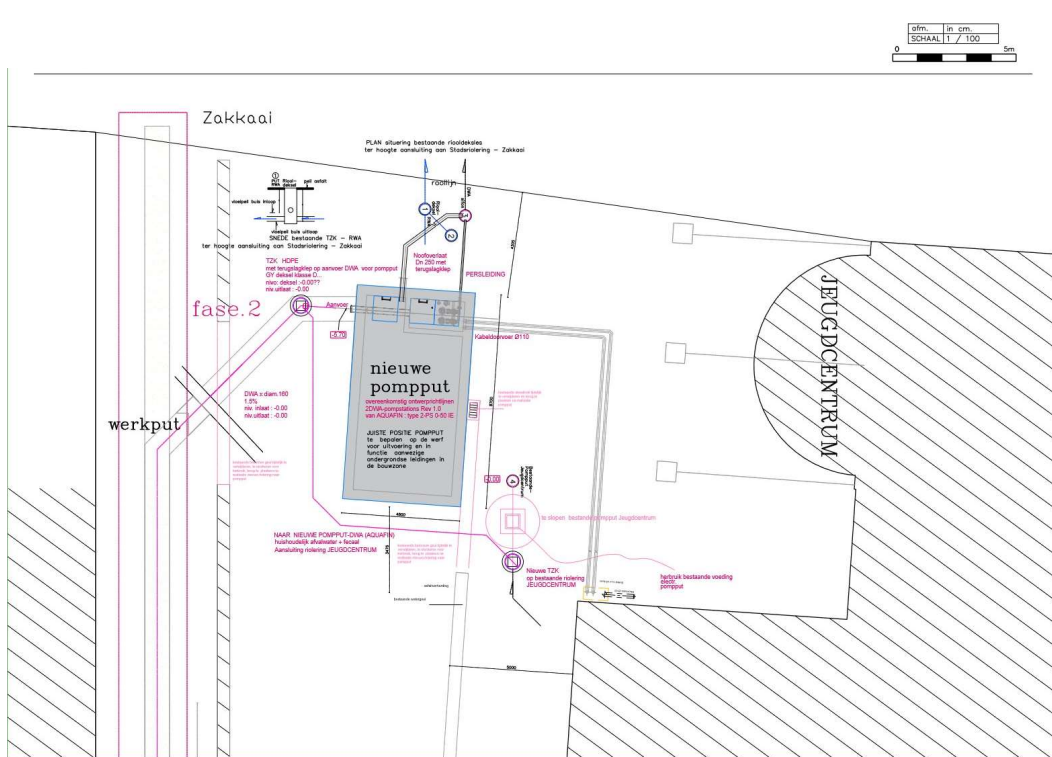

Fig. 1.9: Plan van de toekomstige pompput (@ initiatiefnemer).

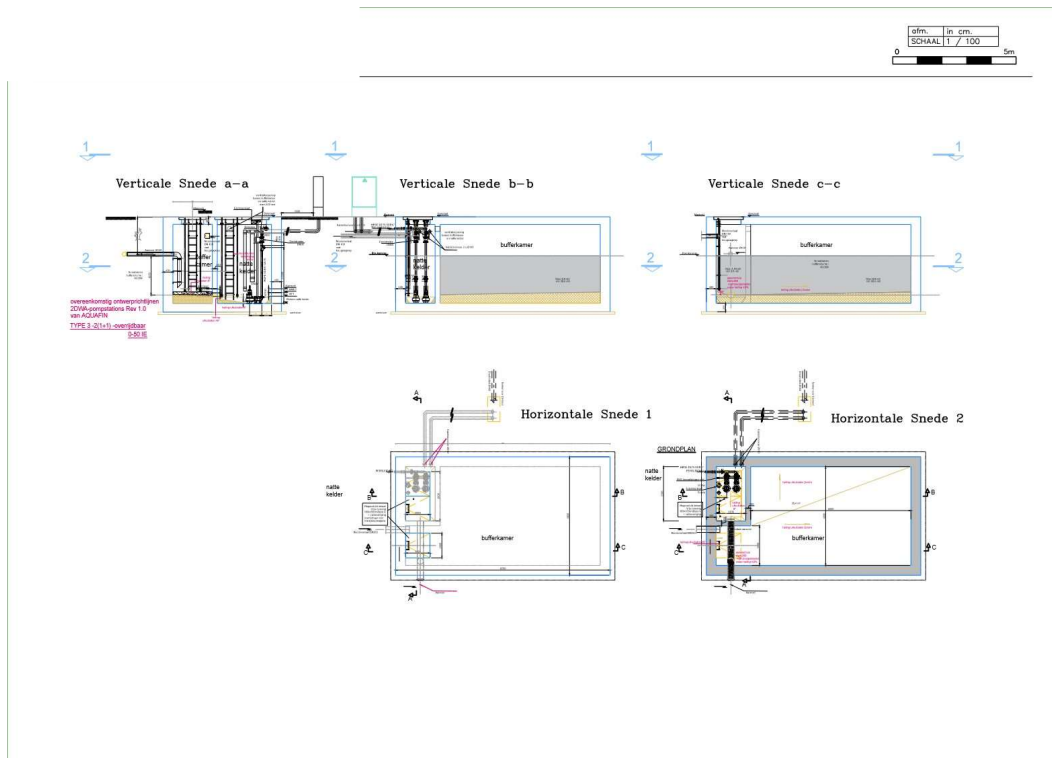
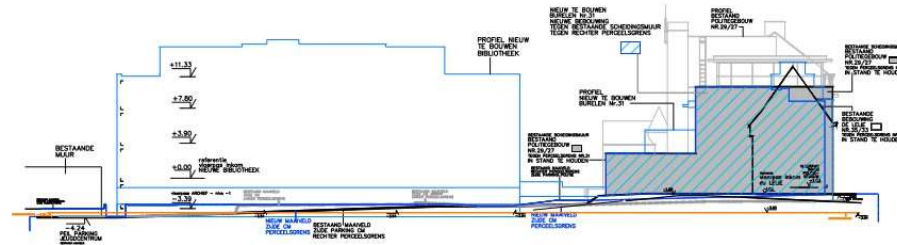
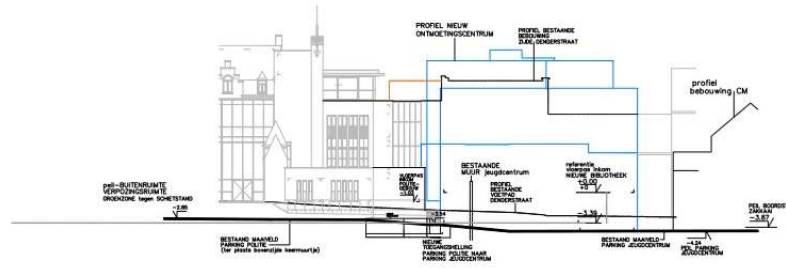

Fig. 1.10: Snede van de toekomstige pompput (@ initiatiefnemer).

LANGSPROFIEL a-a
Gevel Zijde ZAKKAAI

DWARSPROFIEL b-b
Gevel Zijde Jeugdcentrum

Fig. 1.11: Doorsnedes van het ontmoetingscentrum (© initiatiefnemer).

1.5 Werkwijze

Met dit bureauonderzoek, deel 1 van deze archeologienota, willen we inzicht krijgen in de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het onderzoeksgebied en de omgeving. Dat inzicht wordt verder getoetst aan de geplande ingrepen in de bodem. Het doel is te bepalen in hoeverre verder archeologisch onderzoek aangewezen is om zo te komen tot een programma van maatregelen teneinde de archeologische waarde en mogelijke kennisvermeerdering op archeologisch vlak voor de site en de omgeving van het projectgebied te kunnen inschatten. Om een antwoord te formuleren op de gestelde onderzoeksvragen werden diverse bronnen geraadpleegd welke opgenomen staan in paragraaf 3. Bibliografie.

In het bureauonderzoek werden alle nodige gegevens verzameld en besproken om te komen tot een gefundeerde uitspraak betreffende de archeologische verwachtingen in het betrokken projectgebied.

De juiste afbakening van het projectgebied werd aangereikt door de opdrachtgever. Om een inzicht te krijgen in de archeologische kennis betreffende het gebied werd de Centraal Archeologische inventaris geraadpleegd (<https://cai.onroenderfgoed.be> en <https://geo.onroenderfgoed.be>). Wat betreft de landschappelijke ligging, de tertiairgeologische en quartairgeologische gegevens en de geomorfologie werd gebruik gemaakt van de websites www.geopunt.be en <https://dov.vlaanderen.be>.

Via <https://geopunt.be> werden de historische kaarten geraadpleegd (Ferrariskaart, Vandermaelenkaart, Atlas van Buurtwegen), evenals luchtfoto's van het projectgebied van het jaar 1971 tot en met het jaar 2020; enkel de betekenisvolle foto's werden in deze studie opgenomen. Via <https://cartesius.be> werden de historische topografische kaarten geconsulteerd. www.onderderadar.be blijkt voor de toestand tijdens WOII een belangrijke bron van informatie in Limburg, hetgeen niet van toepassing is voor het projectgebied. Het kadasterplan werd opgevraagd via de publieke cadgis viewer van de federale overheid (https://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE).

In eerste instantie werden zoveel mogelijk cartografische en bibliografische gegevens betreffende het projectgebied bekeken, samen met het opvragen van zoveel mogelijk gegevens bij de initiatiefnemer. Daarna hebben we getracht deze gegevens zo overzichtelijk mogelijk weer te geven door middel van tekst en kaarten die als bijlagen bij dit rapport zijn toegevoegd.

Alle nodige informatie werd verzameld via het internet en bibliografische bronnen. De bouwplannen voor een bouwvergunning werden aangereikt door het architectenbureau en door de opdrachtgever. De kaarten die als bijlagen zijn toegevoegd, zijn gemaakt of bewerkt met de software QGIS 3.22.

2 Assessmentrapport

2.1 Landschappelijke ligging

Deze paragraaf overloopt beknopt de landschappelijke context van het projectgebied. De aandacht wordt voornamelijk gevestigd op de aardkundige en hydrografische situering, de fysisch geografische context, de bodemtypologie en de algemene topografie.

Het projectgebied bevindt zich binnen de historische stadskern van Geraardsbergen (prov. Oost-Vlaanderen), in de archeoregio van de leemstreek. In de omgeving van het projectgebied zijn er enkele waterlopen aanwezig: de Dender (ca. 20 m ten westen) en de Molenbeek – Kalsterbeek – Binchebeek (ca. 270 m ten noordwesten) (Fig. 1.1). De Molenbeek – Kalsterbeek – Binchebeek mondt in de Dender uit op ca. 320 m ten noorden van het projectgebied.

De stadskern van Geraardsbergen bevindt zich in de Dendervallei op de linker- en rechteroever van de Dender op een hoogte van ca. 20 – 100 m TAW (Fig. 1.12). De stad bevindt zich aan de voet van de Oudenberg, een Tertiaire getuigenheuvel met zandiger substraat, in een heuvelachtig reliëf dat bij de Vlaamse Ardennen aansluit. In de oostelijke richting bevindt zich de Brabantse Ardennen met de Molenberg en de berg van Atembeke. In de zuidelijke richting sluiten de leemplateaus aan op de heuvels van het noorden van Henegouwen via de Overberg en de Grote Buizemont. Het DHM II toont een asymmetrische vallei met zwakkere hellingsgraden in het westen en steilere hellingen richting de oostelijk gelegen getuigenheuvels. Het terrein zelf bevindt zich op een hoogte van ca. 17,5 – 22,5 m TAW (Fig. 1.13 tot Fig. 1.14). Binnen de contouren van het projectgebied zijn er wel hoogteverschillen op te merken (Fig. 1.14). Terreinprofiel 1 (WO) volgt de lokale topografie en helft van in de richting van de alluviale vlakte van de Dender. Terreinprofiel 2 (NZ) toont daarentegen verschillende niveaoverschillen die mogelijk eerder te linken zijn aan antropogene activiteiten tijdens de laatste eeuwen (ca. 1 à 1,5 m verschil tussen het noordelijke en zuidelijke deel van het terrein).

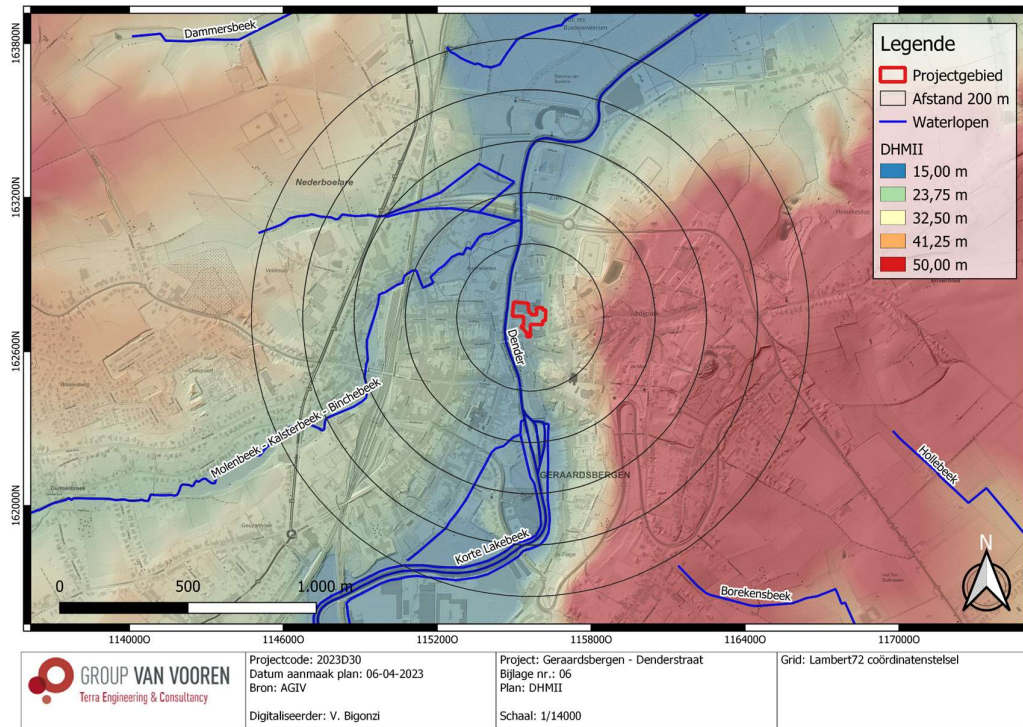

Fig. 1.12: Digitaal hoogtemodel (DHM II) met situering van het projectgebied (© AGIV).

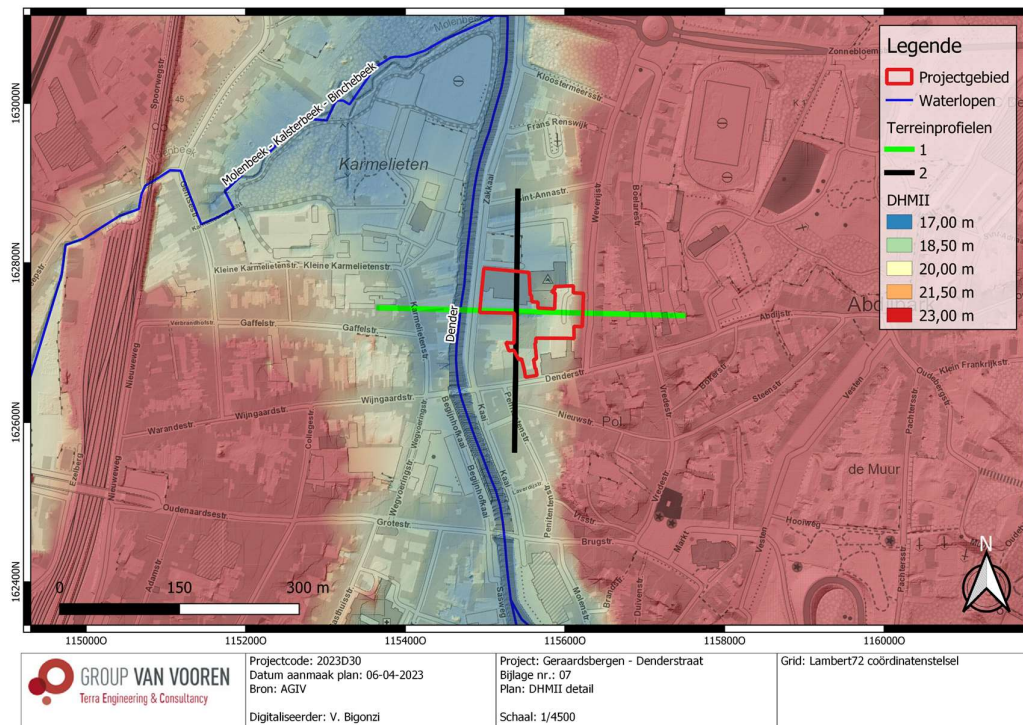

Fig. 1.13: Gedetailleerd digitaal hoogtemodel (DHM II) met situering van het projectgebied met terreinprofiel 1 (W-O) en 2 (N-Z) (© AGIV).

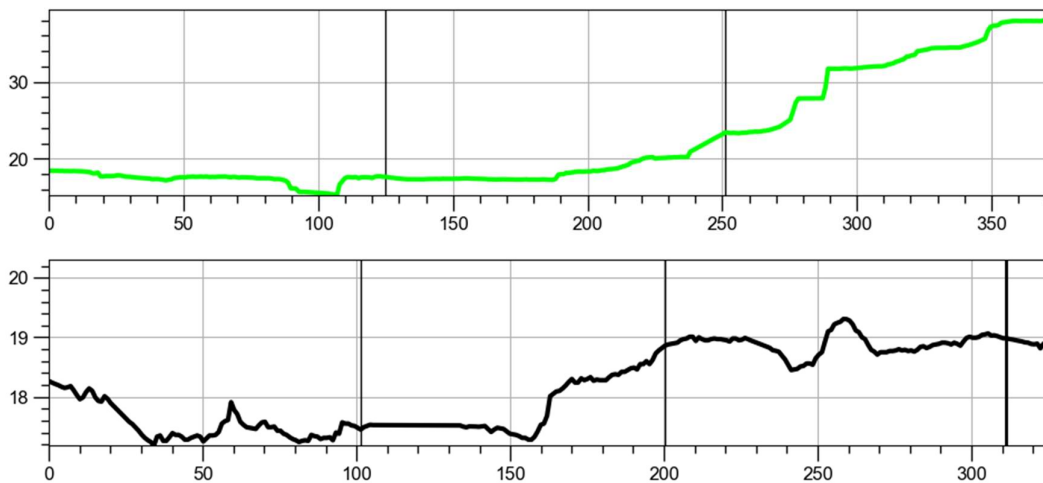

Fig. 1.14: *Terreinprofiel 1 (W-O) en 2 (N-Z).*

2.1.1 Tertiair- en quartairgeologie

De databank van de DOV werden geraadpleegd voor de tertiair- en quartairgeologische gegevens. Hieruit blijkt het volgende:

Volgens de **tertiairgeologische kaart** (Fig. 1.15) bestaat het tertiairsubstraat uit de Formatie van Kortrijk – Lid van Maur. De Formatie van Kortrijk (Ko) is omschreven als een doorgaans kleiig facies met weinig macrofossielen. In het karteringsgebied wordt de Formatie van Kortrijk opgesplitst in het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Saint-Maur (KoSm) bestaat uit een vrij homogene zeer fijn siltige klei, waarin enkele dunne intercalaties van grof siltige klei of kleiig zeer fijn silt voorkomen.⁶ Ter hoogte van de Oudenberg – ten oosten van het projectgebied – dagzoomt een klein stukje van de Formatie van Diest welke gekenmerkt wordt door typische bruine/groenbruine glauconiethoudende zandafzettingen met ijierzandsteenbanken en lokaal kleiige lagen. Ook de Formatie van Tielt dagzoomt hier, bestaande uit grijsgroen zeer fijn zand tot silt met lokaal kleiafzettingen. De Oudenberg wordt beschouwd als een Tertiaire getuigenheuvel.

De **quartairgeologische kaart** (Fig. 1.16) karteert ter hoogte van het projectgebied type 3a en type 1 afzettingen, waaruit kan afgeleid worden dat het terrein zich op de grens van de alluviale vlakte bevindt. Type 3a (grootst deel van het terrein) wordt gekenmerkt door een basissequentie bestaande uit fluviaatiele afzettingen van het Weichseliaan. Daarop bevindt zich een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg Holoceen met een korrelgrootte tussen fijn zand en silt. Bovenop deze sequentie zijn opnieuw fluviaatiele afzettingen aanwezig uit het Holoceen tot mogelijk Tardiglaciaal. Ten oosten van het projectgebied karteert deze kaart type 1 afzettingen. Type 1 (uiterst oostelijk deel) omvat eolisch zandlemige afzettingen van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg Holoceen en/of hellingsafzettingen. Type 1 afzettingen, die ten oosten van de Dender werden afgezet, verschillen van de type 2 afzettingen die ten westen van de Dender aanwezig zijn. Type 2 komt overeen met de ligging van Geraardsbergen en omvat eolisch lemige afzettingen. Type 1 toont aan dat er ook zandlemige afzettingen binnen de Dendervallei afgezet zijn geweest.

⁶ Bogemans 2007, 10.

De **quartaiprofieltypenkaart** (Fig. 1.17) verifieert de bovenstaande quartairgeologische opbouw, maar geeft een gedetailleerder beeld van de quartairgeologie. Ter hoogte van het projectgebied zijn er voornamelijk type 9 afzettingen aanwezig. Dit type omvat als basislaag overwegend vlechtende rivierafzettingen, zandig (zeer fijn tot grof) van natuur met mogelijk in het basisgedeelte grind (met sporadisch meanderende rivierafzettingen). Hellingsafzettingen kunnen geïntercaleerd worden. Deze laag wordt afgedekt door lemig materiaal, dat homogeen gelaagd is of alternerend met zandige en/of venige laagjes ontstaan door hellingsprocessen. Mollusken en veenspots zijn mogelijk aanwezig. Bovenop zijn er zandlemige eolische afzettingen, homogeen bovenaan gevolgd door een alternatie van zand- en leemlagen. Als toplaag zijn er fluviatiele afzettingen met een textuur variërend van klei tot zand, met mogelijk veen ontwikkeld. Ten westen van het terrein zijn er type 18 afzettingen aanwezig. Dit type omvat dezelfde basislaag van rivierafzettingen en lemig materiaal, maar omvat homogene eolische leemafzettingen in plaats van zandlemige afzettingen. De toplaag blijft hetzelfde. Ten oosten van het projectgebied, op de hoger gelegen gronden, zijn er zandlemige eolische afzettingen, die bovenaan homogeen zijn, gevolgd door een alternatie van zand- en leemlagen. Deze kaart toont aan dat het projectgebied gelegen is in de vallei van de Dender, op de overgang van de alluviale bedding naar de valleihellingen die eerder gekenmerkt worden met zandleem. Buiten de vallei bevinden zich de leemplateaus.

Het is interessant om de quartairgeologische kaart te correleren met de gegevens van de **quartaardikte kaart** (Fig. 1.18). Deze kaart modelleert de diepte van het tertiairsubstraat ter hoogte van het projectgebied op een diepte van ca. 8,70-12,05 m-mv. Het tertiairsubstraat is het ondiepst ter hoogte van de hoger gelegen gronden ten oosten van het terrein.

2.1.2 Bodemkaart

De **bodemkaart** (Fig. 1.19) karteert ter hoogte van het projectgebied een OB-bodemserie. Deze komt overeen met het stedelijke karakter van Geraardsbergen en wordt beschouwd als een sterk bebouwde (en ontoegankelijke) zone ten tijde van het opstellen van de bodemkaart (jaren 50-70).

De bodemtypes in de omgeving van het projectgebied kunnen een beter beeld geven van de bodemtypes die mogelijk nog aanwezig zijn binnen het projectgebied. Zo wordt ten noorden en ten oosten van het projectgebied Lba-, Ldp-, Lhp- en Lcp-bodemseries gekarteerd⁷. Deze series refereren naar:

- Lba-bodemserie: droge zandleemgronden met textuur B-horizont.
- Ldp-, Lhp- en Lcp-bodemseries: matig natte, natte en matig droge zandleemgronden zonder profielontwikkeling.

Het projectgebied is gelegen in de alluviale vlakte van de Dender waardoor er een verwachting geldt voor gronden zonder profielontwikkeling.

De bodemkaart moet in verband gebracht te worden met de quartairgeologische kaarten. De bodemkaart karteert A-gronden (leemgronden) ten westen en oosten van de vallei van de Dender en L-gronden ten oosten van de vallei van de Dender (zandleemgronden). De zandlemige bodems op de bodemkaart stemmen overeen met de gegevens van de quartairgeologische kaart (type 2 afzettingen ten westen van de Dender en type 1 afzettingen langs de Dender) en quartaiprofieltypekaart.

⁷ Van Ranst & Sys 2000.

2.1.3 Conclusie

Samengevat kan gesteld worden dat het projectgebied zich op de overgang bevindt van de de alluviale vlakte van de Dender , aan de voet van de helling van een tertiaire getuigenheuvel. De beschreven geologische en bodemkundige gegevens zijn te linken aan de regionale topografie. Zo wordt de asymmetrische Dendervallei ter hoogte van het vlakbodemdalen gekenmerkt door vlechtende rivierafzettingen uit het Pleistoceen en Holoceen. Ten oosten van het projectgebied daarentegen bevindt zich de Oudenberg, een getuigenheuvel met op het hoogste punt de dagzomende Formatie van Diest en Formatie van Tielt die gekenmerkt worden door hun zandig substraat. De oostelijke valleihellingen behoren tot de flanken van de getuigenheuvels , waar zich zandemige sedimenten bevinden. Ten westen van de vallei gaat de Dendervallei over in de leemplateau's waar zich op het tertiair een dikker leempakket bevindt.

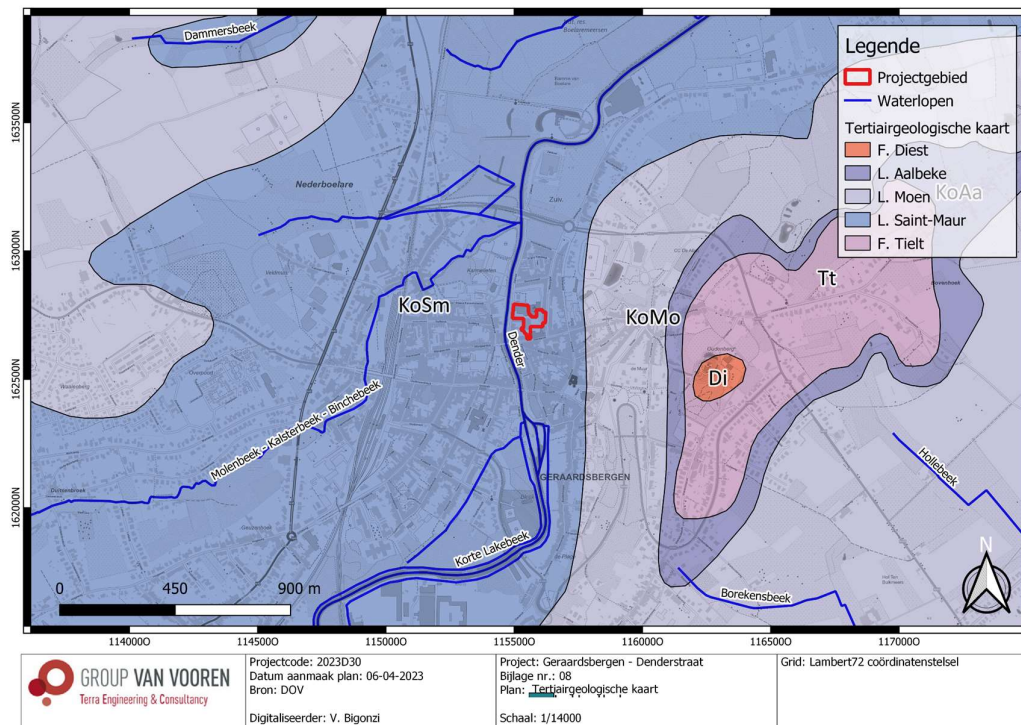
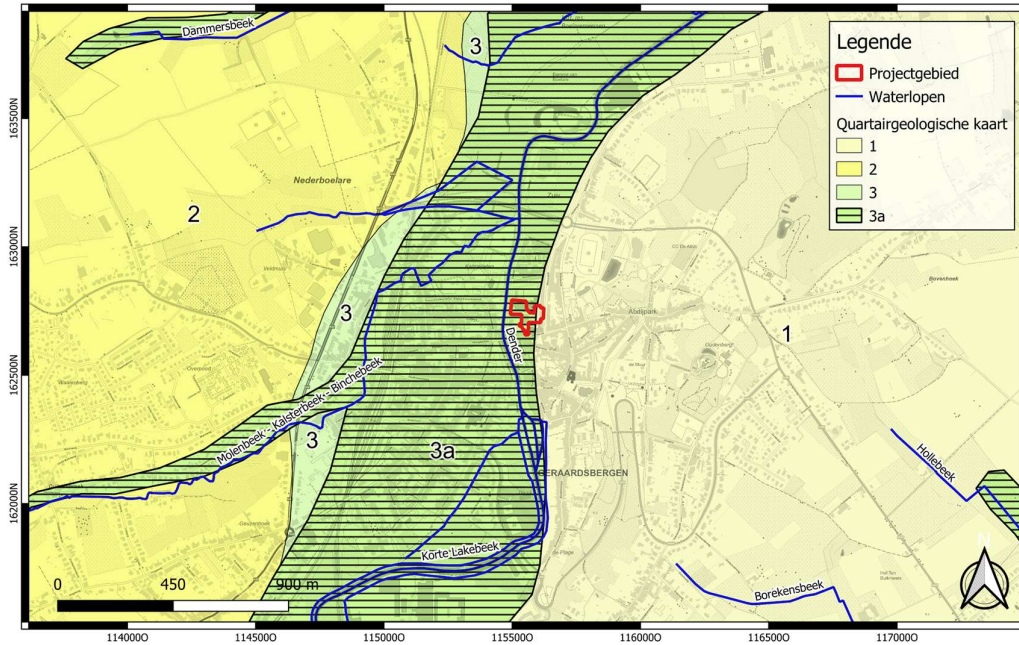

Fig. 1.15: Tertiairgeologische kaart met situering van het projectgebied (© DOV).

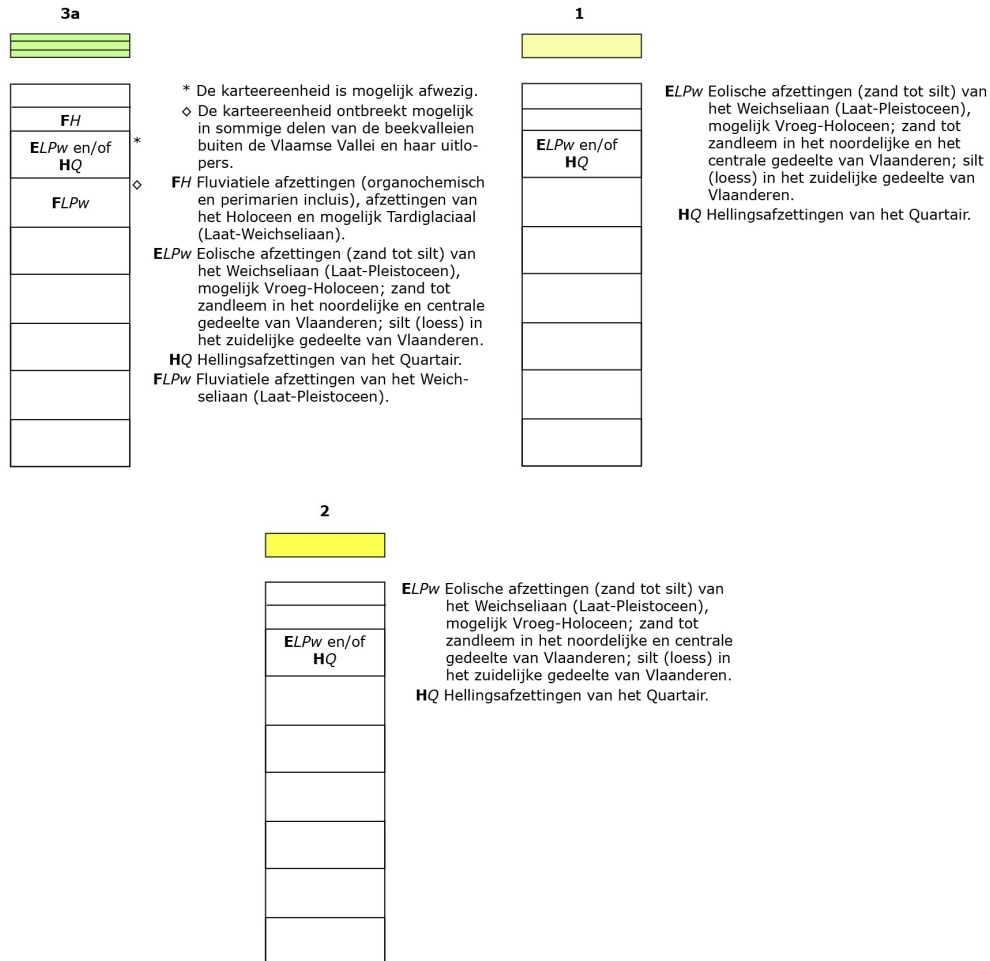
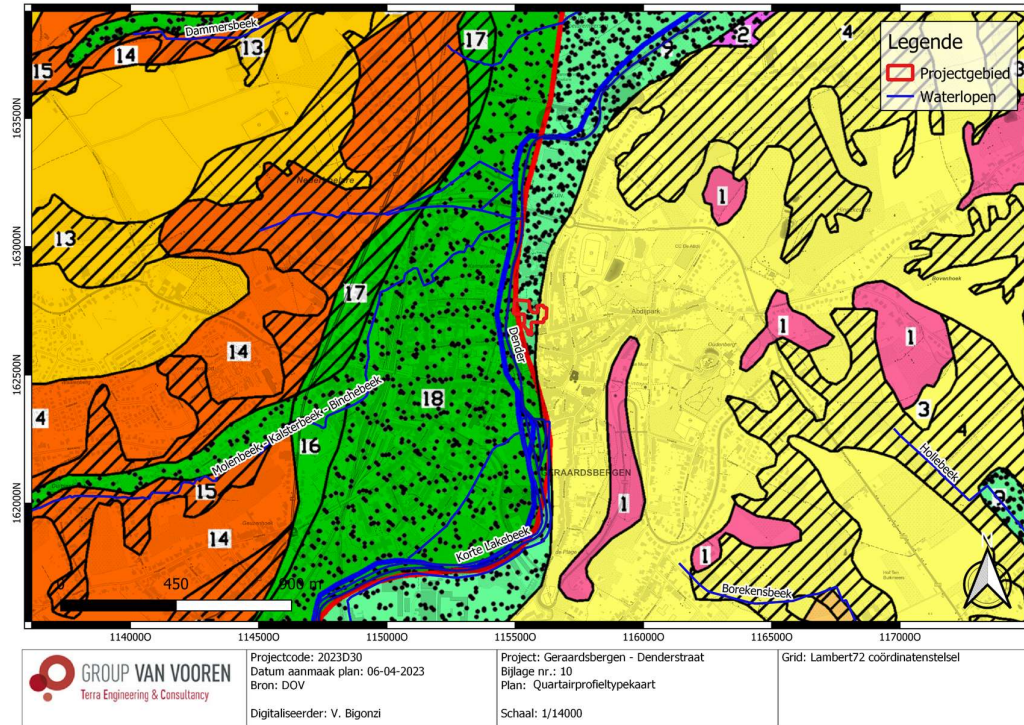
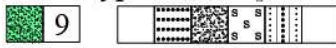

Fig. 1.16: Quartairgeologische kaart met situering van het projectgebied (© DOV).

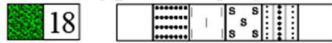
Profieltype

op * op * op

Fluviatiele afzettingen met een textuur variërend van klei tot zand, mogelijk veen op zandemige eolische afzettingen, homogeen bovenaan gevolgd door een alternatie van zand- en lemlagen op lemig materiaal, homogeen gelaagd of alternerend zandige en / of venige laagjes (Mollusken en veenspots mogelijk) op overwegend vlechtende rivierafzettingen, zandig (zeer fijn tot grof) met mogelijk in het basisgedeelte grind

Profieltype

op * op * op

Fluviatiele afzettingen met een textuur variërend van klei tot zand, mogelijk veen op homogene eolische leemafzettingen op lemig materiaal homogeen gelaagd of alternerend zandige en / of venige laagjes (Mollusken en veenspots mogelijk) op overwegend vlechtende rivierafzettingen, zandig (zeer fijn tot grof) met mogelijk in het basisgedeelte grind

Eenheden op kaartblad 30 - 38

- * Lithostratigrafische eenheid mogelijk afwezig
- Lithostratigrafische eenheid lokaal aanwezig

Profieltype

Zandemige eolische afzettingen, homogeen bovenaan gevolgd door een alternatie van zand- en lemlagen

Fig. 1.17: Quartairprofieltypekaart met situering van het projectgebied (© DOV).

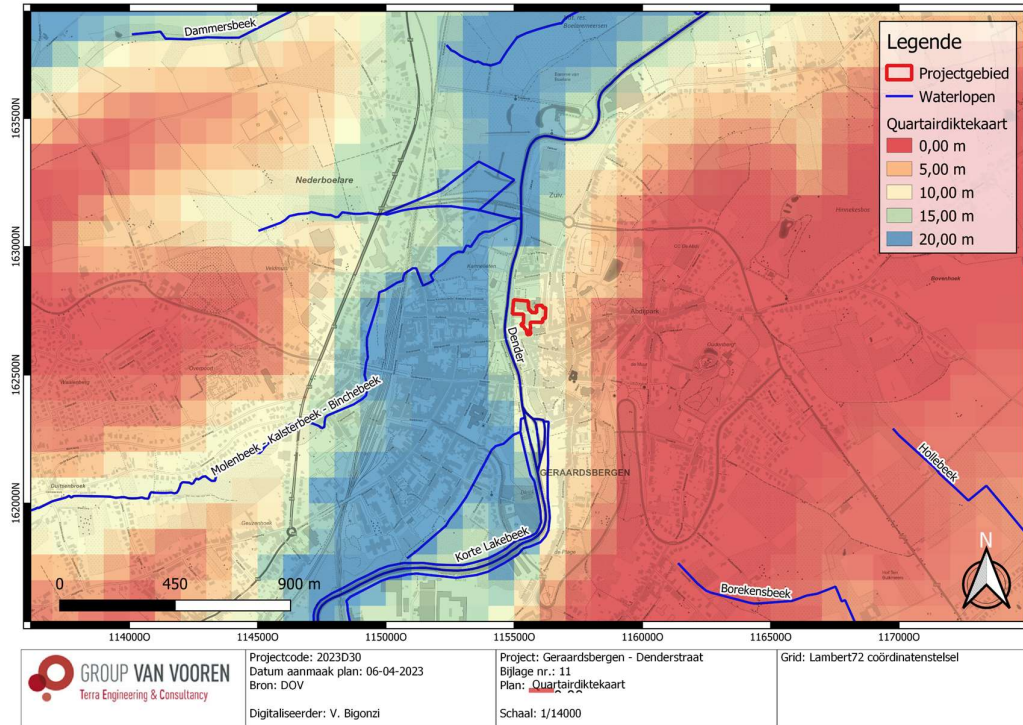

Fig. 1.18: Quartaardikte kaart met situering van het projectgebied (© DOV).

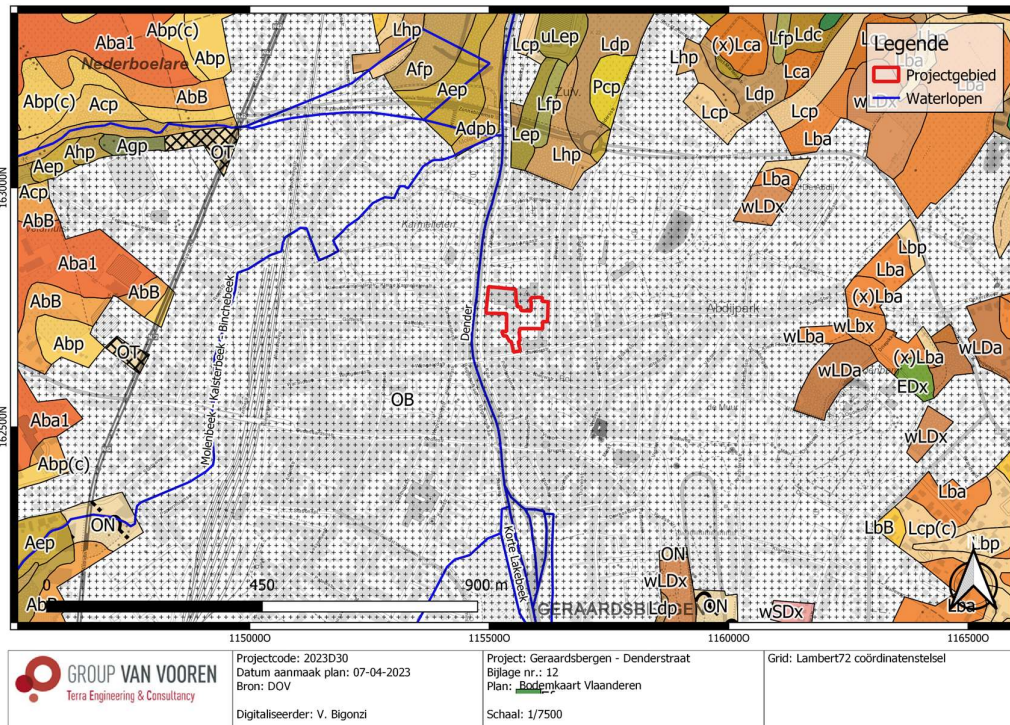

Fig. 1.19: Bodemkaart met situering van het projectgebied (© DOV).

2.2 Historische beschrijving van het onderzoeksgebied

In deze paragraaf wordt een historische beschrijving opgenomen van het project- en projectgebied, met in een tweede paragraaf illustraties van relevante historische kaarten, plannen en eventueel iconografisch materiaal.

2.2.1 Historiografische bronnen⁸

Over de oudste menselijke sporen binnen de historische kern van Geraardsbergen zijn er weinig gegevens. Er zijn enkele prehistorische vondsten die aan het licht gekomen zijn bij kanalisatiewerken van de Dender. De oudste kern van de stad is vermoedelijk terug te vinden op de linker Denderoever, op de plaats met het toponiem Hunnegem (ca. 550 m ten zuiden van het projectgebied). Deze kern ligt op de rand van een leemrug die grenst aan het alluviale gebied van de Dender. In de stichtingsoorkonde van de stad uit 1068 wordt gesproken over Gerald, heer van Hunnegem. De naam Hunnegem is een Germaans – *ingahem* toponiem dat aangewend werd van de 6de tot de 8ste eeuw en in de regio vaak voorkomt. De kerk van Hunnegem is toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw. Mogelijk kent deze kerk haar oorsprong als eigenkerk binnen een heerlijk domein. In Overboelare, even ten zuidwesten van de historische stadskern, werd op het eind van de 19de en het begin van de 20ste eeuw een Merovingisch grafveld gevonden op de rand van dezelfde Hunnegemkouter. De kerk van deze gemeente is er toegewijd aan Sint-Aldegondis, een 7de-eeuwse heilige. De positie van dorpskerken op de rand van een kouterrug, is een situatie die in vele dorpen met een Vroegmiddeleeuwse oorsprong wordt aangetroffen. Doordat de meeste dorpen een ruimtelijke evolutie doorgemaakt hebben, samenhangend met de evolutie in het beheer van het akkerland (van een centrale kouter met daar rond vele kleine gesloten akkers naar een systeem van een grote open kouter in de 10de - 11de eeuw), is het dan ook waarschijnlijk dat in de buurt van de dorpskerk Vroegmiddeleeuwse bewoningssporen aanwezig zijn, zoals recent onderzoek onder meer in de dorpskernen van Merendree, Vosselare en Moorsel aangetoond hebben.

De militaire en politieke ontwikkelingen in het midden van de 11de eeuw spelen een belangrijke rol in de stadsontwikkeling van Geraardsbergen. De verwerving van het gebied tussen Schelde en Dender door de Vlaamse graaf, maakte dat Geraardsbergen samen met andere Dendersteden een strategische positie hadden aan de nieuwe oostgrens. Het is de graaf van Vlaanderen Boudewijn VI die in 1068 van de lokale heer Gerald van Hunnegem een vrijbezit kocht om er een burcht op te richten. In dit charter komt *Geraldmons*, de oudste vermelding van de stad Geraardsbergen, voor. In hetzelfde jaar krijgt de stad haar stadsrechten. Over de versterking én over de omvang en het tracé van de eerste stadsversterking zijn er tot vandaag geen archeologisch gegevens gekend. Daar waar de oorsprong van de stad op de linkeroever gesitueerd wordt, gaat het zwaartepunt in de verdere ontwikkeling zich voornamelijk afspelen op de rechter Denderoever. Hier werd de Grote Markt aangelegd met het stadhuis. Ook de Sint-Bartholomeus parochiekerk is aan dit marktplein gelegen. Deze kerk zou in oorsprong teruggaan op een aan Onze-Lieve-Vrouw toegewijde kapel. Eveneens belangrijk voor de ontwikkeling van de stad is de oprichting van de Sint-Adriaansabdij in 1081 (CAI 501697, ten noordoosten van het projectgebied), die oorspronkelijk in Dikkelvenne gevestigd was. Deze abdij is in het noordoostelijk deel van het stadsgedeelte op de rechteroever gelegen. Tot de belangrijkste religieuze instellingen behoren het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (1100), het begijnhof (1245) en de kloosters van de karmelieten (1466) en miniemen (1622).

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Historische stadskern van Geraardsbergen [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140022> (Geraadpleegd op 13-10-2022).
Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Geraardsbergen [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13428> (Geraadpleegd op 13-10-2022).

In 1332 worden er een nieuwe stadsversterking met versterkte torens en zes stadspoorten aangelegd: de Duts- of Oudenaardse poort, de Boelarepoort, de Vlieguit- of Gentsepoort, de Over- of Brusselse poort, de Putsemeyn- of Buisemontpoort, en de Hunnegem- of Lessense poort. De stadsomwalling werd verschillende malen verwoest, heropgebouwd en hersteld tot maarschalk de Luxembourg de muren liet slopen in 1690. Deze Laatmiddeleeuwse stadsomwalling, zoals die te zien is op het stadsplan van Jacob van Deventer uit het midden van de 16de eeuw, blijft tot vandaag bewaard in de ruimtelijke structuur van de huidige stad. Op de rechteroever wordt deze gereflecteerd in de Sint-Annastraat, een perceelsgrens, de Vesten om vervolgens via de Molenstraat terug aan te sluiten op de Dender. Op de linkeroever komt de stadsomwalling overeen met de Kattestraat en een gedeelte dat zich laat aflezen in de perceelsgrenzen die de kern van Hunnegem omsluit, vervolgens de Papiermolenstraat en de Reepstraat, om in het noorden terug uit te geven op de Dender. Van de verdedigingsgordel van de stad blijven vandaag enkel de Dierkost en de Pijntoren bewaard.

De stad Geraardsbergen kende een snelle groei met onder meer de leerlooierij en lakennijverheid als belangrijkste economische activiteiten. In 1381 wordt de stad verwoest door de troepen van graaf Lodewijk van Male. Ook in de 15de eeuw heeft de stad te lijden onder de belegeringen van de Gentenaars en van de troepen van Filips de Goede (1452-1453). Ook onder het Spaans bewind vinden in de tweede helft van de 16de eeuw plunderingen plaats. Tijdens de Spaans-Franse oorlog in de tweede helft van de 17de eeuw werd de stad opnieuw belegerd.

In de 19de eeuw kreeg de infrastructuur van de stad meer vorm. De overgebleven vesten en stadspoorten werden gesloopt. In 1836 werd de baan naar Edingen aangelegd. In 1855 werd de eerste spoorlijnen ingehuldigd en in 1867 werd de kanalisatiewerken van de Dender voltooid.

Het stadsgebied van Geraardsbergen is gekenmerkt door een eigenaardige, onregelmatige vorm en door een meestal vlugge overgang van gesloten stedelijk bebouwd naar onbewoond gebied daar zich door gebrek aan industrie bijna geen randgebied heeft gevormd in de 19de en 20ste eeuw. De nijverheid vestigde zich vooral langsheen de Dender (zoals het geval is in de omgeving van het projectgebied) en tussen deze en de spoorwegen. In dit verband vragen een aantal kleinere industriële vestigingen op de linkeroever van de Dender, in het centrum van Geraardsbergen, nauwkeuriger onderzoek. Stadsuitbreiding vindt men wel rondom het station, in de agglomeratie Nederboelare en aan de verkeerswegen. De woonfunctie der randgemeenten neemt heden snel toe.

De Denderstraat, waar het projectgebied gelegen is, is een sterk dalende straat in het verlengde van de Abdijstraat uitlopend op de "Tweede Brug" over de Dender (op ca. 70 m ten westen van het terrein). Deze straat omvat enkele burger- en herenhuizen met lijstgevels uit de 19de - 20ste eeuw met variërende kroonlijsthoogten.⁹

⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Denderstraat [online], <https://id.erfgoed.net/themas/1062> (geraadpleegd op 5 april 2023).

2.2.2 Historische cartografie

De oudst geraadpleegde historische kaart betreft de Kaart van Deventer (1560-1565, Fig. 1.20). Deze kaart geeft geen gedetailleerd beeld van het projectgebied maar toont wel dat het terrein binnen de stadsomwalling van Geraardsbergen gelegen is. De stadsomwalling bevindt zich op ca. 50 m ten noorden. Het terrein wordt ten zuiden reeds door de Denderstraat begrensd. Deze straat is dicht bebouwd. De weg die parallel met de Dender verloopt, situeert zich niet vlak naast de rivier, maar is hiervan gescheiden door bebouwing.

Op de figuratieve kaart van 1618 (Fig. 1.22) wordt het betreffende terrein vrij gedetailleerd voorgesteld, met o.a. een reeks gebouwen langsheen de Denderstraat. Op deze kaart wordt de weg, die parallel met de Dender loopt, beschreven als: 'strate naar den sack' (nr. 2 op de kaart). Deze straat gaat vervolgens in de 'voetwech naer de vesten' (nr. 8). De 'vesten', of de stadsomwalling met haar halfronde torens, is bovenaan de kaart zichtbaar (nr. 6 en 7). Het perceel dat zich tussen de stadsomwalling, de Dender en de gebouwen bevindt, is voornamelijk onbebouwd en omvat, naast een stukje bebouwing, weiland dat onderverdeeld is door middel van kleine grachtjes. Het projectgebied omvat een deel van deze bebouwing, weiland en enkele gebouwen ter hoogte van de Denderstraat (nr. 5). Het figuratieve zicht op Geraardsbergen door Sanderus (1641, Fig. 1.23-Fig. 1.24) weerspiegelt dit beeld.

De Villaretkaart uit 1745-1748 (Fig. 1.25) geeft nog geen gedetailleerd beeld van de aanwezige gebouwen ter hoogte van de Denderstraat, maar er lijkt wel reeds bebouwing aanwezig te zijn hoewel open ruimte lijkt te domineren. Vanaf de Ferrariskaart uit 1777 (Fig. 1.26 en Fig. 1.27) en voornamelijk de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840; Fig. 1.28) wordt het beeld van de lokale situatie gedetailleerder. Het projectgebied omvat ter hoogte van de Denderstraat een structuur (nr. 67 volgens de Atlas der Buurtwegen) met een binnenkoer. Enkel het zuidelijke deel van het terrein is bebouwd. De Denderstraat (weg nr. 4 volgens de Atlas) is volledig bebouwd. Ten westen van het terrein heeft de Zakaai de nr. 21. De Vandermaelenkaart (1846-1854, Fig. 1.29) toont aan dat het projectgebied gelegen is in de buurt van de *Etablissement Hydrosudopathique*, wat kuuroord door watertherapie betekent. Wel duidelijk op deze historische kaarten is dat de stadsomwalling ten noorden van het projectgebied niet meer aanwezig is.

De topografische kaarten uit de tweede helft 19de eeuw en eerste helft 20ste eeuw (1873-1939; Fig. 1.30-Fig. 1.32) tonen dat het noordelijke deel van het projectgebied en de zones ten noorden van het terrein gedeeltelijk bebouwd worden. De zone die begrensd is door de Zakaai (ten westen), de Sint-Annastraat (ten oosten), de Weverijstraat (ten noorden) en de Denderstraat (ten zuiden), is in de 19de en 20ste eeuw sterk industrieel getint met de aanwezigheid van o.a. een bierbrouwerij (ter hoogte van het projectgebied) en een textiel fabriek ten oosten (bouwkundig element met ID 8372).

Vanaf de topografische kaart van 1969 (Fig. 1.33) is de zone ten noorden van de Denderstraat en ten oosten van de Zakaai bijna volledig bebouwd of verhard. Deze landinrichting is ook te zien om de luchtfoto van 1971 (Fig. 1.34) en de topografische kaart van 1981 (Fig. 1.35).

De luchtfoto's van de jaren 2000 (Fig. 1.37-Fig. 1.40) geven een zeer gedetailleerd beeld van de gebouwen en verharding ter hoogte van het projectgebied. Het noordwestelijke deel ter hoogte van de Zakaai, het zuidelijke deel ter hoogte van de Denderstraat en het oostelijke deel ter hoogte van de Weverijstraat zijn bebouwd met bebouwing dat omgeven is door verharde parkings. Enkel het middelste deel omvat beperkte groenzones met beplanting. Deze landinrichting bestaat heel waarschijnlijk reeds sinds de luchtfoto van 1979-1990 (Fig. 1.36), maar deze foto geeft een minder gedetailleerd beeld van de aanwezige gebouwen en verharding. Vanaf de luchtfoto van 2005-2007 (Fig. 1.38) worden twee

gebouwen en de verharde parkeerzone in het noordwestelijke deel (ter hoogte van de Zakaai) gesloopt en uitgebrouwen. Deze gesloopte gebouwen en verharding worden vervangen (luchtfoto van 2008-2011, Fig. 1.39) door een verharde parkeerzone en een verhard pad dat van de Zakaai vertrekt en aankomt tot een beperkte groenzone in het middelste deel van het terrein.

Vanaf de luchtfoto van 2015 (Fig. 1.41) worden de aanwezige gebouwen en verharde parkeerzones tussen de nr. 33 van de Denderstraat en het gebouw ter hoogte van de Zakaai volledig gesloopt. Het middelste deel wordt ten eerste als onverharde parkeerzone in 2016 gebruikt (Fig. 1.42) en wordt opnieuw in 2018 bebouwd (Fig. 1.43). De huidige inrichting van het projectgebied dateert uit 2018.

Samengevat kan gesteld worden dat het terrein (voornamelijk het zuidelijke deel) sinds de 16de eeuw bebouwd is geweest. De situatie verandert veel in de loop van de 20ste en 21ste eeuwen met de bebouwing en de verharding van het volledige terrein (20ste eeuw), de sloopwerkzaamheden van een deel van deze structuren en verharde zones en de heropbouw van een gebouw (21ste eeuw). Al deze werkzaamheden hebben zonder twijfel een negatieve impact op het aanwezige bodemarchief gehad.

Fig. 1.20: Kaart van Deventer (1550-1565) met in het rood de situering van het projectgebied (© KBR).

Fig. 1.21: Kaart van Deventer (1550-1565) met in het rood de situering van het projectgebied (© KBR).

Fig. 1.22: Figuratieve kaart van 1618 met in het rood de situering van het projectgebied (© overgenomen uit Vanholme et al. 2008, fig.5).

Fig. 1.23: Geraardsbergen volgens Sanderus (ca. 1641) met in het rood de situering van het projectgebied (© Sanderusmaps).

Fig. 1.24: Detail van Geraardsbergen volgens Sanderus (ca. 1641) met in het rood de situering van het projectgebied (© Sanderusmaps).

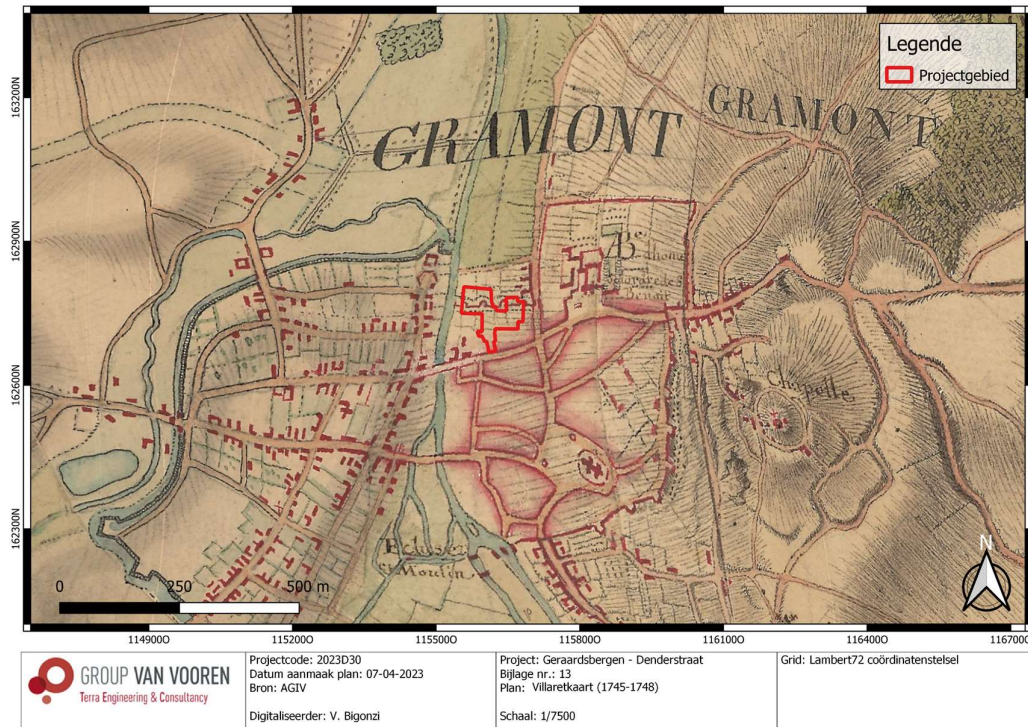

Fig. 1.25: Villaretkaat (1745-1748) met situering van het projectgebied (© AGIV).

Fig. 1.26: Ferrariskaart (ca. 1777) met situering van het projectgebied (© AGIV).

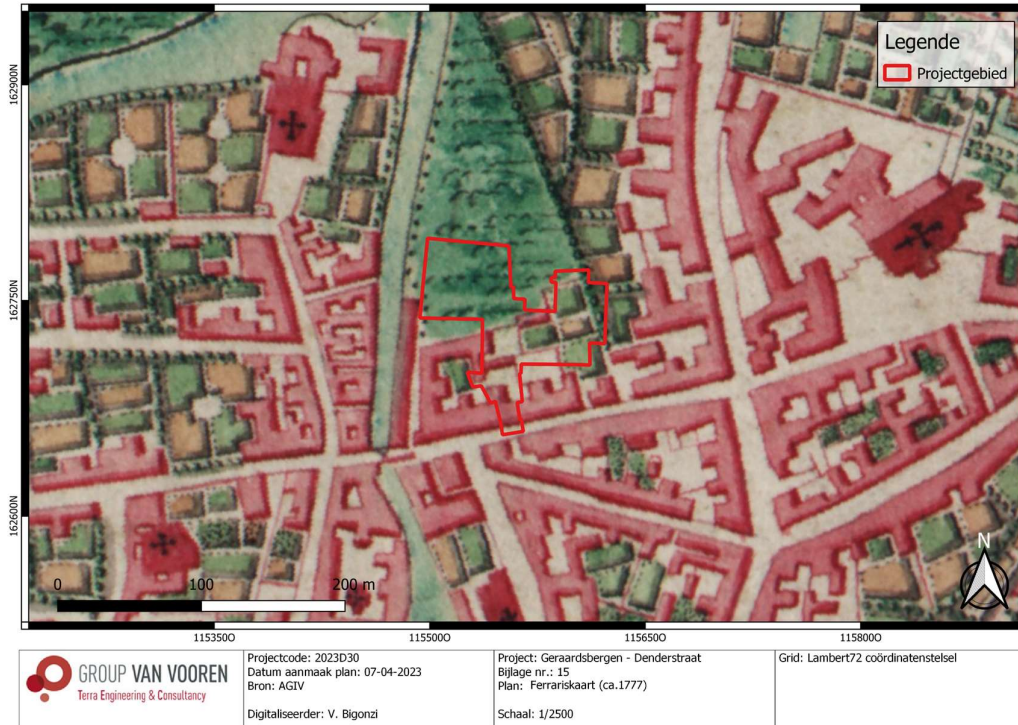

Fig. 1.27: Detail uit Ferrariskaart (ca. 1777) met situering van het projectgebied (© AGIV).

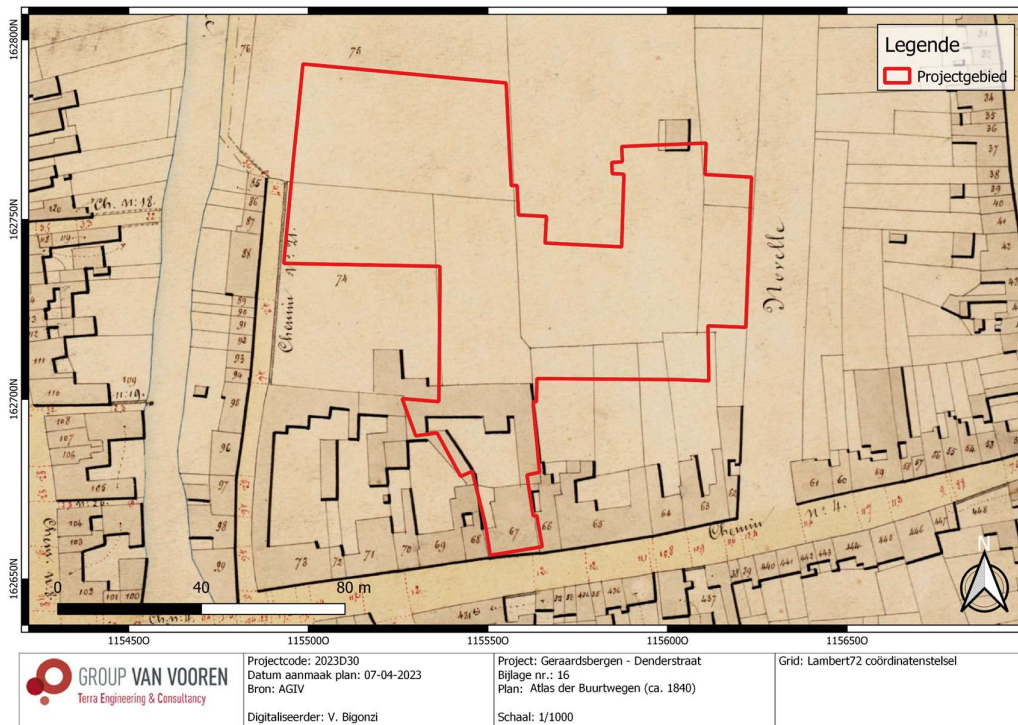

Fig. 1.28: Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met situering van het projectgebied (© AGIV).

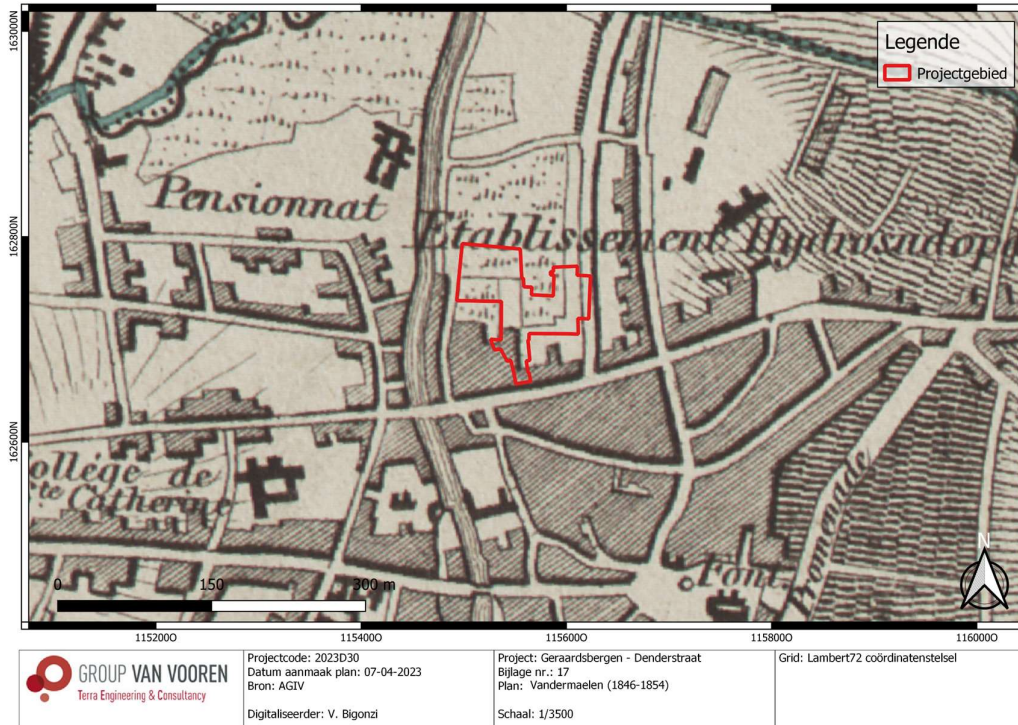

Fig. 1.29: Vandermaelenkaart (1846-1854) met situering van het projectgebied (© AGIV).

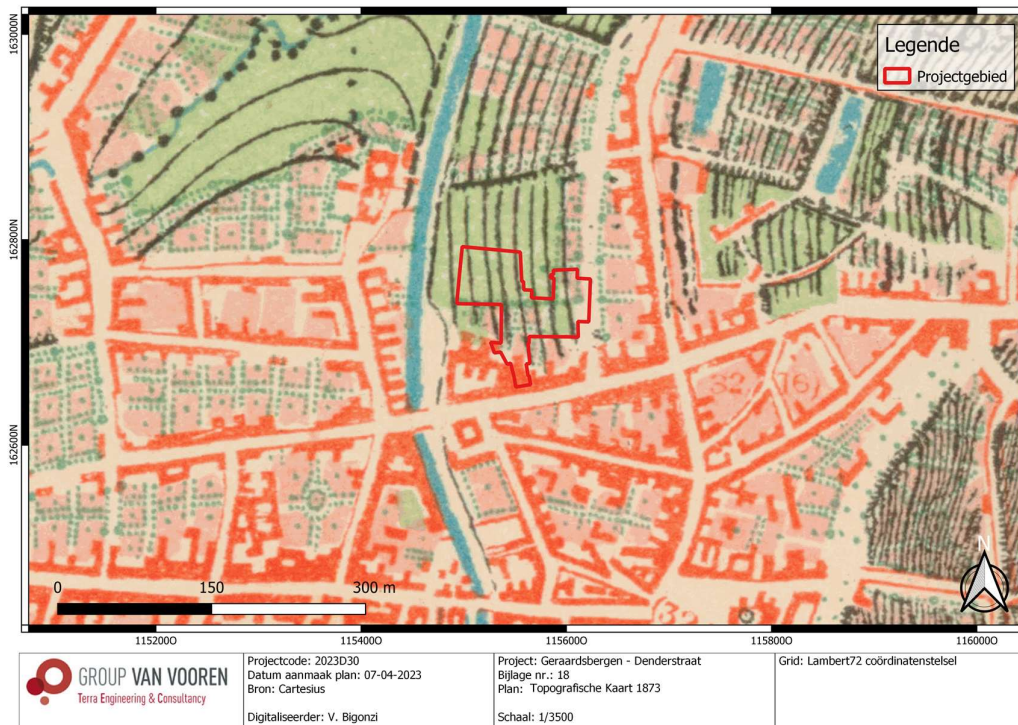

Fig. 1.30: Topografische kaart (1873) met situering van het projectgebied (© Cartesius).

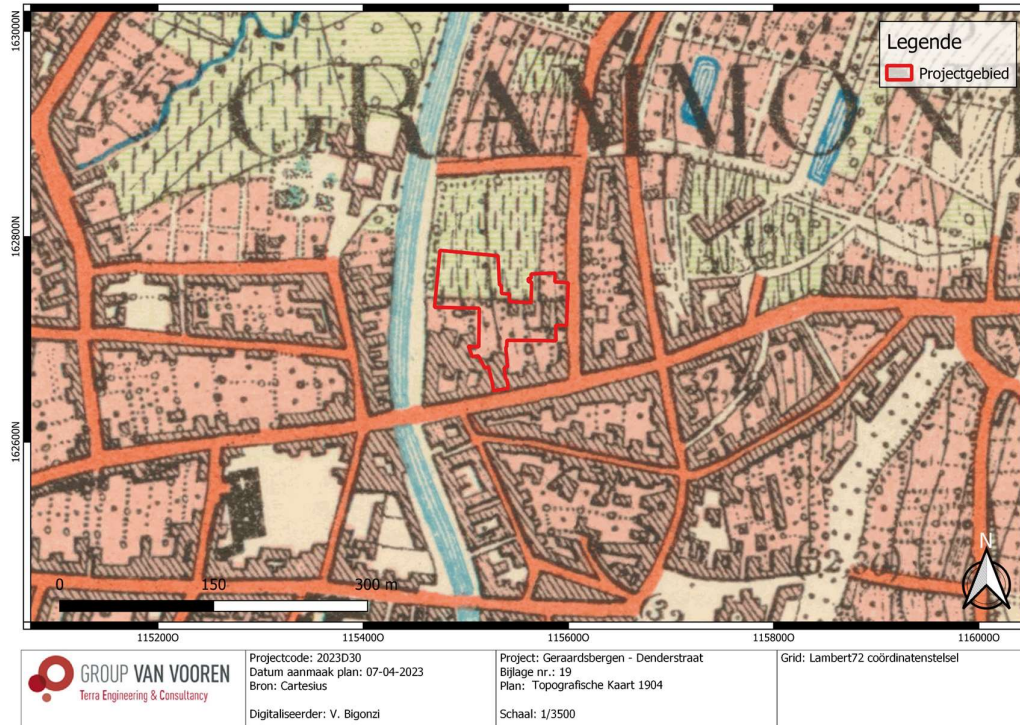

Fig. 1.31: Topografische kaart (1904) met situering van het projectgebied (© Cartesius).

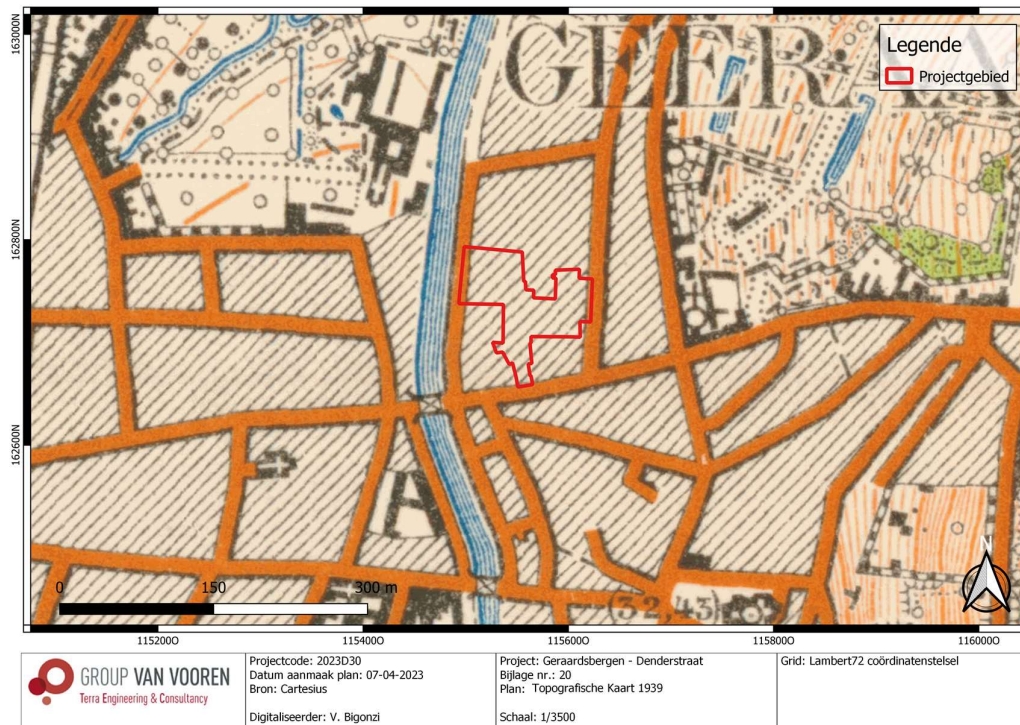

Fig. 1.32: Topografische kaart (1939) met situering van het projectgebied (© Cartesius).

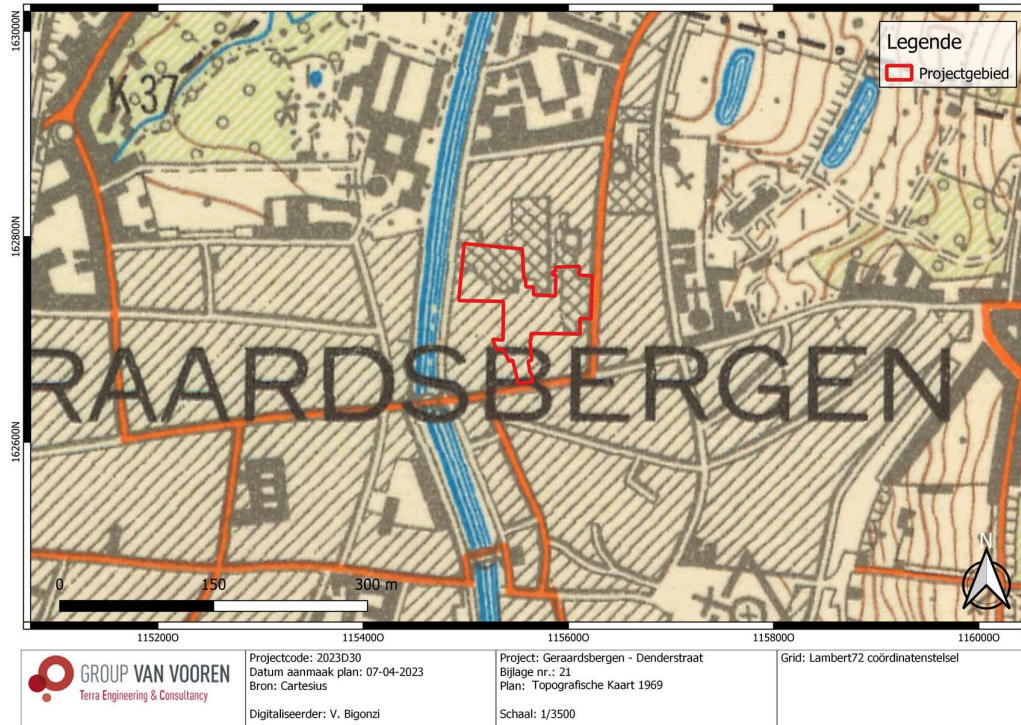

Fig. 1.33: Topografische kaart (1969) met situering van het projectgebied (© Cartesius).

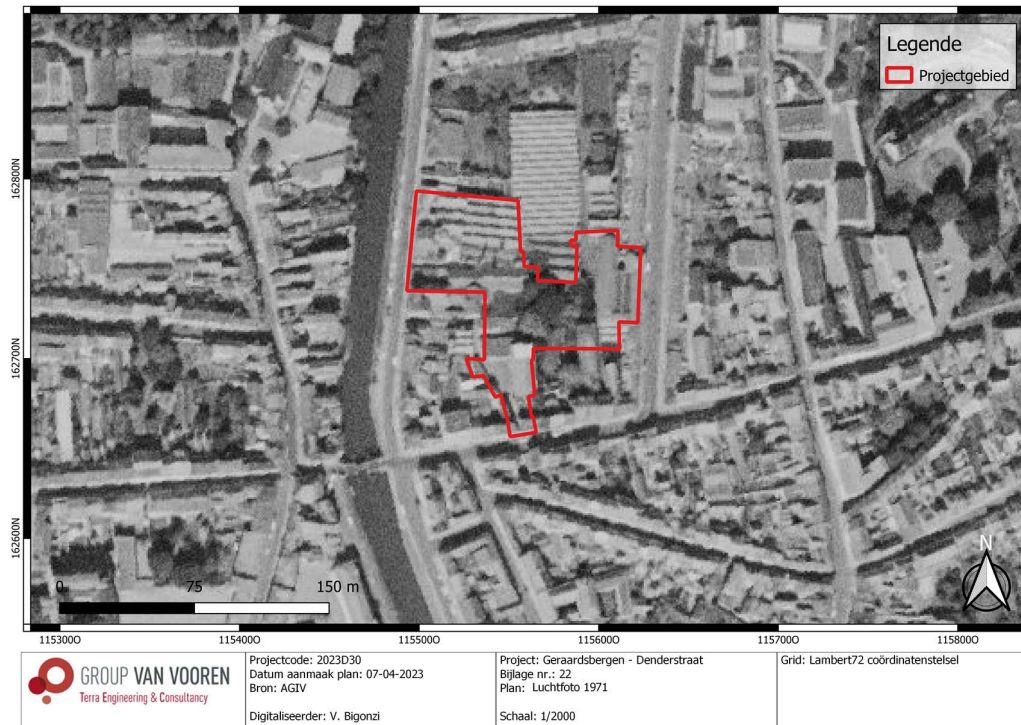

Fig. 1.34: Luchtfoto (1971) met situering van het projectgebied (© AGIV).

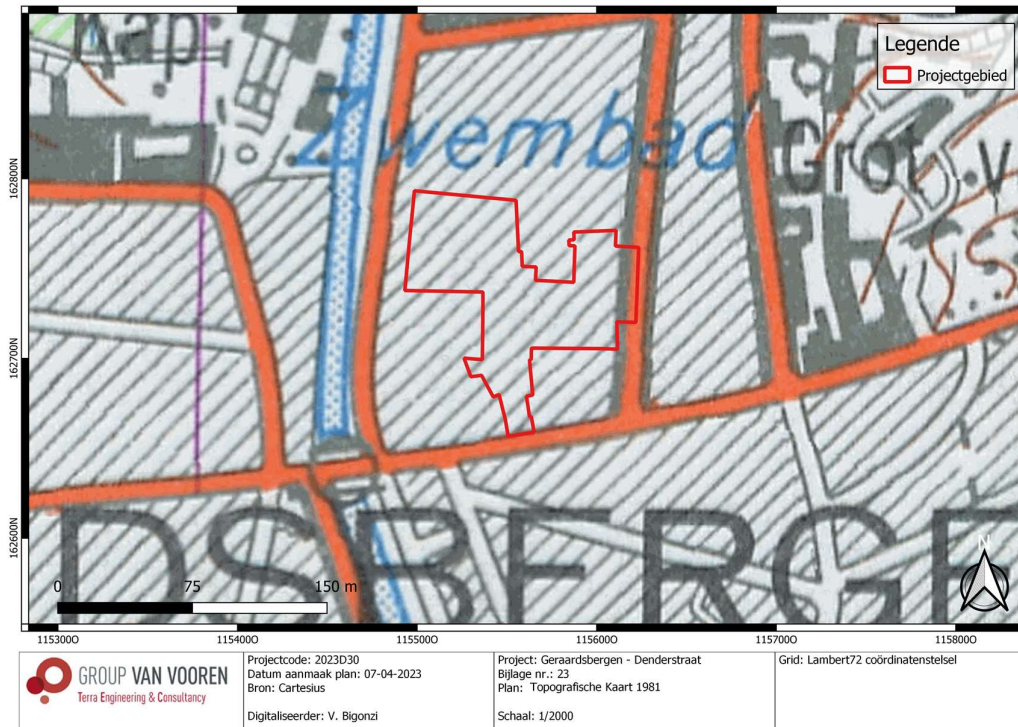

Fig. 1.35: Topografische kaart (1981) met situering van het projectgebied (© Cartesius).

Fig. 1.36: Luchtfoto (1979-1990) met situering van het projectgebied (© AGIV).

Fig. 1.37: Luchtfoto (2000-2003) met situering van het projectgebied (© AGIV).

Fig. 1.38: Luchtfoto (2005-2007) met situering van het projectgebied (© AGIV).

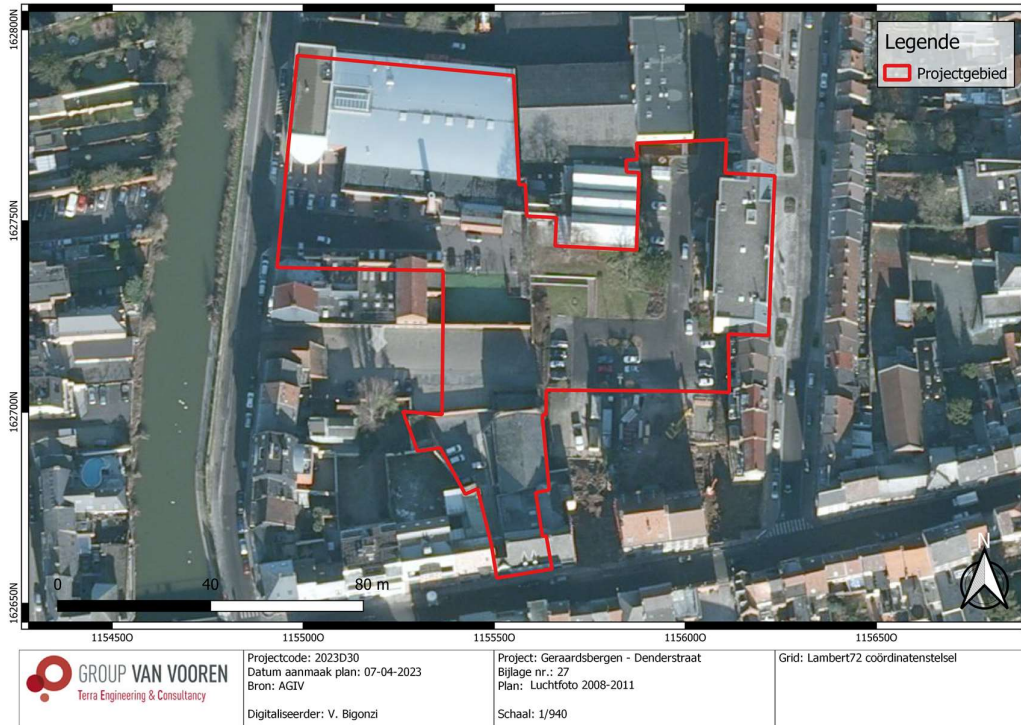

Fig. 1.39: Luchtfoto (2008-2011) met situering van het projectgebied (© AGIV).

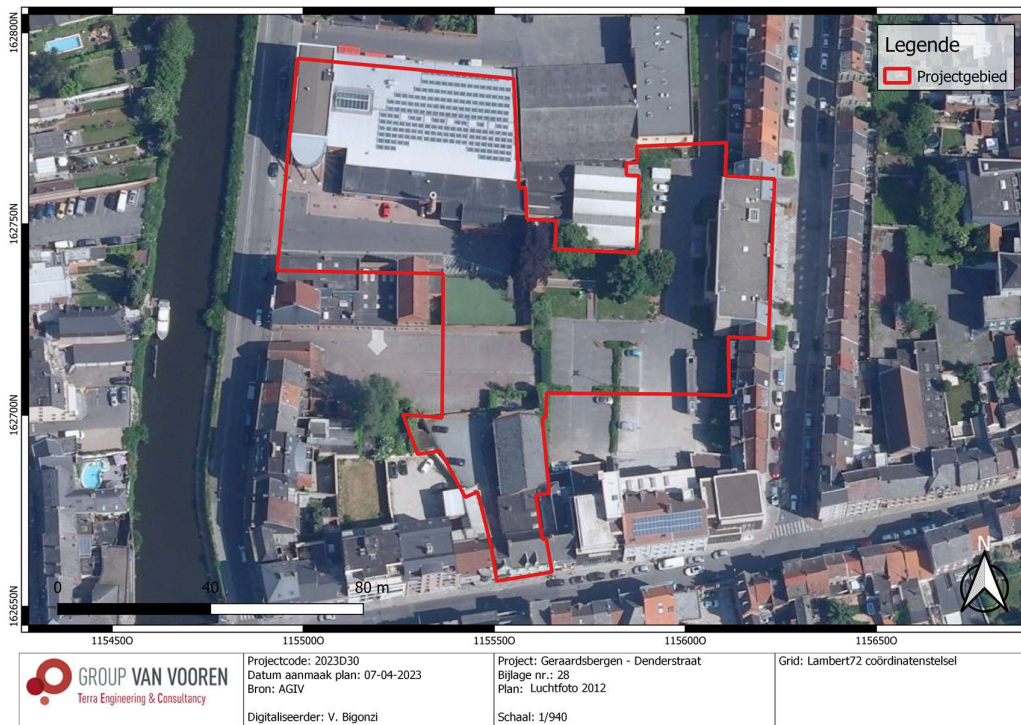

Fig. 1.40: Luchtfoto (2012) met situering van het projectgebied (© AGIV).

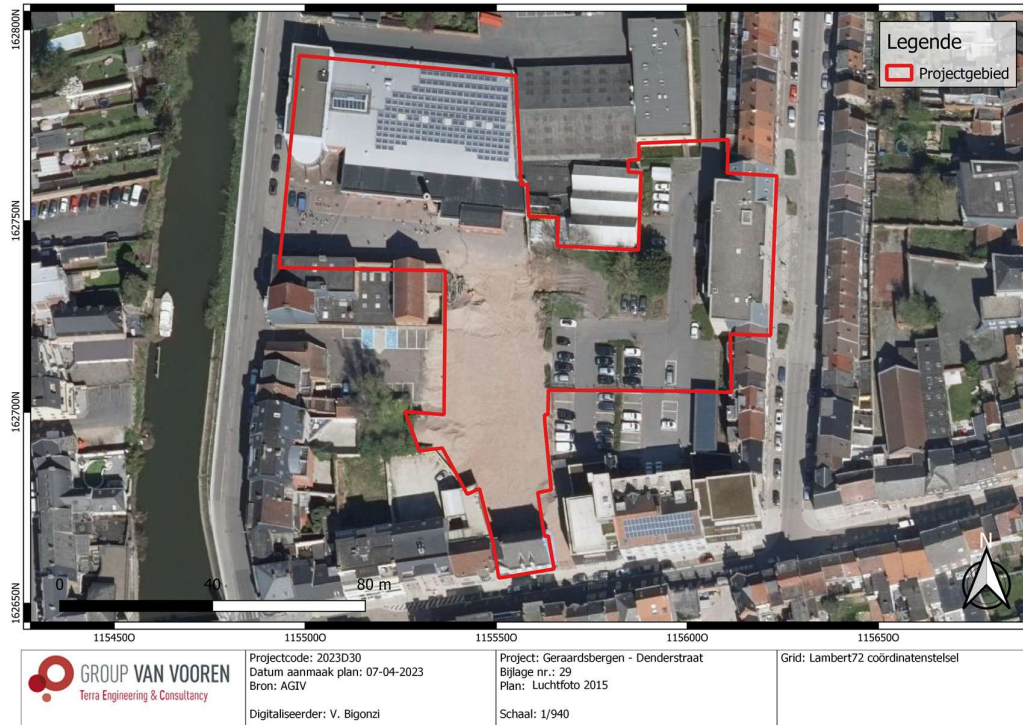

Fig. 1.41: Luchtfoto (2015) met situering van het projectgebied (© AGIV).

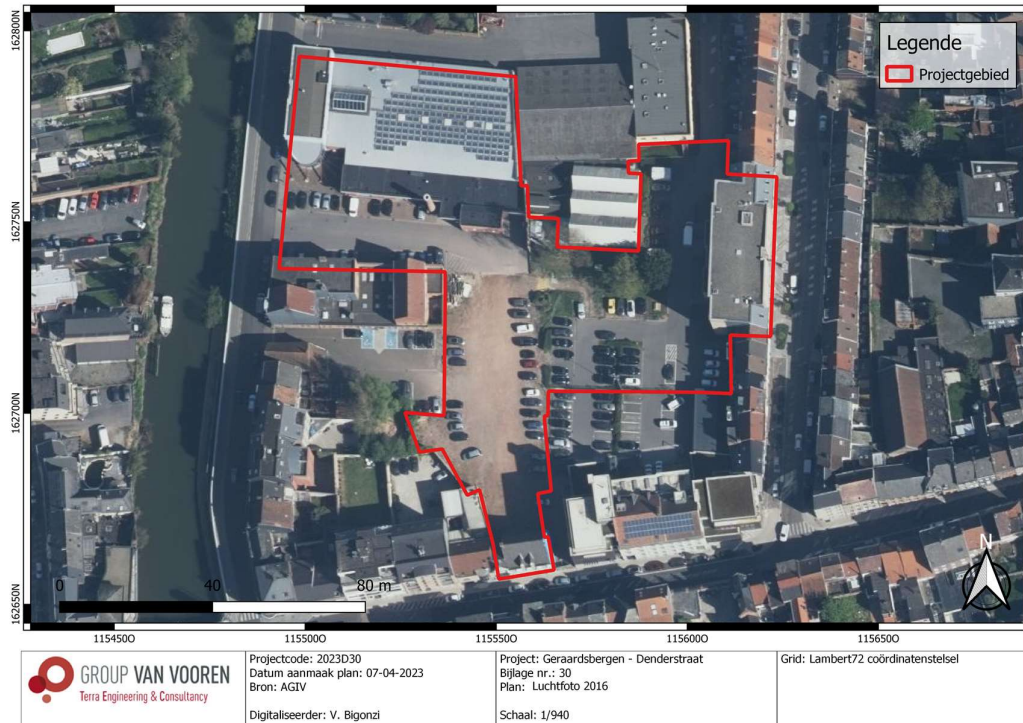

Fig. 1.42: Luchtfoto (2016) met situering van het projectgebied (© AGIV).

Fig. 1.43: Luchtfoto (2018) met situering van het projectgebied (© AGIV).

2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In het westelijke deel van en ten westen van het projectgebied werd er een archeologische vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd (CAI 150261) (Fig. 1.46). Dit proefsleuvenonderzoek wordt later in detail besproken (zie 2.3.2).

Binnen een straal van 300 m werden er enkele opgravingen uitgevoerd. Op ca. 85 m ten oosten werden er een vooronderzoek en vervolgens een opgraving uitgevoerd (CAI 501697). Deze onderzoeken hebben sporen en vondsten uit de Vroege Middeleeuwen (stadswallen, abdij en inhumatiegraven) t.e.m. de 17de eeuw (afvalkuil en klokkengieterij). Er werden ook mogelijke resten van een dierenkerkhof aangetroffen. Op ca. 255 m ten oosten hebben een opgraving en een erfgoedonderzoek vondsten uit de Steentijd, Metaaltijden en Middeleeuwen opgeleverd (CAI 501780). Tussen de vondsten kan men de volgende citeren: acht werktuigfragmenten uit de Steentijd, aardewerk uit de Metaaltijden, verdedigingswallen uit de Vroege Middeleeuwen en een muntenschat uit de 16de eeuw.

Naast deze twee onderzoeken werden er andere archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem en opgravingen uitgevoerd. Deze hebben voornamelijk sporen en vondsten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd opgeleverd (CAI 501692 en CAI 502287), wat te maken heeft met de ligging van het projectgebied binnen de historische stadskern van Geraardsbergen. Naast de archeologische vooronderzoeken en opgravingen zijn er ook enkele indicatoren (erfgoedonderzoeken) aanwezig die een Lombardenhuis (CAI 502300), een kasteel uit de Volle Middeleeuwen (CAI 503740) en een hospitaal uit 1200 (CAI 502277) omvatten.

Binnen het projectgebied en in de directe omgeving daarvan zijn er een aantal bouwkundige elementen aanwezig (Fig. 1.47):

- ID 8367¹⁰ (zuidelijk deel): Herberg Ons Huis. Zogenaamde "Herberg Ons Huis", oud huis "In de Lelie". Dubbelhuis van vier traveeën en twee verdiepingen onder een zadeldak (kunstleien en vorstkam) met aansluitende poorttravee uitlopend op een trapgevel onder een gecombineerd, respectievelijk haaks en lager zadeldak. Enkele elementen in het gebouw als restanten uit eind 17de of 18de eeuw.
- ID 8372¹¹ (oostelijk deel): Textiel fabriek Flamant (geen erfgoedwaarde meer door verbouwing of sloop).
- ID 8373¹² (oostelijk deel): Burgerhuis (geen erfgoedwaarde meer door verbouwing of sloop). Dubbelhuis van drie traveeën en drie verdiepingen onder een tentdak (Vlaamse pannen), uit de tweede helft van de 19de eeuw.
- ID 8368¹³ (ten westen van het projectgebied): Stadswoning (geen erfgoedwaarde meer door verbouwing of sloop). Rijhuis van vier traveeën en twee verdiepingen onder een zadeldak (kunstleien).
- ID 8365¹⁴ (ten oosten): Samengevoegde neoclassicistische herenhuizen van het enkelhuistype van vier traveeën en drie verdiepingen onder een zadeldak met eenzelfde gevelordonnantie, uit de 19de eeuw.

Proefsleuvenonderzoek (CAI 150261¹⁵) – westelijk deel en ten westen van het projectgebied

Het proefsleuvenonderzoek (CAI 150261) dat binnen het westelijke deel en ten westen van het projectgebied in 2008 werd uitgevoerd naar aanleiding van de bouw van een nieuwe stadsbibliotheek, bestond in totaal uit twee sleuven. Historische gegevens uit de 18de eeuw en mutatieschetsen uit de 19de en de 20ste eeuw toonden aan dat er een brouwerij aanwezig was op deze locatie.¹⁶

Bij de aanleg van deze twee sleuven werden er enkele profielen en boringen geplaatst om de diepte van de moederbodem vast te leggen. Bij zowel de profielen als de boringen bleek de scheiding van de moederbodem met het bovenliggend antropogene pakket zeer vaag.¹⁷ Het verloop van de moederbodem suggereert vrij uitgesproken de aanwezigheid van een gedempte depressie op deze locatie. Wat de aard van deze depressie kan geweest zijn, was op basis van de beperkte waarneming minder duidelijk: het kan gaan om een plaatselijk fenomeen, maar mogelijk ging het om de aanzet van een oude Dendergeul, die geleidelijk verland en opgevuld geraken is.¹⁸ In de westelijk gelegen sleuf (de kant van de Dender) werd de moederbodem aangesneden op een diepte van ca. 2,5 m-mv. De moederbodem klimt dan even naar omhoog om dan, meer naar het oosten toe, over een afstand van amper 9,5 m bijna anderhalve meter te dalen. Nog meer oostwaarts (oostelijke sleuf, verder verwijderd van de huidige Dender, ter hoogte van

¹⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Herberg Ons Huis [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8367> (geraadpleegd op 7 april 2023).

¹¹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Textiel fabriek Flamant [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8372> (geraadpleegd op 7 april 2023).

¹² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Burgerhuis [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8373> (geraadpleegd op 7 april 2023).

¹³ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Stadswoning [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8368> (geraadpleegd op 7 april 2023).

¹⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Herenhuizen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8365> (geraadpleegd op 7 april 2023).

¹⁵ Vanholme et al. 2008.

¹⁶ Vanholme et al. 2008, 11-14.

¹⁷ Vanholme et al. 2008, 21.

¹⁸ Vanholme et al. 2008, 22 & 24.

het huidige projectgebied) kon de onverstoorte bodem zelfs niet meer geregistreerd worden door de diepe ligging en de grote dikte van puinpakketten.¹⁹

Het proefsleuvenonderzoek leverde pakketten en vondsten uit drie grote periodes op. Het pakket boven de moederbodem kon in de Laat- en Post-Middeleeuwen gedateerd worden op basis van het aangetroffen aardewerk (rood en grijs aardewerk en steengoed). Naast het aardewerk werd er ook dierlijk botmateriaal aangetroffen. Het geheel werd geïnterpreteerd als een depressie of vermoedelijk zelfs een verlande Denderarm die gedurende de Late en Post-Middeleeuwen geleidelijk verder verlande en werd gedempt met (huishoudelijk) afval. De afwisseling van kleiige en meer zandige lagen in de onderste lagen en de geleidelijke overgang naar de (Post-)Middeleeuwse pakketten duiden in die richting. Nergens werd er een scherpe aflijning aangetroffen die wijst op diepe ingegraven structuren in de moederbodem.²⁰

Ten opzichte van sleuf I en het westelijk gedeelte van sleuf II, heeft het oostelijke gedeelte van sleuf II (binnen het projectgebied van deze archeologienota) een enigszins andere datering en gelaagdheid. De datering van de sporen en vondsten komen niet helemaal overeen met de vondsten en sporen van de eerste sleuf en het westelijke deel van sleuf II. De aangetroffen sporen bevatten aardewerk dat tot de 18de t.e.m. 20ste eeuw behoort. De sporen hebben dus in het oostelijke deel van sleuf II (en dus op het projectgebied) een beduidend latere datering. De stratigrafische opbouw is in dit deel van sleuf II niet duidelijk. Het is mogelijk dat het grijsbruine pakket tussen de moederbodem en de bovenste recente puinlagen op een later moment is vergraven en/of intrusief materiaal bevat.²¹

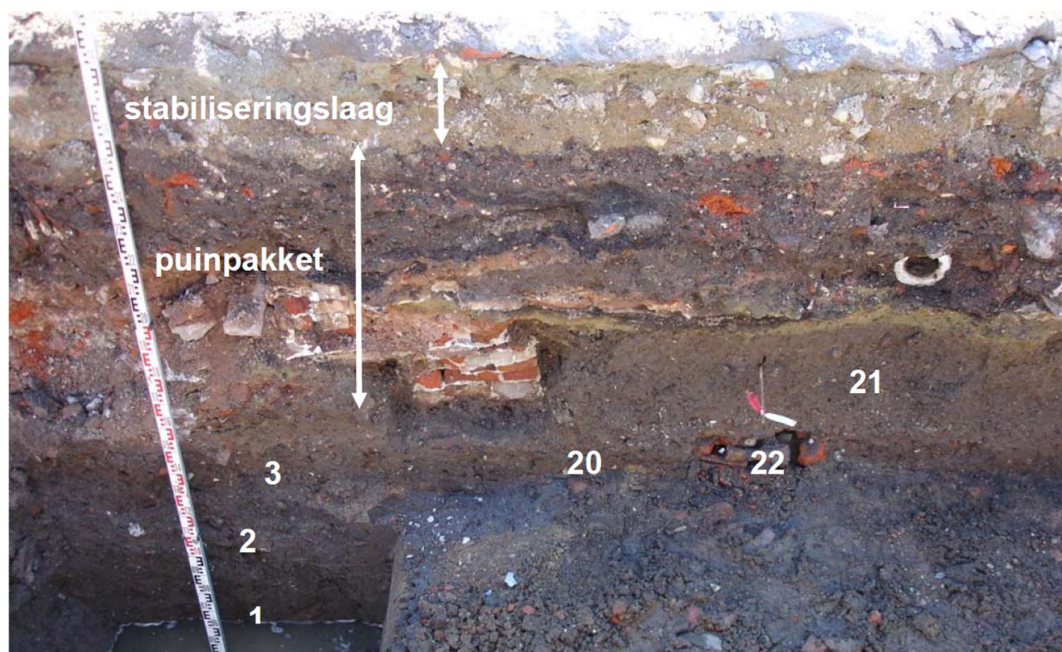

Fig. 1.44: Sleuf II, zuidprofiel, oostelijk deel – ter hoogte van het huidige projectgebied (© Vanholme et al. 2008, foto 7).

Op het Laat- tot Post-Middeleeuwse pakket bevinden zich een reeks structuren en puinpakketten daterend uit de 19de en 20ste eeuw. Het gaat meer bepaald om opgaand muurwerk in baksteen, vloeren

¹⁹ Vanholme et al. 2008, 28.

²⁰ Vanholme et al. 2008, 25.

²¹ Vanholme et al. 2008, 25.

in natuursteen en baksteen, een weg gelegd met plaveien, een kasseiweg, af- en aanvoerbuizen, afvoerputjes, goten en nutsleidingen, en puinpakketten die ontstaan zijn bij de afbraak van de structuren. Op de meeste plaatsen is er een scherpe scheiding zichtbaar tussen het grijsbruine pakket eronder (Laat- en Post-Middeleeuwse pakket) en de recente lagen en structuren. **Dit recente pakket is ca. 1,20 tot 1,40 m dik. De aangetroffen structuren kunnen allemaal in relatie gebracht worden met de verbouwingen die op dit perceel hebben plaatsgevonden gedurende de voorbije 150 jaar.** De 'recente' structuren zijn in de meeste gevallen noord-zuid of oost-west georiënteerd. Twee fragmenten van bakstenen 'vloertjes' liggen echter enigszins diagonaal. Een eerste vloer bevond zich in sleuf I en een tweede in het westen van sleuf II. Ze liggen respectievelijk op -1,68 m en -1,71 m ten opzichte van het absolute nulpunt. Omwille van hun relatief ondiepe ligging in de sleuven gaat het hier vermoedelijk om structuren die niet ouder zijn dan de 19de- 20ste eeuw.²²

Bovenop de recente puinlagen ligt een zandige grindlaag. Het dient als stabilisering voor de klinkers van de huidige parkeerzone. Enkel aan de oostelijke zijde van sleuf II is deze laag niet aanwezig. Daar is ze vervangen door een dikke plaat van gewapend beton.

Fig. 1.45: Ligging van het projectgebied en CAI 150261 (© AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed).

²² Vanholme et al. 2008, 26-27.

2.3.1 CAI-gegevens

Tabel 1.2: Overzicht van de CAI-Waarden			
ID-nummer	Situering	Naam	Omschrijving
150261 ²³	Ter hoogte van het projectgebied	Zakkaai (GER-ZK '08)	Proefsleuvenonderzoek Brouwerij uit de 18 ^{de} eeuw. Resten van muren, leidingen en puinpakketten.
503740 ²⁴	Ca. 35 m ten noordwesten	Jozefietencollege	Indicator (erfgoedonderzoek) Kasteel uit de Volle Middeleeuwen (deel van de verdedigingsgordel). Klooster en kerk gesticht door de Karmelieten, gebouwd op de plaats van een vervallen kasteel: Ter Gracht
501697 ²⁵	Ca. 85 m ten oosten	Sint-Adriaansabdij	Proefsleuvenonderzoek, erfgoedonderzoek, opgraving Skeletresten van 3 runderen, een grote hond en een paard. Mogelijk resten van een dierenkerkhof? 16 ^{de} -eeuwse afvalkuil waarin aardewerk, munten, ijzeren/koperen voorwerpen en dierlijke beenderen werden gevonden. Klokkengieterij en afvalkuil (keukengerei, borden, glas, enz.) uit de 17 ^{de} eeuw. Stadswallen, abdij en inhumatiegraven uit de Vroege Middeleeuwen.
979949 ²⁶	Ca. 175 m ten oosten	Geraardsbergen Abdijpark	Proefsleuvenonderzoek (wetenschappelijke vraagstelling) Muurresten van de abdijkerk geregistreerd.
501780 ²⁷	Ca. 255 m ten oosten	Abdijstraat	Opgraving en erfgoedonderzoek Muntenschat (11 zilveren munten) uit de 16 ^{de} eeuw. Metalen objecten en afvalkuil uit de Late Middeleeuwen (kledinghaak). Verdedigingswallen uit de Vroege Middeleeuwen. Munt, andere metalen objecten (plaatjes) en aardewerk uit de 17 ^{de} eeuw. Acht werktuigfragmenten uit de Steentijd. Aardewerk uit de Metaaltijden. 3 koeienskeletten, skelet van een hond en van een hengst.
502300 ²⁸	Ca. 125 m ten oosten	Huis der Lombarden	Erfgoedonderzoek Lombardenhuis uit de Middeleeuwen (oudste vermelding 1349). Vervangen door classistisch gebouw. In de 18 ^{de} eeuw: vervangen door huidige woning.

²³ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Zakkaai (GER-ZK '08) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150261> (geraadpleegd op 5 april 2023).

²⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Jozefietencollege [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/503740> (geraadpleegd op 5 april 2023).

²⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Sint-Adriaansabdij [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/501697> (geraadpleegd op 5 april 2023).

²⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Geraardsbergen Abdijpark [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/979949> (geraadpleegd op 5 april 2023).

²⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Abdijstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/501780> (geraadpleegd op 5 april 2023).

²⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Huis der Lombarden [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502300> (geraadpleegd op 5 april 2023).

501692 ²⁹	Ca. 190 m ten oosten	Bokerstraat II	Opgraving Sporen en aardewerk uit de Volle en Late Middeleeuwen.
501689 ³⁰	Ca. 175 m ten oosten	Konijnenstraatje	Proefsleuvenonderzoek en opgraving Scherven van kogelpotten uit de 18 ^{de} eeuw, munten van Leopold I, afval met verschillende lagen (scherven uit de 18 ^{de} en 19 ^{de} eeuw). Puin van verbrande lemen huizen, scherven en metalen objecten uit de 15 ^{de} eeuw. Keldertje met huisgerei (ca. 1900) en munten uit 1833-1835. Steenbakkerij
502287 ³¹	Ca. 175 m ten oosten	Steenstraat	Opgraving Kalkput opgevuld met afbraakmateriaal van een bakstenen kalkoven, waarbij kernen van ongebrande Doornikse steen (19 ^{de} eeuw) Steenbakkerij uit de 18 ^{de} eeuw. Vondsten die verwijzen naar een Middeleeuwse metaalgieterij waar lokale bedevaartsouvenirs werden gemaakt.
982372 ³²	Ca. 90 m ten zuiden	Penitentenstraat 27	Proefputtenonderzoek (ID 15894) Ophogingslagen in de Late Middeleeuwen en begin Nieuwe Tijd. Muren uit de 18 ^{de} -19 ^{de} eeuw (gebouwen aangegeven op de historische kaarten).
984407 ³³	Ca. 75 m ten zuiden	Kaai 23-25	Proefputtenonderzoek (ID 24000) Sporen en vondsten uit de 14 ^{de} t.e.m. de 16 ^{de} eeuw. De sporen betroffen lagen, deel uitmakend van de stratigrafie van het plangebied, evenals uitbraaksporen. De vondsten betreffen de categorieën bouw materiaal, aardewerk, dierlijk bot, natuursteen en menselijk bot. Het los menselijk bot werd niet in primaire positie aangetroffen.
502263 ³⁴	Ca. 145 m ten zuidwesten	Sint-Katarinacollege	Erfgoedonderzoek en toevalvondst Sculptuur van een mensenhoofdje, inhumatiegraven, aardewerk en kerk met crypte uit de Late Middeleeuwen.
151084 ³⁵	Ca. 265 m ten zuidwesten	Grotestraat 65	Opgraving en archeozoologisch onderzoek Enkele kuilen met aardewerk, brokken verbrande leem, kalmortel, brandafval, kabsteenfragmenten, dierlijke botten. Late Middeleeuwen.

²⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Bokerstraat II [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/501692> (geraadpleegd op 5 april 2023).

³⁰ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Konijnenstraatje [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/501689> (geraadpleegd op 5 april 2023).

³¹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Steenstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502287> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Penitentenstraat 27 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/982372> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³³ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Kaai 23-25 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/984407> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Sint-Katarinacollege [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502263> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³⁵ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Grotestraat 65 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/151084> (geraadpleegd op 7 april 2023).

			<p>Ondiepe greppel met komvormige bodemverloop uit de 13de/vroeg 14de eeuw.</p> <p>Kuil met aardewerk, baksteenpuin, botmateriaal uit de Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd.</p> <p>Kuilen met rund en paard. Geen bewerkings/snijsporen op teruggevonden waardoor men kan vermoeden dat dieren volledig werden begraven. bij gebrek aan vondsten moeilijk te dateren.</p>
502277 ³⁶	Ca. 220 m ten zuiden	Onze-Lieve-Vrouwhospitaal	<p>Indicator (erfgoedonderzoek)</p> <p>Hospitaal gesticht door Boudewijn IX (1200).</p>
40124 ³⁷	Ca. 165 m ten zuidoosten	Vredestraat 12/14	<p>Evaluerend terreinonderzoek</p> <p>Aardewerk, funderingsresten uit de Late Middeleeuwen en beerkelder uit de 17de of 18de eeuw.</p>
502265 ³⁸	Ca. 215 m ten zuidoosten	Stadhuis	<p>Erfgoedonderzoek</p> <p>Stadhuis, sinds de gotische periode.</p>
500303 ³⁹	Ca. 230 m ten zuidoosten	Markt 13 (Geraardsbergen 486e)	<p>Opgraving</p> <p>Dierlijk botmateriaal, resten van vaatwerk, aardewerk, leren schoenzolen uit de Volle Middeleeuwen tot de Nieuwste Tijd.</p> <p>Buizen uit de 14de eeuw.</p> <p>Muurconstructie in veldsteen.</p>

³⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Onze-Lieve-Vrouwhospitaal [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502277> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Vredestraat 12/14 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/40124> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Stadhuis [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/502265> (geraadpleegd op 7 april 2023).

³⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: Markt 13 (Geraardsbergen 486e) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/500303> (geraadpleegd op 7 april 2023).

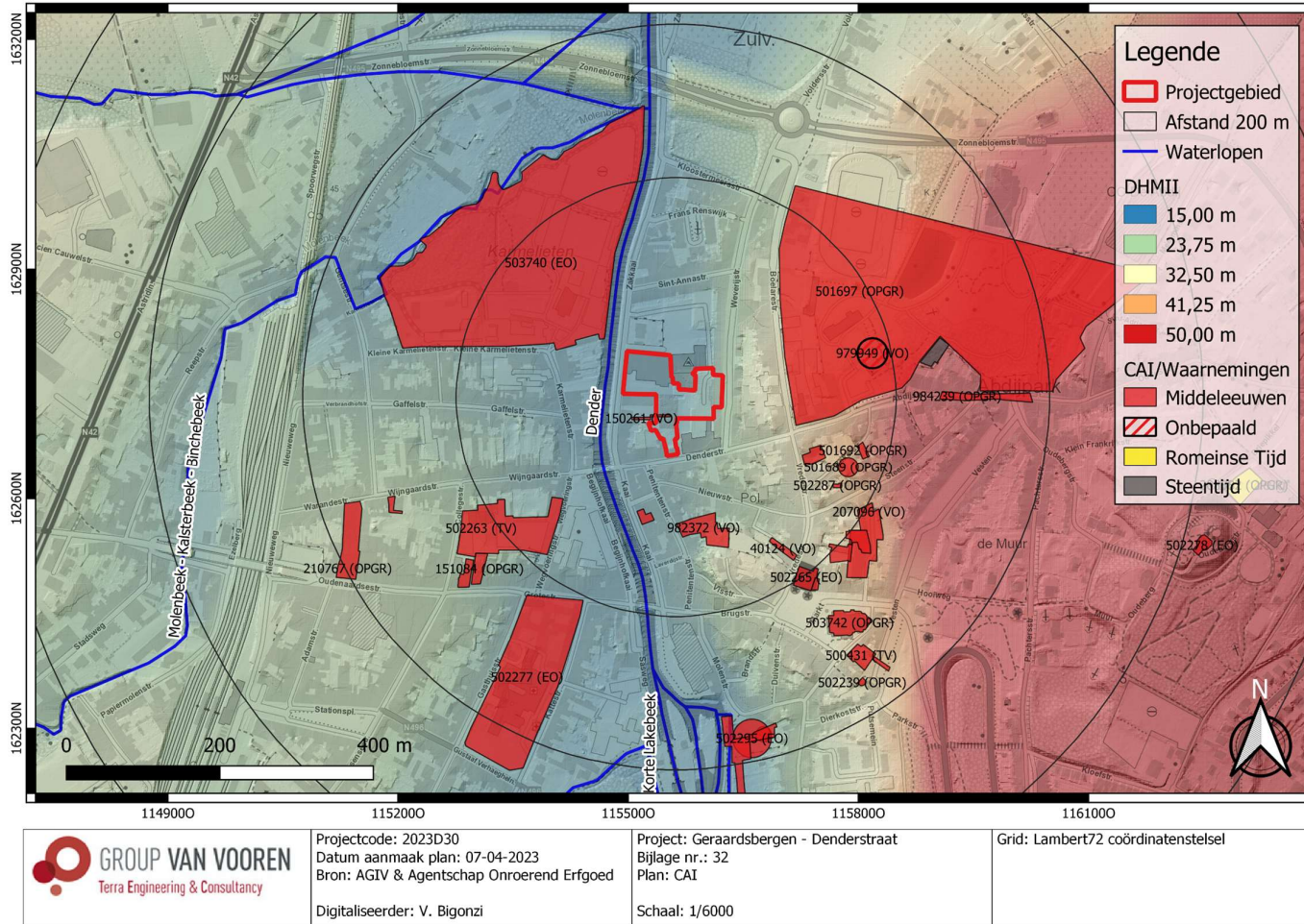

Fig. 1.46: Digitaal hoogtemodel (DHM II) met CAI-gegevens in de omgeving (© AGIV en agentschap Onroerend Erfgoed).

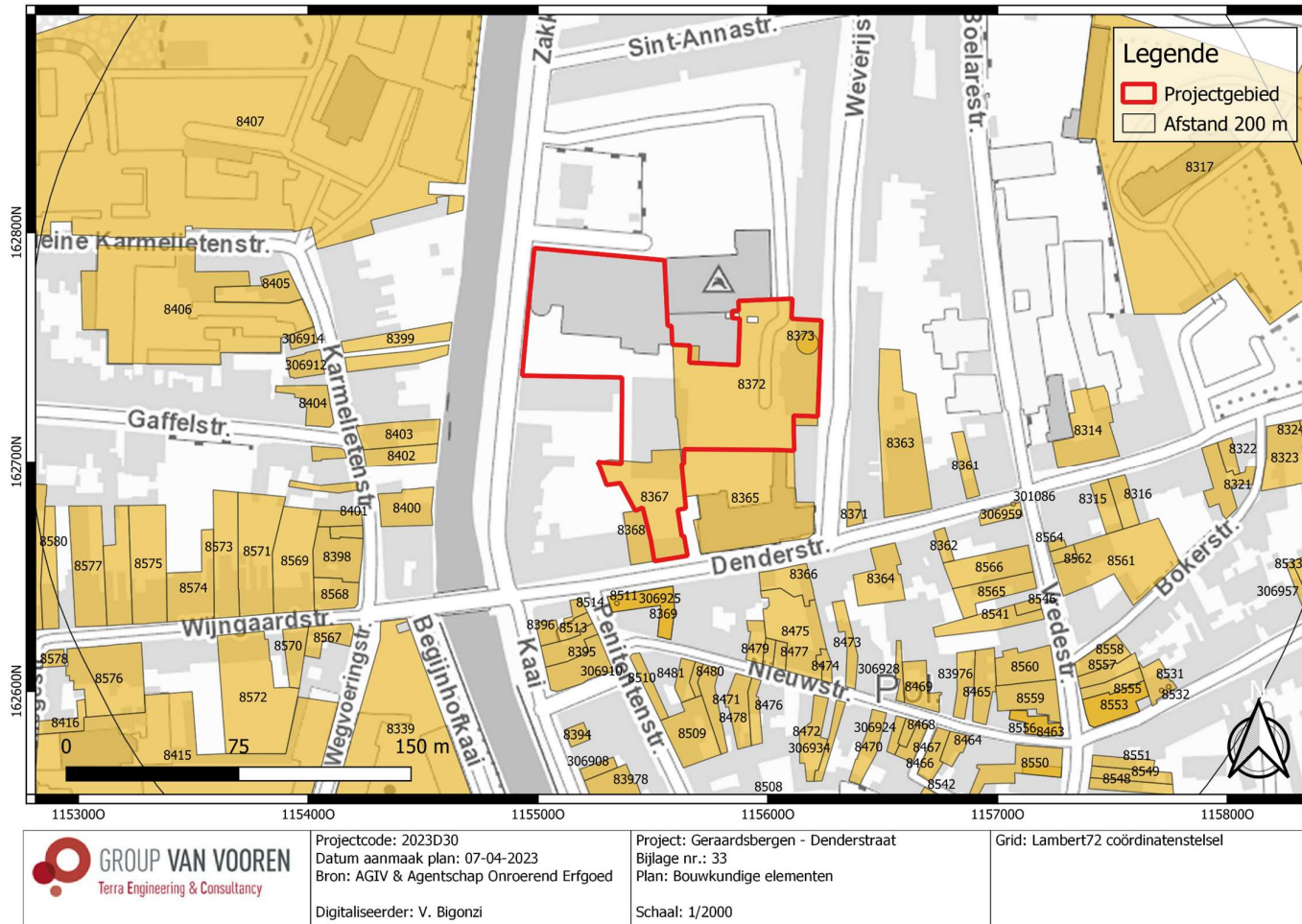

Fig. 1.47: Topografische kaart met bouwkundige elementen in de omgeving (© AGIV en agentschap Onroerend Erfgoed).

2.3.2 (Archeologie)nota's

Binnen het westelijke deel van het projectgebied en ten westen daarvan werd er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (zie verder). In een straal van 200 m max. werden er ook zes archeologienota's opgesteld waarvan drie een vervolgonderzoek (proefputtenonderzoek of werfbegeleiding) tot gevolg hebben gehad. Archeologienota's met ID 2174 en ID 18482 werden gevolgd door proefputtenonderzoeken. In beide gevallen (ID 15894 en ID 24000) werd er een vrijgave geadviseerd omwille van de geringe kenniswinst of omdat er geen waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is. Archeologienota met ID 10096 heeft tot gevolg een werfbegeleiding (ID 1839) gehad. De werfbegeleiding toonde het grote archeologisch potentieel van het Abdijpark aan. Tijdens de verschillende fases van het terreinwerk zijn er op enkele locaties verspreid over de site delen van de Sint-Adriaansabdij aangesneden, met name vooral het kerk- en conventgebouw.

<i>Tabel 1.3: Overzicht van (archeologie)nota's</i>		
ID-nummer	Situering	Omschrijving
24959 ⁴⁰	Ca. 85 m ten noorden	<u>Vooronderzoek Geraardsbergen Sint-Annastraat 47</u> Archeologienota – bestaande uit een bureauonderzoek - Op basis van de bodemkundige situatie, landschappelijke ligging en de geringe archeologische verwachten is er een laag potentieel tot kennisvermeerdering. Aangezien de geplande bodemingrepen een gemiddelde diepte van 0,80 m en een maximale diepte van 2 m-mv zullen bereiken in een alluviaal gebied dat ingedijkt/opgehoogd en gekanaliseerd werd, kan er gesteld worden dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering meer aanwezig is. <i>Vrijgave</i>
2174 ⁴¹ & 15894 ⁴²	Ca. 90 m ten zuiden	<u>Vooronderzoek Geraardsbergen Penitentenstraat (CAI 982372)</u> Archeologienota en nota – bestaande uit een bureauonderzoek, een begeleiding van de afbraakwerken en een proefputtenonderzoek – een opgraving gaat geen extra kennis opleveren over de aangetroffen ophogingspakketten gezien er geen duidelijke archeologische niveaus of leeflagen aanwezig zijn. Aangetroffen muren al gedocumenteerd op historische kaarten. <i>Vrijgave</i>
18482 ⁴³ & 24000 ⁴⁴	Ca. 75 m ten zuiden	<u>Vooronderzoek Geraardsbergen Kaai 23, 25 (CAI 984407)</u> Archeologienota en nota – bestaande uit een bureauonderzoek en een proefputtenonderzoek – geen duidelijke structuren of sporen over precieze activiteiten die in het verleden hebben plaatsgevonden. Geen archeologische waardevolle vindplaats. <i>Vrijgave</i>
25486 ⁴⁵	Ca. 155 m ten zuiden	<u>Vooronderzoek Geraardsbergen Kaai</u> Archeologienota – bestaande uit een bureauonderzoek – potentieel voor waarden uit de Metaaltijden t.e.m. Nieuwste Tijd. <i>Proefputtenonderzoek</i>
12063 ⁴⁶	Ca. 185 m ten westen	<u>Vooronderzoek Geraardsbergen Gaffelstraat 24-26</u> Archeologienota – bestaande uit een bureauonderzoek - Het gaat om eerder ondiepe afgravingen op een terrein dat reeds bebouwd, verhard, en eventueel

⁴⁰ De Weirdt & Coenaerts 2023.

⁴¹ Devroe 2017.

⁴² Dierckx & Bartholomieux 2020.

⁴³ Adriaensen & Verrijckt 2021.

⁴⁴ Pepermans & Verrijckt 2022.

⁴⁵ Claesen et al. 2023.

⁴⁶ Verhaeghe 2019.

		opgehoogd is. De diepere afgravingen betreffen eerder kleine, niet-aaneengesloten zones. Het gefragmenteerd beeld dat eventueel verder onderzoek zou opleveren, heeft geen kenniswinst. <i>Vrijgave</i>
10096 ⁴⁷ & 1839 ⁴⁸	Ca. 135 m ten oosten	<u>Vooronderzoek Geraardsbergen Abdijpark (CAI 14048)</u> Archeologienota en eindverslag – bestaande uit een bureauonderzoek, controleboringen en controleputten en werfbegeleiding - Controleboringen in de zones met een geplande bodemverstoring dieper dan 10 cm hebben duidelijk gemaakt dat er slechts voor de parking (die pas in fase 2 uitgebroken zal worden) potentieel archeologische lagen kunnen worden aangesneden. Voor de andere ingrepen hebben de controleboringen aangetoond dat de teelaarde tot 20 cm dik is en bovenop geroerde grond ligt. Werbbegeleiding: Het onderzoek toonde het grote archeologisch potentieel van het Abdijpark aan. Tijdens de verschillende fases van het terreinwerk zijn op enkele locaties verspreid over de site delen van de Sint-Adriaansabdij aangesneden, met name vooral het kerk- en conventsgebouw. Het zijn slechts summiere vaststellingen ten aanzien van het omvangrijke gebouwenbestand maar ze lichten niettemin een tipje van de sluier op omtrent de Sint-Adriaansabdij.

⁴⁷ De Smet et al. 2018.

⁴⁸ Pede 2022.

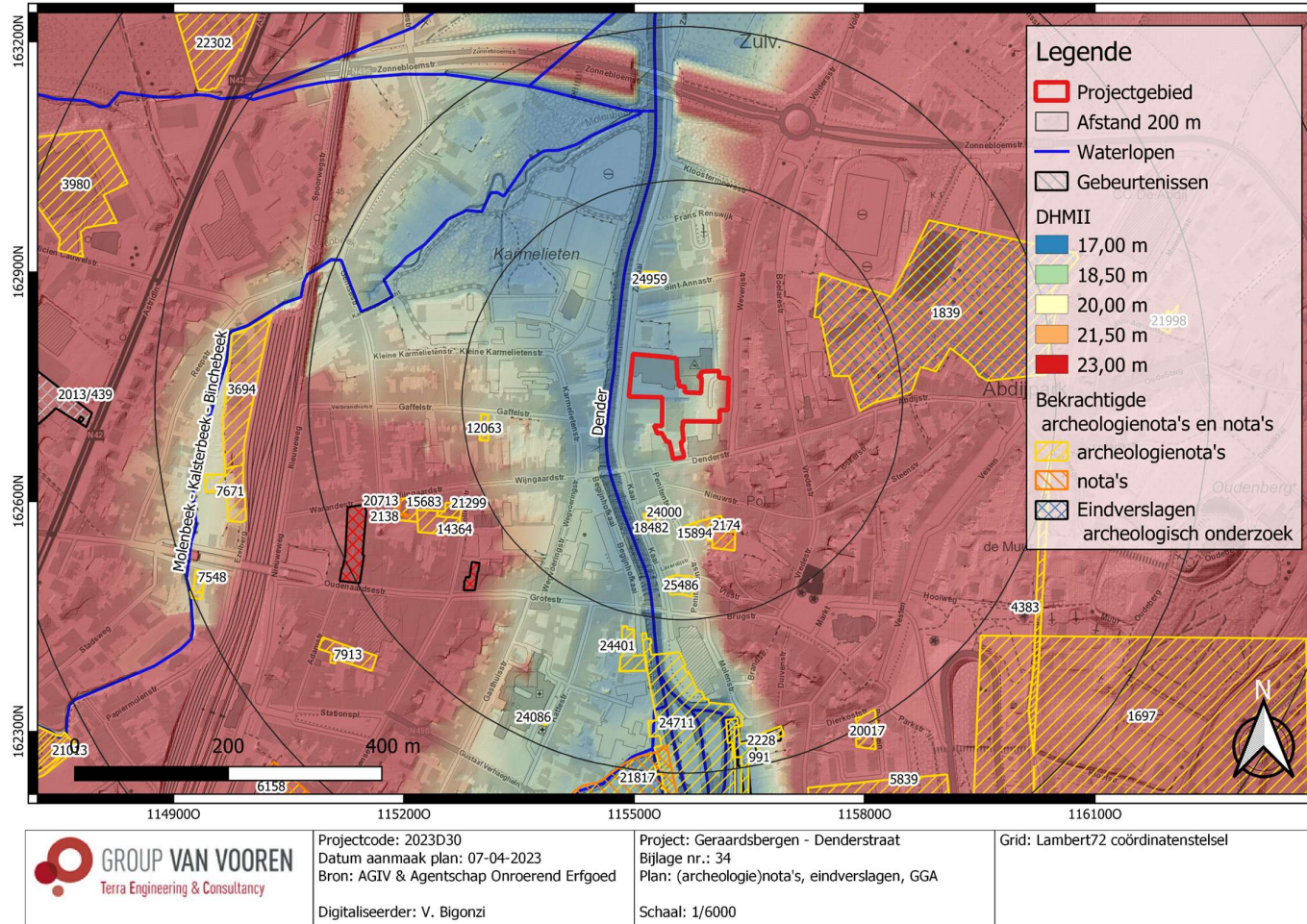

Fig. 1.48: Digitaal hoogtemodel (DHM II) met (archeologie)nota's in de omgeving (© AGIV en agentschap Onroerend Erfgoed).

2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied bevindt zich in de historische stadskern van Geraardsbergen, die als vastgestelde archeologische zone beschouwd is sinds 19-02-2016. Het terrein ligt aan de rechteroever van de Dender, op een afstand van ca. 20 m ten oosten van deze waterloop. Het projectgebied bevindt zich ter hoogte van de CAI 150261 die naar een proefsleuvenonderzoek refereert (mogelijke restanten van een brouwerij uit de 18de eeuw). Binnen het projectgebied en in de directe omgeving daarvan zijn er een aantal bouwkundige elementen aanwezig, o.a. het Herberg Ons Huis (ID 8367) en een voormalig textielfabriek (ID 8372). De aanwezigheid van het textielfabriek en de brouwerij toont aan dat er nijverheidsactiviteiten ter hoogte en in de directe omgeving van het projectgebied werden uitgevoerd.

Het projectgebied bevindt zich binnen de historische stadskern van Geraardsbergen (prov. Oost-Vlaanderen), in de archeoregio van de leemstreek. In de omgeving van het projectgebied zijn er enkele waterlopen aanwezig: de Dender (ca. 20 m ten westen) en de Molenbeek – Kalsterbeek – Binchebeek (ca. 270 m ten noordwesten) (Fig. 1.1). De Molenbeek – Kalsterbeek – Binchebeek mondt in de Dender uit op ca. 320 m ten noorden van het projectgebied. De stadskern van Geraardsbergen bevindt zich in de Dendervallei op de linker- en rechteroever van de Dender op een hoogte van ca. 20 – 100 m TAW (Fig. 1.12). De stad bevindt zich aan de voet van de Oudenberg, een Tertiaire getuigenheuvel met zandiger substraat, in een heuvelachtig reliëf dat bij de Vlaamse Ardennen aansluit. In de oostelijke richting bevindt zich de Brabantse Ardennen met de Molenberg en de berg van Atembeke. In de zuidelijke richting sluiten de leemplateaus aan op de heuvels van het noorden van Henegouwen via de Overberg en de Grote Buizemont. Het DHM II toont een asymmetrische vallei met zwakkere hellingsgraden in het westen en steilere hellingen richting de oostelijk gelegen getuigenheuvels.

De historische kaarten en luchtfoto's hebben aangetoond dat het terrein (voornamelijk het zuidelijke deel) sinds de 16de eeuw deels bebouwd is. De situatie verandert veel in de loop van de 20ste en 21ste eeuwen. Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw is het projectgebied en de directe omgeving bijna volledig bebouwd of verhard. In de jaren 2005-2007 werden twee gebouwen en de verharde parkeerzone in het noordwestelijke deel (ter hoogte van de Zakaai) gesloopt. Deze gesloopte gebouwen en verharding worden vervangen (luchtfoto van 2008-2011) door een verharde parkeerzone en een verhard pad. Vanaf 2015 worden de aanwezige gebouwen en verharde parkeerzones in het middelste deel volledig gesloopt. Dit deel wordt ten eerste als onverharde parkeerzone in 2016 gebruikt en wordt opnieuw in 2018 bebouwd. De huidige inrichting van het projectgebied dateert dus uit 2018. Al deze werkzaamheden hebben zonder twijfel een negatieve impact op het aanwezige bodemarchief gehad.

In de directe omgeving van het projectgebied zijn er een aantal CAI-locaties aanwezig. Er werden enkele opgravingen binnen een straal van 300 m uitgevoerd, die sporen en vondsten uit de Steentijd (werktuigfragmenten), Metaaltijden (aardewerk) en Middeleeuwen (verdedigingswallen) (CAI 501780) tot de Nieuwe Tijd (afvalkuil en klokkengieterij) (CAI 501697) hebben opgeleverd.

In 2008 werd er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het westelijk deel van het projectgebied. Dit sleuvenonderzoek toonde aan dat er een puinpakket aanwezig is tot een diepte van 1,2 – 1,4 m-mv. Het beperkt aantal archeologische waarden kon eerder als recent gedateerd worden in de 19de-20ste eeuw en waren te linken aan de voormalige brouwerij. Alleszins tonen deze gegevens aan dat (1) het archeologisch bodemarchief pas op veel grotere diepte wetenschappelijk relevant wordt, (2) dat de bovenliggende pakketten van recente oorsprong zijn en (3) dat ter hoogte van het terrein oorspronkelijk een depressie

aanwezig was dat tijdens de Late en Post-Middeleeuwen periodes onder invloed van hetzij natuurlijke, hetzij antropogene, processen opgevuld en verland werd.

De verzamelde aardkundige, historische en archeologische gegevens leiden tot de vaststelling dat er een hoog archeologisch potentieel is ter hoogte van het projectgebied voornamelijk voor waarden uit de Steentijd, Metaaltijden en uit de Middeleeuwen t.e.m. de Nieuwste Tijd. Het projectgebied is gelegen binnen de voormalige stadsomwalling van Geraardsbergen, ter hoogte van voormalige nijverheidscentra. Archeologische vooronderzoeken opgravingen ter hoogte of in de directe omgeving van het terrein hebben bewezen dat er nog sporen uit deze periodes aanwezig waren. De verwachting naar waarden uit de **Middeleeuwen t.e.m. de Nieuwste Tijd** is bijgevolg zeer hoog te noemen. Landschappelijk gezien is het terrein gelegen in de alluviale vlakte van de Dender. Deze verwachting is volledig hypothetisch opgebouwd aan de hand van data uit het bureauonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek uit 2008 toont aan dat het terrein gesitueerd is ter hoogte van een oude geul of Denderarm die vanaf de Late/ Post-Middeleeuwen onder invloed van antropogene en natuurlijke processen systematisch opgevuld geraakte. Daarenboven hebben heel wat graafactiviteiten van de laatste 250 jaren duidelijk een invloed gehad op de bodemgesteldheid. De hypothetisch hoge verwachting kan hierdoor bijgesteld worden naar een eerder lage archeologische verwachting. Zowel het aanwezigheidspotentieel als de bewaringsomstandigheden worden bijgesteld naar een lage verwachting.

De geplande werken kaderen in een vergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen en omvatten het inrichten van de ruimte rond het nieuw opgerichte Ontmoetingscentrum "De Lelie". De voorziene werken omvatten de uitbraak van de bestaande verharding, heraanleg van verharding en de aanleg van meerdere groenzones ter hoogte van het vergunningsgebied. In kader van onthardingsmaatregelen zal de totale verharde oppervlakte lager zijn ten opzichte van de huidige situatie. Ter hoogte van de parking van het Jeugdcentrum wordt er een ondergronds pompstation voorzien.

<u>Tabel 1.4: Synthese van de verstoringsdiepten</u>		
	Oppervlakte	Verstoringsdiepte
Nieuwe verharding en beplanting	Ca. 1 151 m ²	Ca. 40 cm-mv
Ondergronds pompstation	Ca. 45 m ²	380 cm-mv + betonplaat: 30 cm Totaal: 410 cm-mv

Het proefsleuvenonderzoek dat in 2008 in het westelijke deel en ten westen van het terrein werd uitgevoerd heeft aangetoond dat er een zeer laag archeologisch potentieel geldt voor dit terrein en dat de eerste 1,2 tot 1,4 m-mv uit een puin- en ophogingspakket bestaat dat archeologisch weinig tot geen waarde heeft. De geplande werken omvatten aan de ene kant de aanleg van een nieuwe verharding en beplanting waarvoor er een verstoring van ca. 40 cm-mv wordt geschat. Deze verstoringen vallen dus binnen het al verstoord bodemarchief en gaan niet dieper dan de al gekende verstoringslaag. Aan de andere kant omvatten de geplande werken de aanleg van een ondergronds pompstation (ca. 45 m²) die een verstoring van 410 cm-mv gaat teweegbrengen. Het gaat hierbij echter om een zeer lokale verstoring dat vervolgonderzoek omwille van de beperkte oppervlakte kostenbaat wenselijk, noch nuttig maakt. Het uitvoeren van een vooronderzoek zou een te versnipperd en beperkt beeld opleveren. De verwachting naar archeologische waarden in zo'n kleine oppervlakte is dus zeer beperkt. Zelfs indien het archeologische niveau niet verstoord zou zijn door de al bestaande verharding, zou de kenniswinst zeer beperkt blijven en geen inzicht zou kunnen opgeleverd worden door een archeologisch onderzoek.

Op basis van deze gegevens wordt geconcludeerd dat de geplande ontwikkeling slechts een beperkte bedreiging vormt op eventuele aanwezige archeologische waarden. Bovendien zou de kenniswinst op deze locatie zeer beperkt zijn indien het archeologisch niveau geraakt zou worden. Een vervolgonderzoek zou maar een beperkt beeld van het nog aanwezige bodemarchief kunnen opleveren, waardoor het kostenbaat niet als nuttig wordt geacht een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Dit bureauonderzoek leverde zodoende voldoende informatie om een correcte en adequate inschatting te maken van de impact van de geplande werken op het archeologische bodemarchief. **Gezien het beperkte kennispotentieel, wordt de vrijgave van het terrein geadviseerd zonder dat een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem zou moeten plaats vinden.**

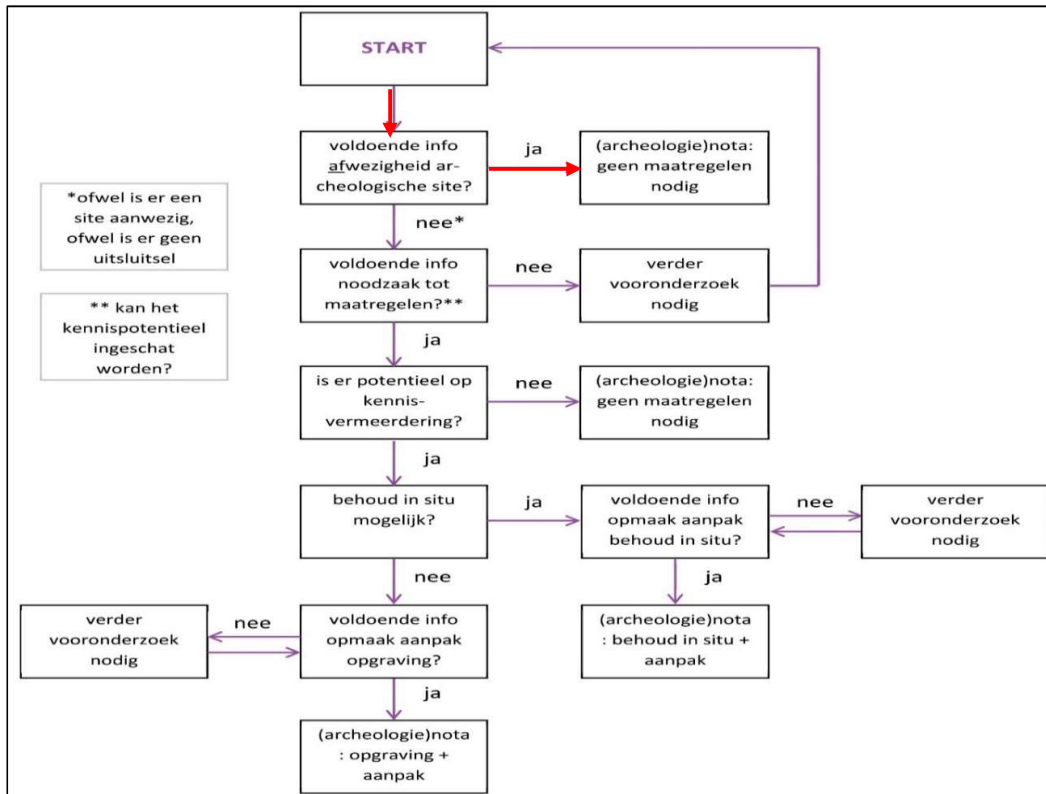

Fig. 1.49: Beslissingsboom uit hoofdstuk 5.2 van de Code van Goede Praktijk 4.0 (© agentschap Onroerend Erfgoed).

2.5 Synthese en beantwoording onderzoeksvragen

Uit het bureauonderzoek blijkt dat er een lage verwachting geldt voor archeologische waarden binnen de contouren van het projectgebied. Het terrein bevindt zich binnen de historische stadskern van Geraardsbergen (die als vastgestelde archeologische zone aangeduid is) en ter hoogte van CAI 150261 die naar een proefsleuvenonderzoek refereert (mogelijke restanten van een brouwerij uit de 18de eeuw). Hypothetisch zou er een hoge verwachting kunnen opgesteld worden omwille van de gunstige landschappelijke ligging, maar het eerder uitgevoerde proefsleuvenonderzoek wees een zeer laag archeologisch potentieel en een diepe ligging van eventuele relevante archeologische niveaus. Overall is een diep verstoringspakket aanwezig die te linken is aan de laatste 250 jaar aan bouwactiviteiten.. De heraanleg van de omgeving rondom het ontmoetingshuis beperken zich slechts tot 40 cm-mv waardoor deze geen bedreiging vormen voor het eventueel veel dieper gelegen archeologisch bodemarchief. Lokaal

zal de toekomstige pompstation wel dieper reiken, maar het gaat hier om een zeer beperkte oppervlakte, wat een archeologisch vooronderzoek kostenbaat noch nuttig, noch noodzakelijk maakt.

Beantwoording onderzoeksvragen:

- **Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?**
De volledige afwezigheid van relevante archeologische waarden en sites kan niet afdoende gestaafd op basis van het bureauonderzoek, maar kan wel als zeer laag vooropgesteld worden. De geplande werken zullen bovendien slechts een zeer beperkte oppervlakte bestrijken en reiken tot een zeer beperkte diepte. Een vervolgonderzoek zou dus maar een versnipperd beeld van het archeologische potentieel brengen, waardoor het kostenbaat niet noodzakelijk wordt geacht een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.
- **Zijn er archeologische of historische gegevens bekend over de site?**
Tot op heden werd er een proefsleuvenonderzoek in het westelijke deel uitgevoerd. Dit proefsleuvenonderzoek heeft enkele vondsten en sporen uit de Late Middeleeuwen t.e.m. de Nieuwste Tijd opgeleverd maar heeft ook aangetoond dat het terrein vermoedelijk ooit een oude Dendergeul besloeg die tijdens de Late en Post-Middeleeuwen opgevuld geraakte door natuurlijke en antropogene processen. Het vooronderzoek toonde aan dat het archeologisch potentieel zeer laag is. Bovendien situeerde zich op verschillende plekken een verstoringspakket tot 1,2 – 1,4 m-mv. De aanwezige muurelementen en vondsten op beperktere dieptes dateerden allemaal van na de 18de-19de eeuw en zijn te linken aan de voormalige brouwerij.
- **Zijn er indicaties voor bodemverstoringen die het bodemarchief kunnen vernietigd of omwoeld hebben?**
De historische kaarten en luchtfoto's hebben weergegeven dat het terrein (namelijk het zuidelijke deel) sinds de 16de eeuw bebouwd is. De situatie verandert veel in de loop van de 20ste en 21ste eeuwen. Vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw is het projectgebied en de directe omgeving bijna volledig bebouwd of verhard. In de jaren 2005-2007 werden twee gebouwen en de verharde parkeerzone in het noordwestelijke deel (ter hoogte van de Zakaai) gesloopt. Deze gesloopte gebouwen en verharding worden vervangen (luchtfoto van 2008-2011) door een verharde parkeerzone en een verhard pad. Vanaf 2015 worden de aanwezige gebouwen en verharde parkeerzones in het middelste deel volledig gesloopt. Dit deel wordt ten eerste als onverharde parkeerzone in 2016 gebruikt en wordt opnieuw in 2018 bebouwd. De huidige inrichting van het projectgebied dateert dus uit 2018. Al deze werkzaamheden hebben zonder twijfel een negatieve impact op het aanwezige bodemarchief gehad. De gegevens uit het proefsleuvenonderzoek uit 2008 kunnen geëxtrapoleerd worden voor het huidige vergunningsgebied en tonen aan dat conservatiefactoren zeer slecht zijn.
- **Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen (gehad) hebben op de gaafheid van het bodemarchief, c.q. archeologische sporen?**
Het proefsleuvenonderzoek uit 2008 toonde aan dat ter hoogte van het projectgebied mogelijk een oude Dendergeul aanwezig was die tijdens de Late en Post-Middeleeuwen opgevuld geraakte. Deze opvulling gebeurde mogelijk onder invloed van natuurlijke landschapsvormingsprocessen, maar dit kon niet geheel uitgesloten gelet op de fragmentarische aanwezigheid van archeologische indicatoren (aardewerk uit Late en Post-Middeleeuwse periodes).
- **Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?**
De geplande werkzaamheden omvatten enkel de heraanleg van de omgeving rondom het recent opgebouwde ontmoetingshuis. De toekomstige verstoringen zijn zeer beperkt qua diepte en vormen geen bedreiging voor het eventueel aanwezige bodemarchief. Enkel ter hoogte van het pompstation

worden de verstoringen dieper verwacht. Dit betreft daarentegen een beperkte oppervlakte, waardoor het kostenbaat niet als nuttig wordt geacht een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

- **Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?**
Indien er een gaaf geconserveerd bodemarchief aanwezig is, wordt het wetenschappelijk potentieel van eventueel aanwezige sites het gebrek aan systematisch onderzoek in de omgeving als zeer hoog ingeschat.
- **Kan er een vrijgave zonder bijkomstige maatregelen geopteerd worden of dienen er maatregelen te worden voorgesteld voor een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?**
N.v.t.

Bibliografie

Literatuur

ADRIAENSEN, J. & J. Verrijckt. 2021: *Archeologienota Geraardsbergen - Kaai 23, 25*. J. Verrijckt Archeologie & Advies, Beerse.

DE SMET, S., R. PEDE & B. CHERRETTÉ. 2018: *Geraardsbergen Abdijpark*. SOLVA, Sint-Lievens-Houtem.

DE WEIRDT, P. & J. COENAERTS. 2023: *Archeologienota Sint-Annastraat 47 te Geraardsbergen*. ABO nv, Aartselaar.

DEVROE, A. 2017: *Archeologienota – Geraardsbergen, Penitentenstraat*. Annika Devroe, Aalst.

DIERCKX, L. & B. BARTHOLOMIEUX. 2017: *Nota Programma van maatregelen Proefputtenonderzoek GERAARDSBERGEN KLOOSTER ARME KLAREN (prov. Oost-Vlaanderen)*. Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

GEELEN, N., D. Wijns & J. Claesen. 2021: *Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Geraardsbergen - Kaai*. ARCHEBO bvba, Kortenaeken.

PEDE, R. 2022: *Geraardsbergen Abdijpark. Eindverslag*. SOLVA, Sint-Lievens-Houtem.

PEPERMANS, J. & J. Verrijckt. 2021: *Nota proefputtenonderzoek Geraardsbergen, Kaai 23-25*. J. Verrijckt Archeologie & Advies, Beerse.

VANHOLME, N., C. CLEMENT & B. CHERRETTÉ. 2008: *Archeologisch vooronderzoek. Proefsleuvenonderzoek. Zakkaai - Geraardsbergen (GER-ZK '08)*. SOLVA, Aalst.

VERHAEGHE, C. 2019: *Archeologienota Geraardsbergen, Gaffelstraat 24-26: Verslag van Resultaten*. BAAC Vlaanderen bvba, Gent.

Websites geraadpleegd in april '23

www.geopunt.be

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

<https://inventaris.onroerendergoed.be/>

<https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

<https://www.kbr.be/nl/>

<https://sanderusmaps.com/our-catalogue/antique-maps/europe/belgium-cities/old-antique-bird-s-eye-view-of-geraardsbergen-by-a-sanderus-25278>

Ondertekening

TEC nv staat voor een kwaliteitsvolle aflevering van haar resultaten en onderzoeken, onder de voorwaarden zoals overeengekomen met de opdrachtgever. Aangezien TEC nv de informatie, aangeleverd door de opdrachtgever of derden, niet onafhankelijk kan verifiëren dragen deze informatieleveranciers de verantwoordelijkheid voor de accuraatheid en de volledigheid van hun informatie.

Dit verslag mag niet gereproduceerd worden, behalve in volledige vorm, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Dit verslag mag niet vertaald worden, behalve door of in opdracht van Terra Engineering & Consultancy nv.

Voor verdere inlichtingen over voorliggend rapport kunt u contact opnemen met ons kantoor.

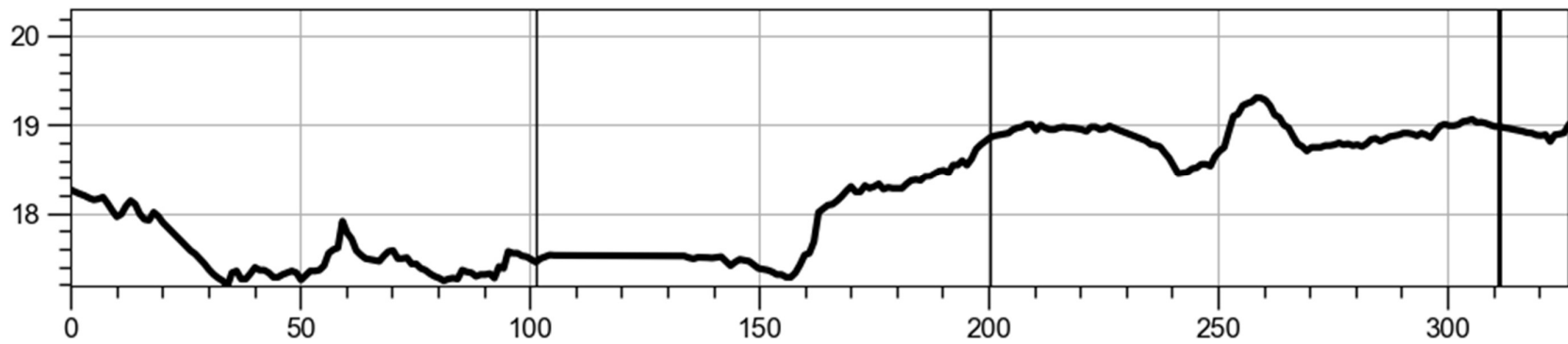
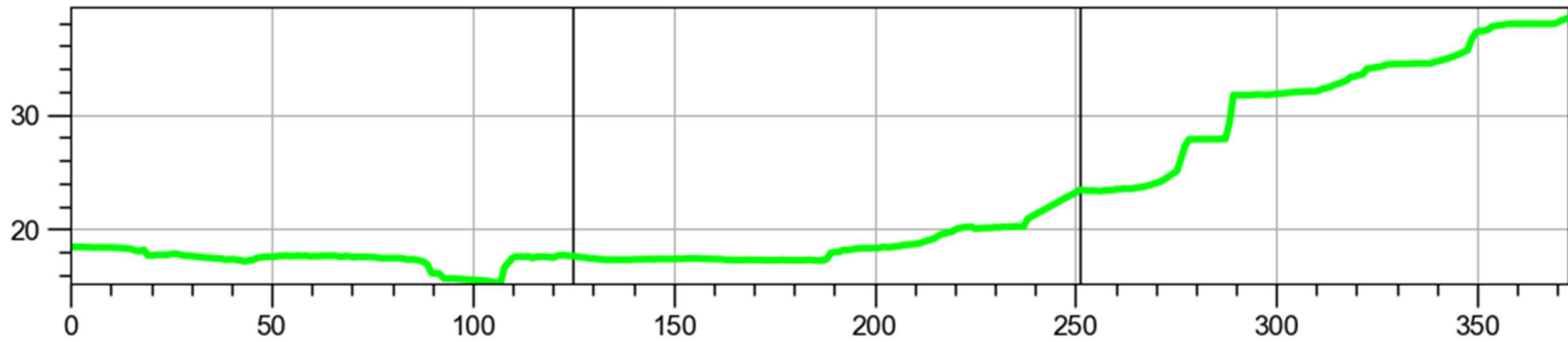
Sint-Truiden, 14 april 2023.

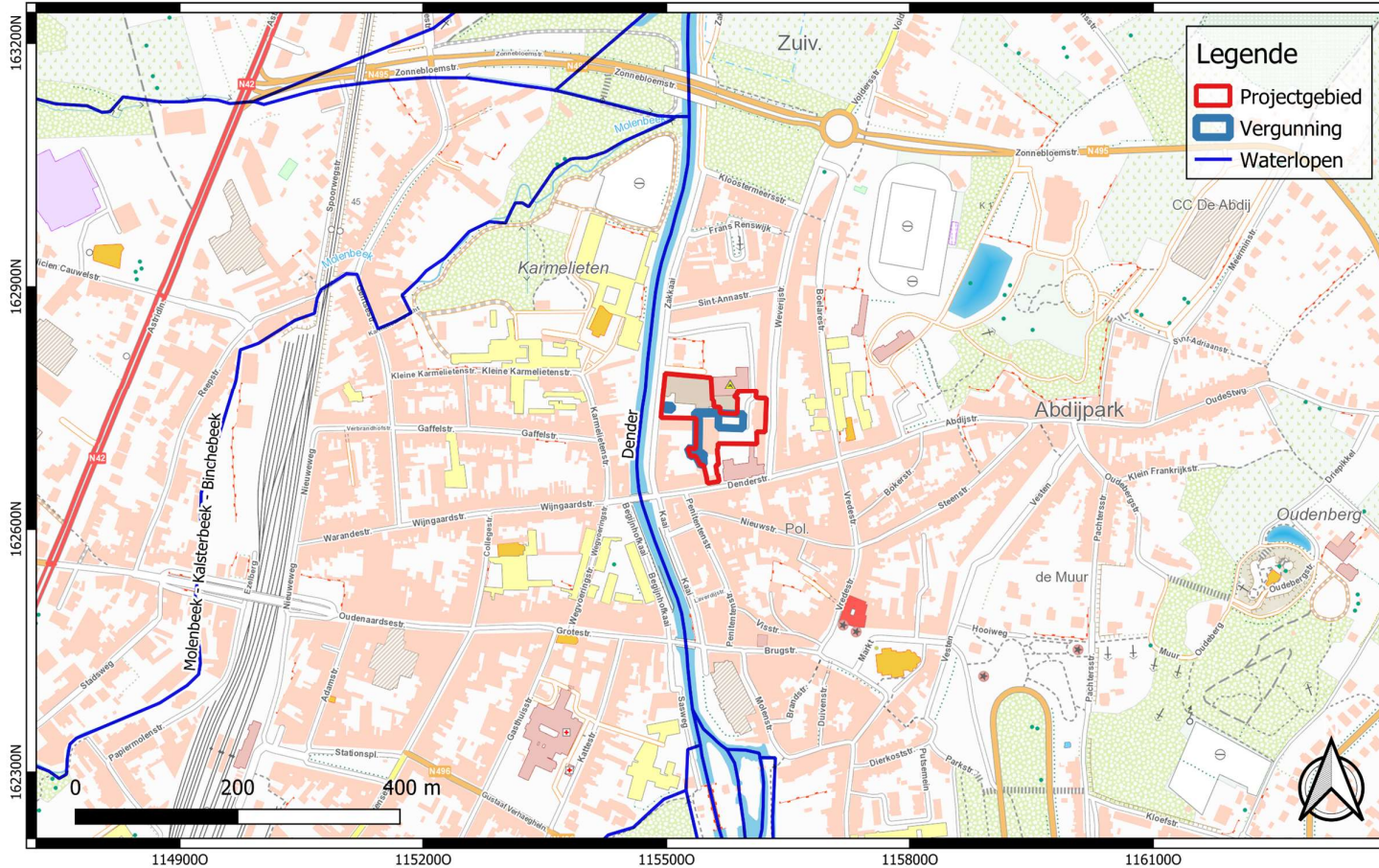
Hoedanigheid	Naam	Handtekening
Auteur + Erkend archeoloog	Alexander Doucet	#SIGN_ADO
Nagelezen en goedgekeurd door + Erkend archeoloog	Ward Decramer	#SIGN_WDC
Teamleader Sint-Truiden	Maarten Dingenen	#SIGN_MDI
Naam van de operationeel verantwoordelijke TEC nv	Stijn Minne	#SIGN_SMI
Naam van de persoon die TEC nv rechtsgeldig kan vertegenwoordigen tegenover derden	Kristof Van Vooren vv LRJ Van Vooren Gedelegeerd Bestuurder	#SIGN_KVV

Bijlagen

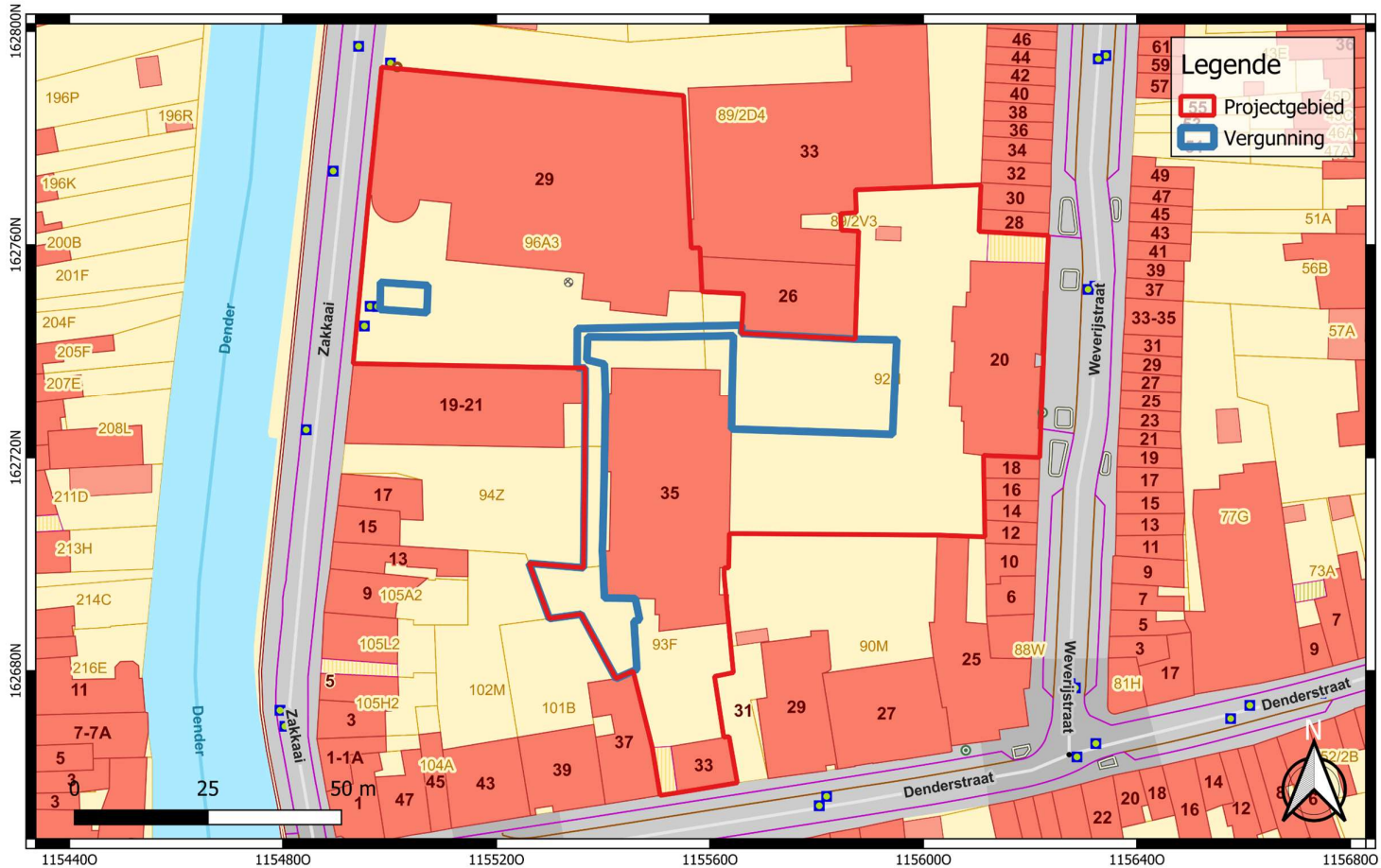
Bijlage 1 : Plannenlijst bureauonderzoek

Bijlage 1 : Plannenlijst bureauonderzoek

	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: NGI Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 01 Plan: Topografische kaart 2017 Schaal: 1/6000</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	--	---

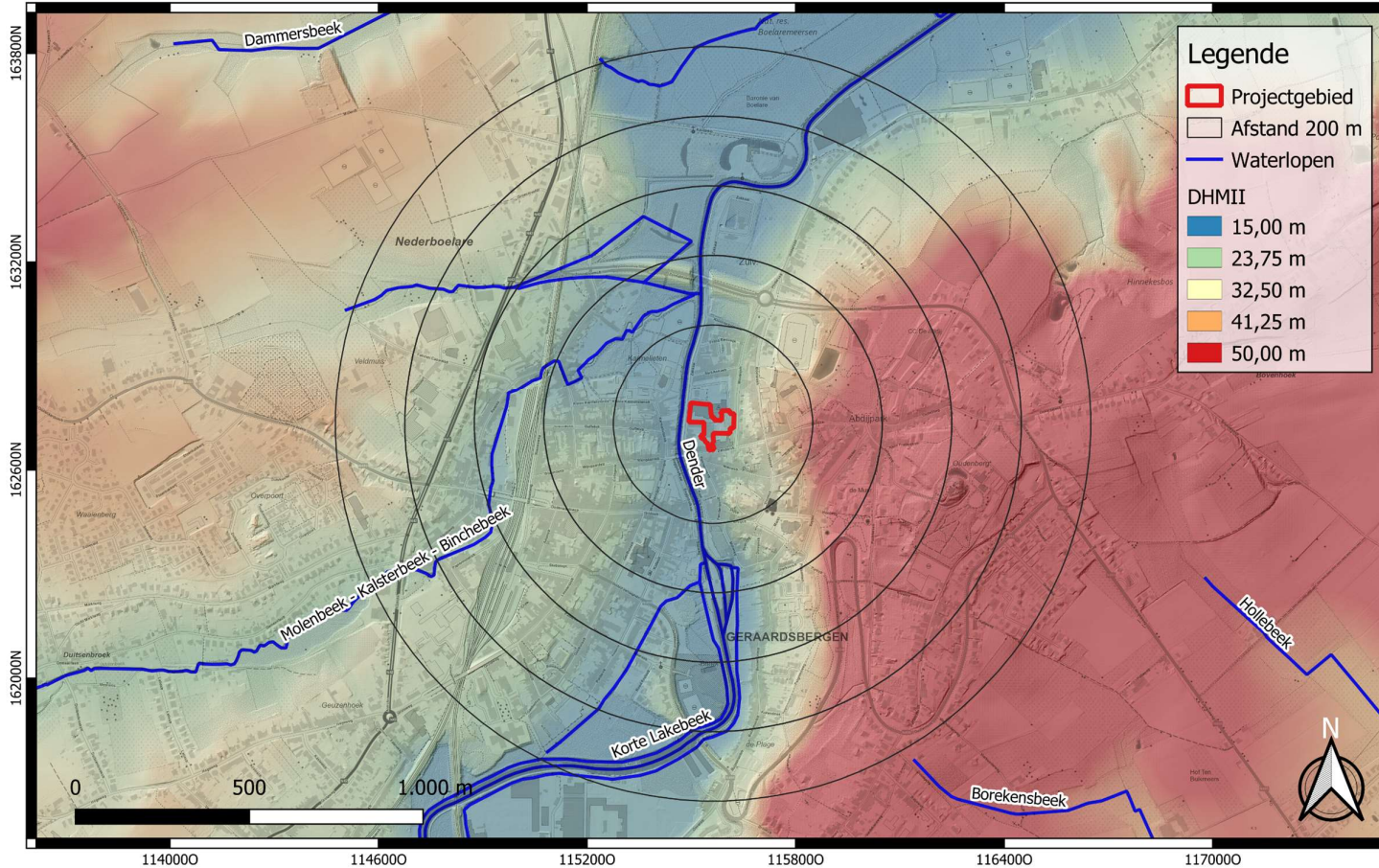

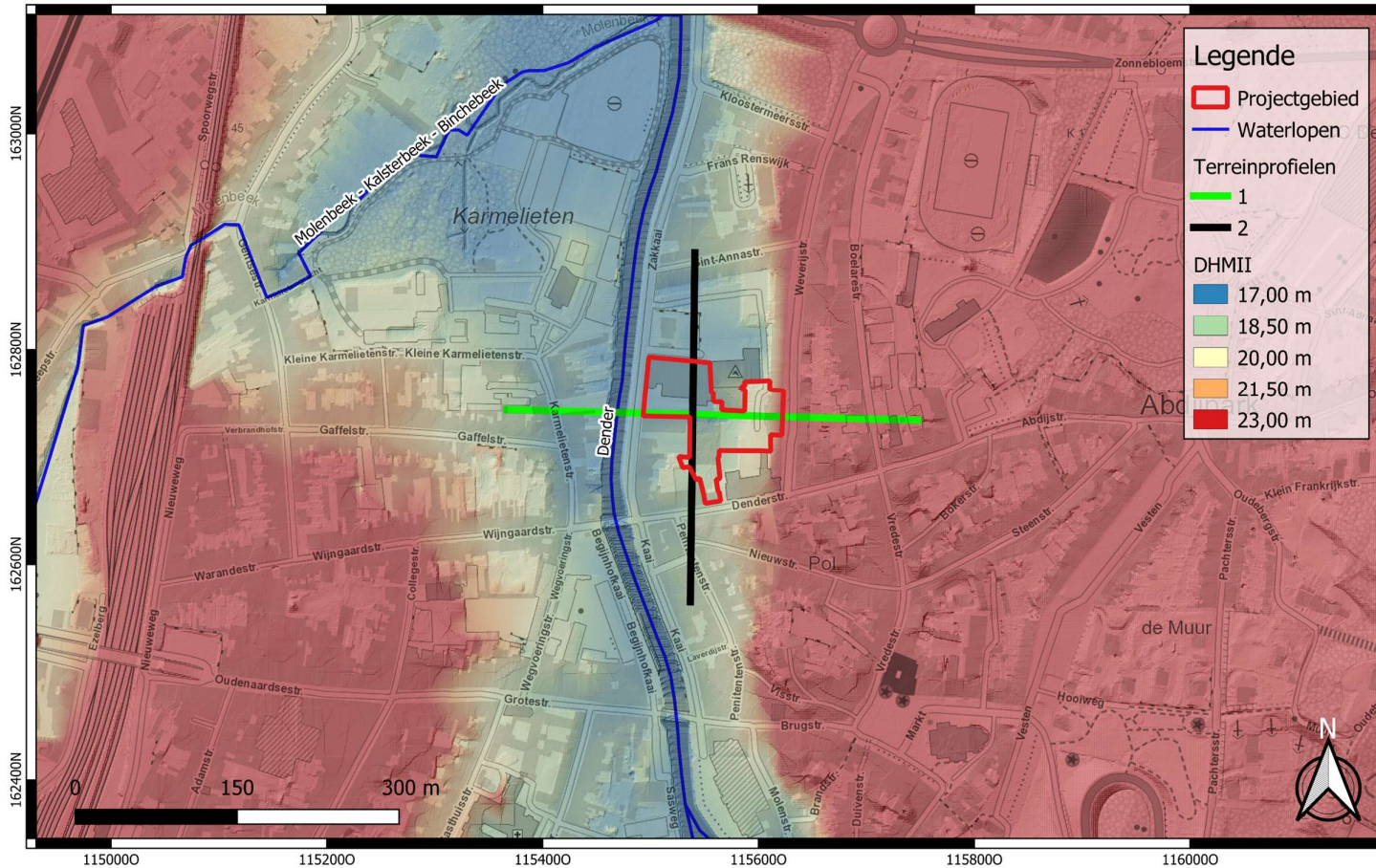
<p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 06-04-2023 Bron: AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 04 Plan: Historische stadskern van Geraardsbergen en CAI 150261 Schaal: 1/8000	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
	Digitaliseerder: V. Bigonzi		

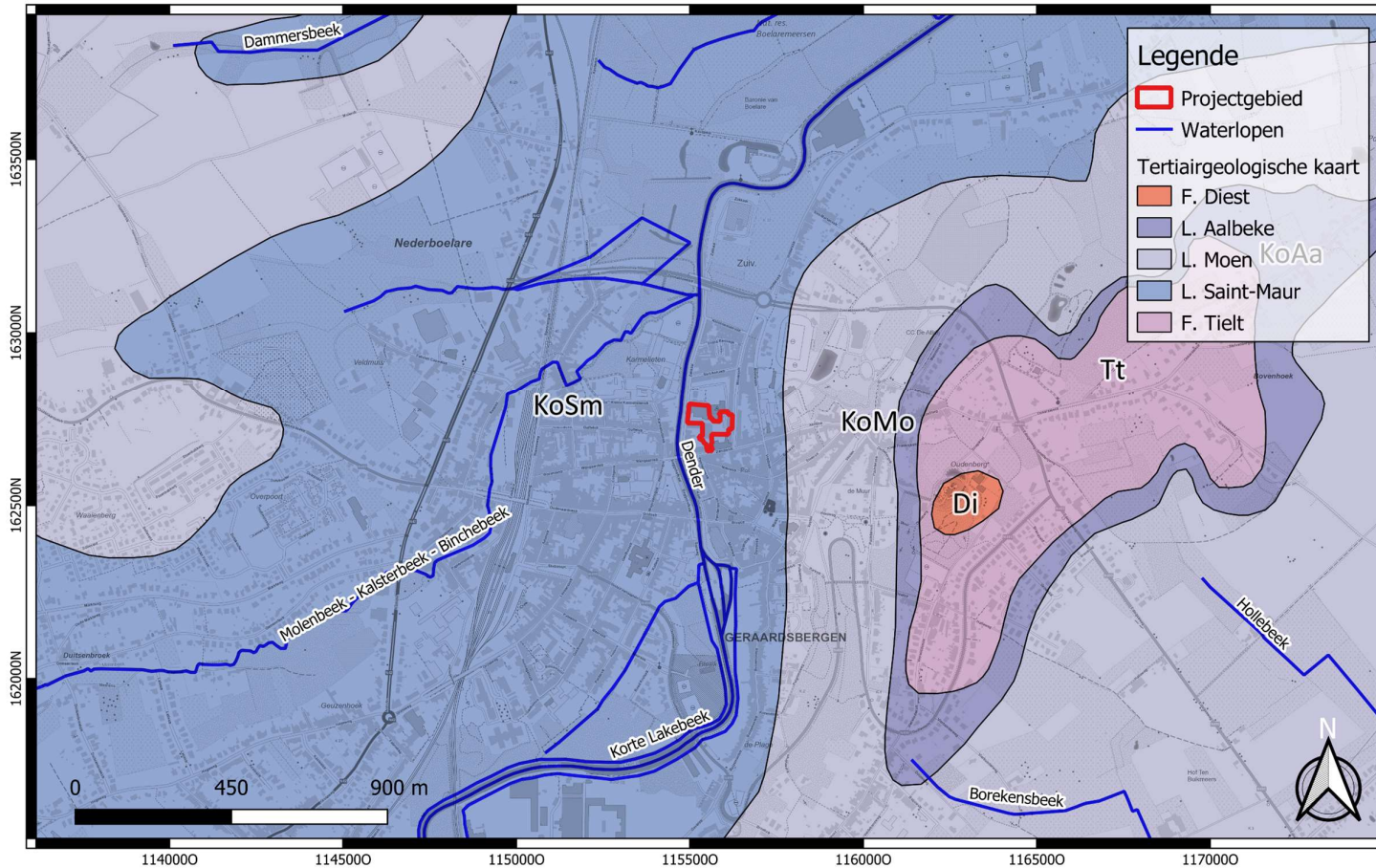
	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 06-04-2023 Bron: AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 05 Plan: CAI 150261 Schaal: 1/1500</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	--	---	---

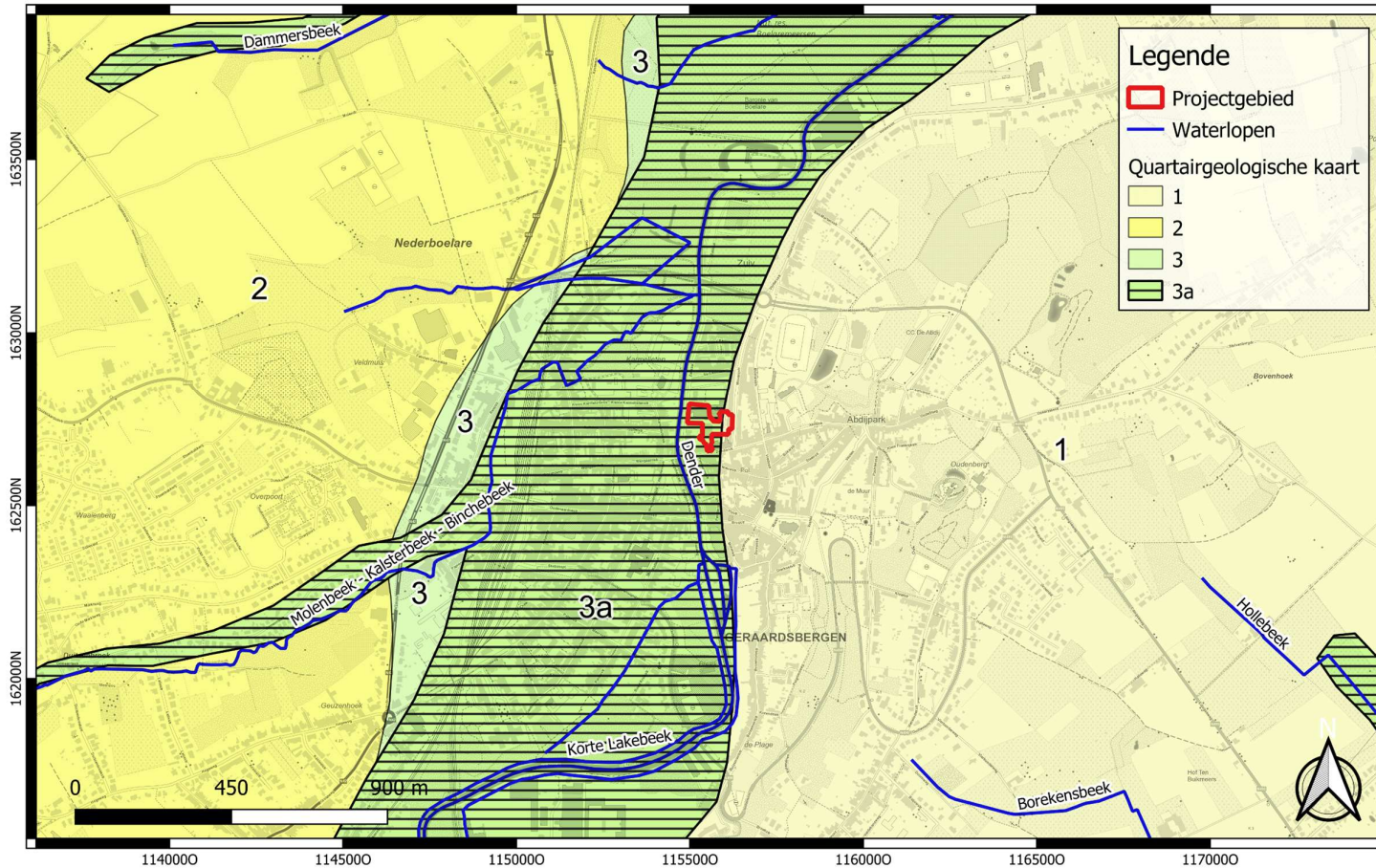
	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 06-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 06 Plan: DHMII Schaal: 1/14000	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
--	---	---	------------------------------------

<p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 06-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 07 Plan: DHMII detail Schaal: 1/4500</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	---	---

 <p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 06-04-2023 Bron: DOV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 08 Plan: Tertiairgeologische kaart Schaal: 1/14000</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	--	---	---

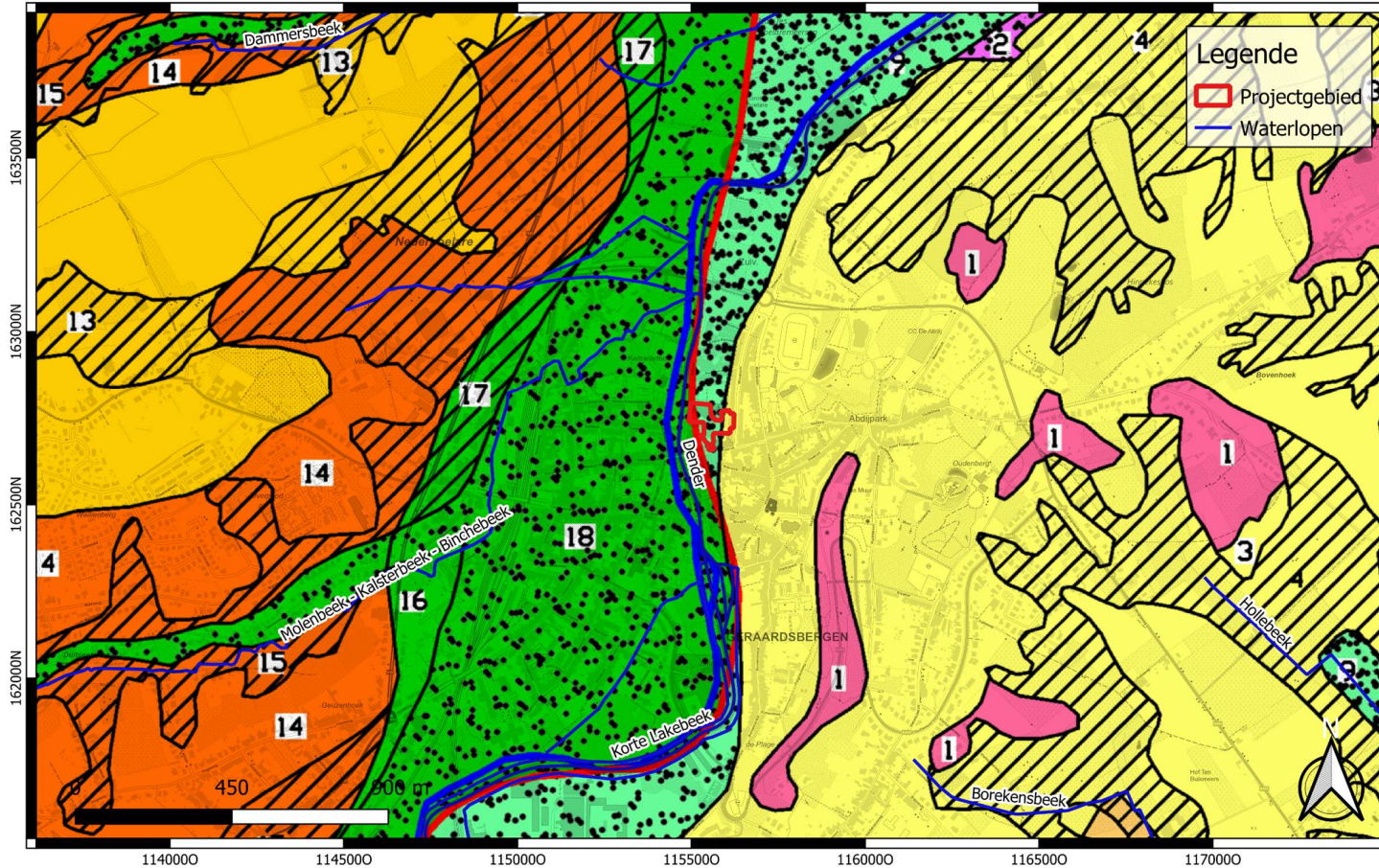

Legende

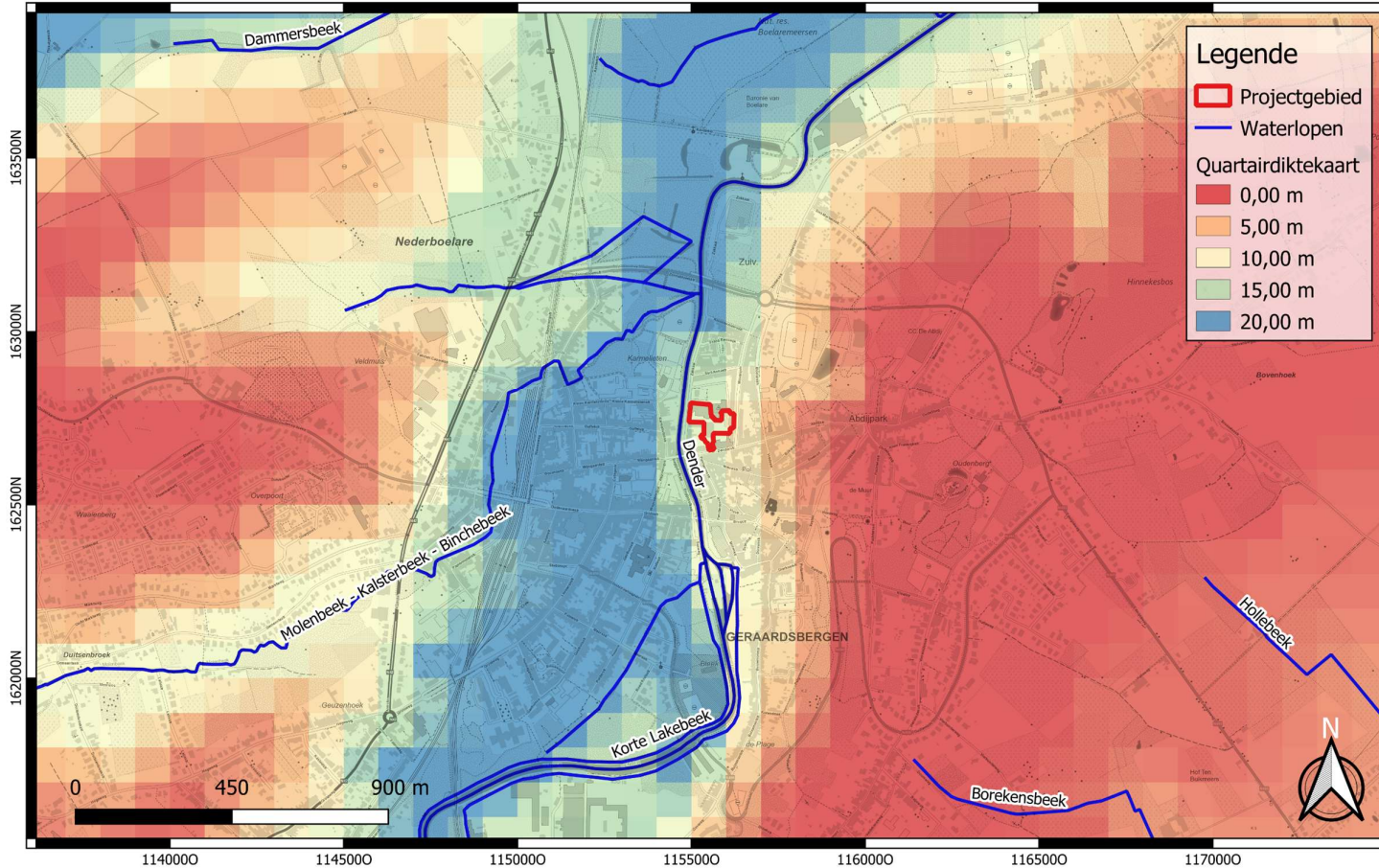
- Projectgebied
- Waterlopen

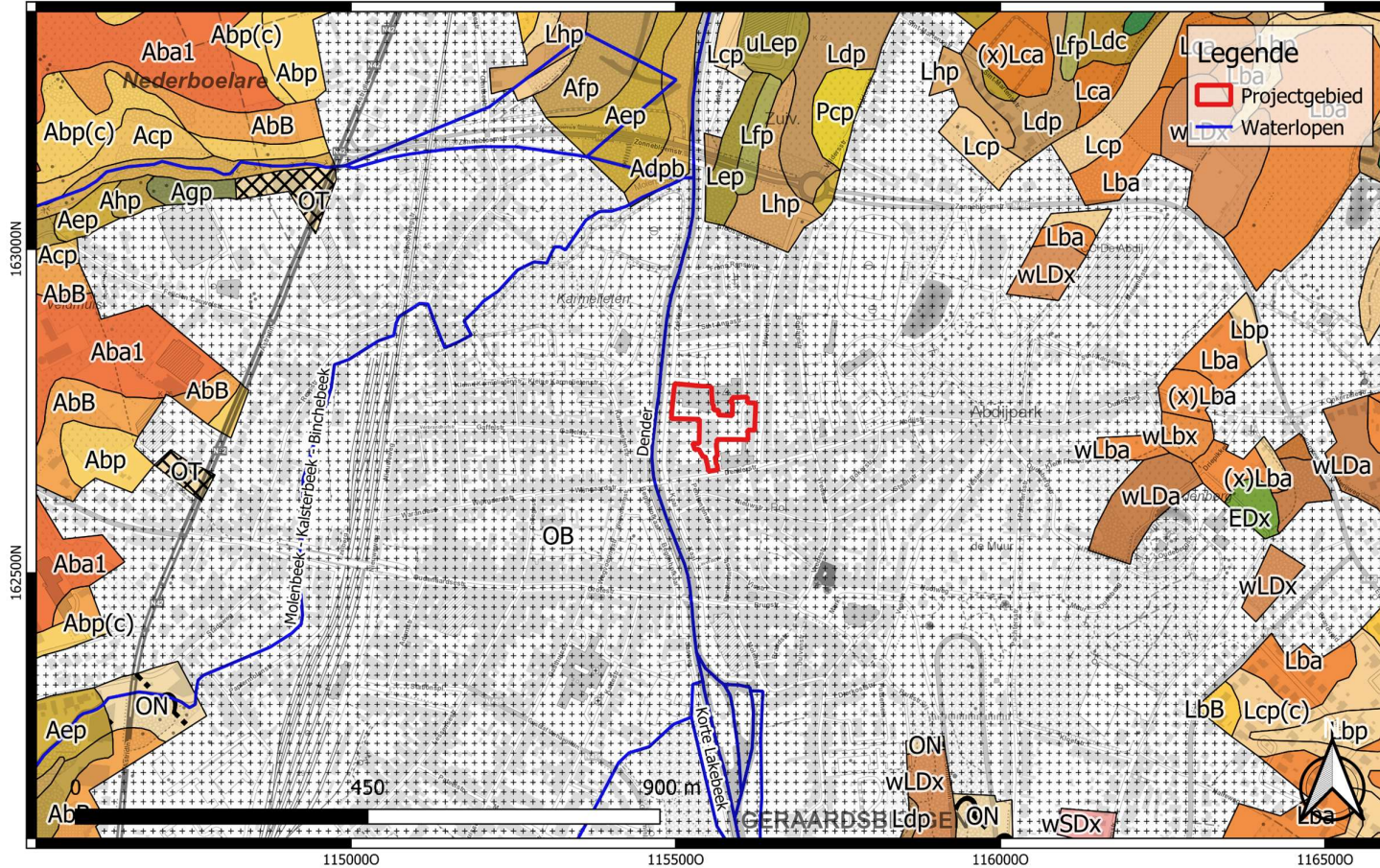
Quartairegeologische kaart

- 1
- 2
- 3
- 3a

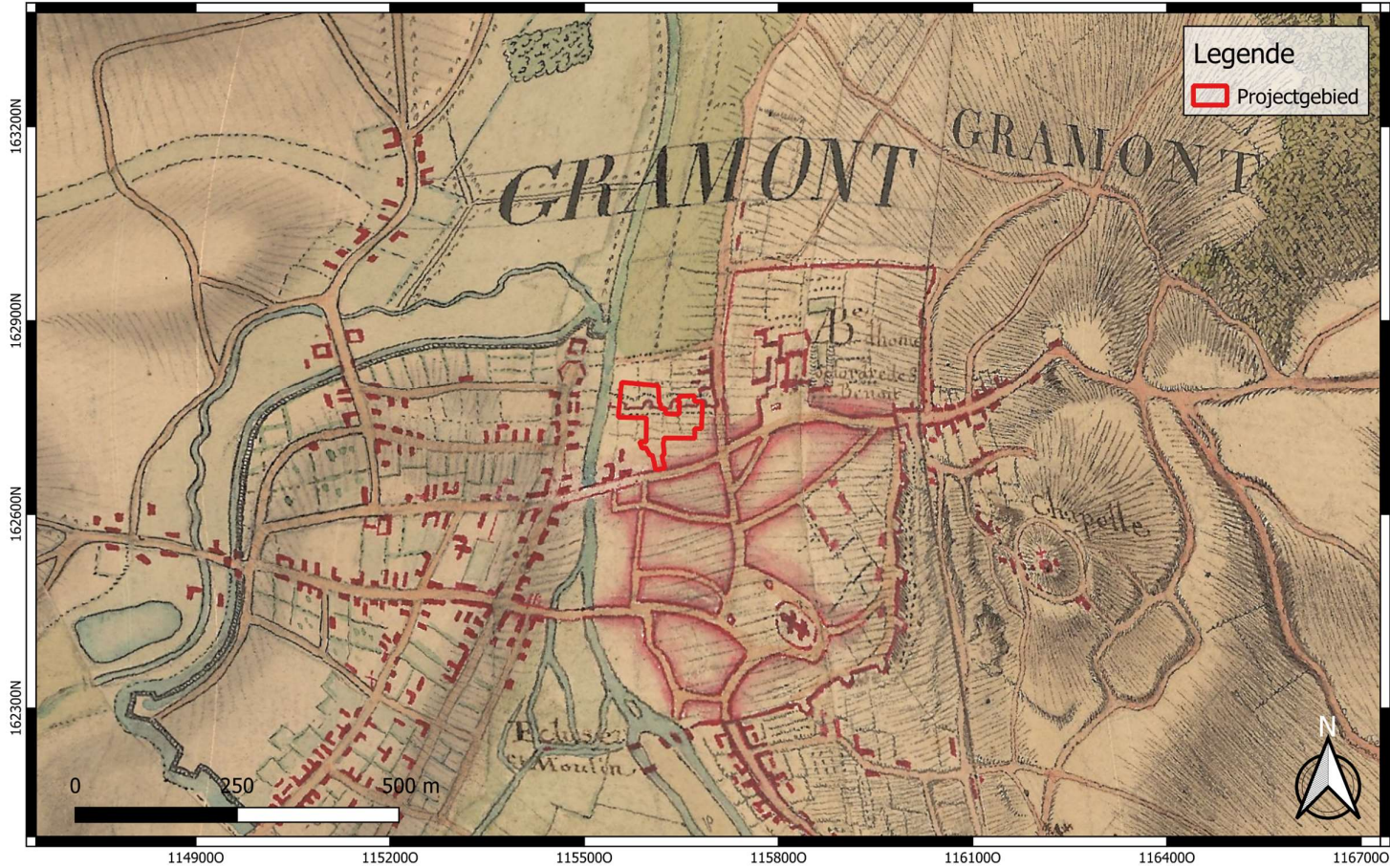

	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 06-04-2023 Bron: DOV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 10 Plan: Quartairprofieltypekaart Schaal: 1/14000</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	---	---

<p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: DOV	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 12 Plan: Bodemkaart Vlaanderen	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
	Digitaliseerder: V. Bigonzi	Schaal: 1/7500	

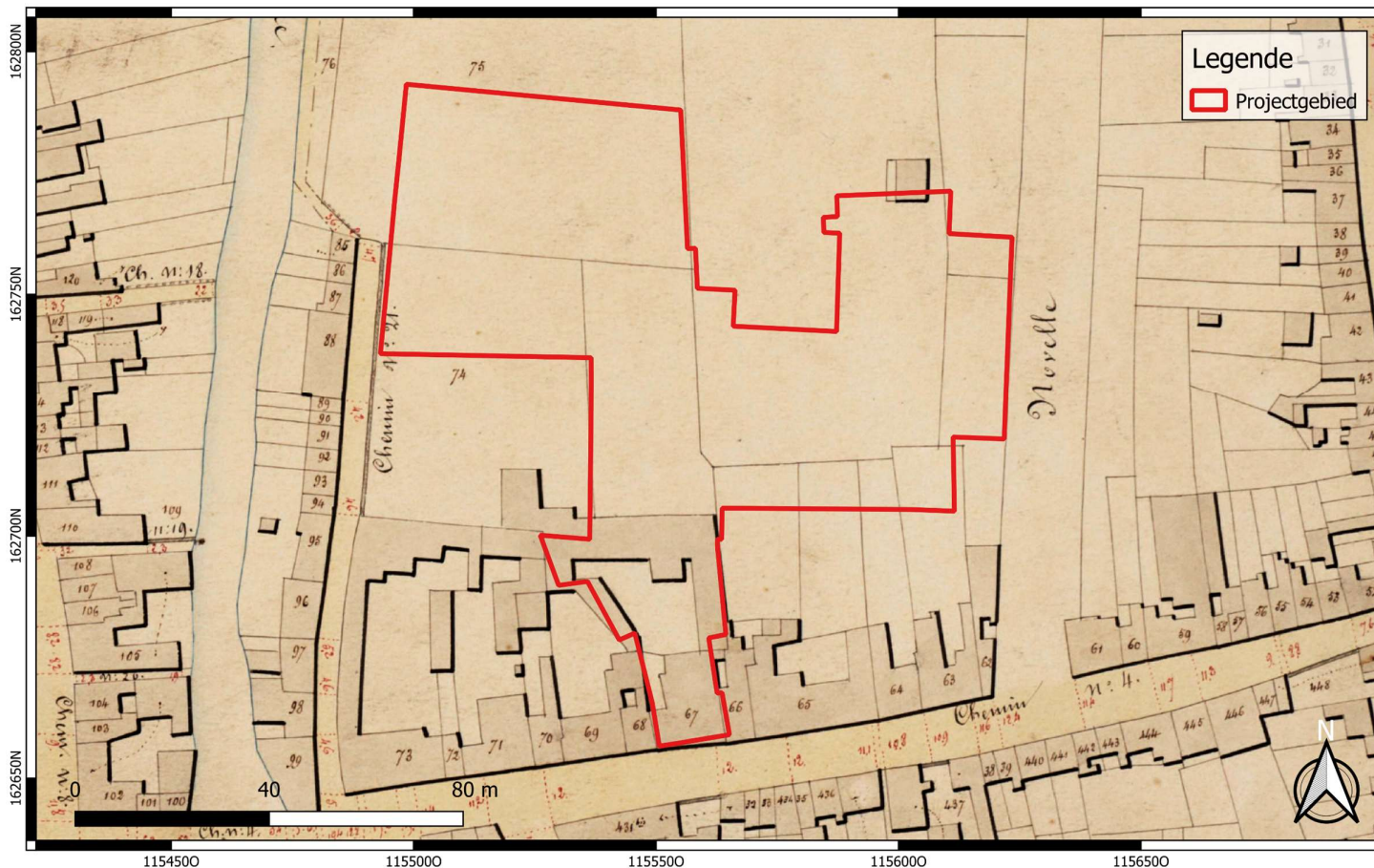
	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 13 Plan: Villaretkaart (1745-1748) Schaal: 1/7500</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	--	---

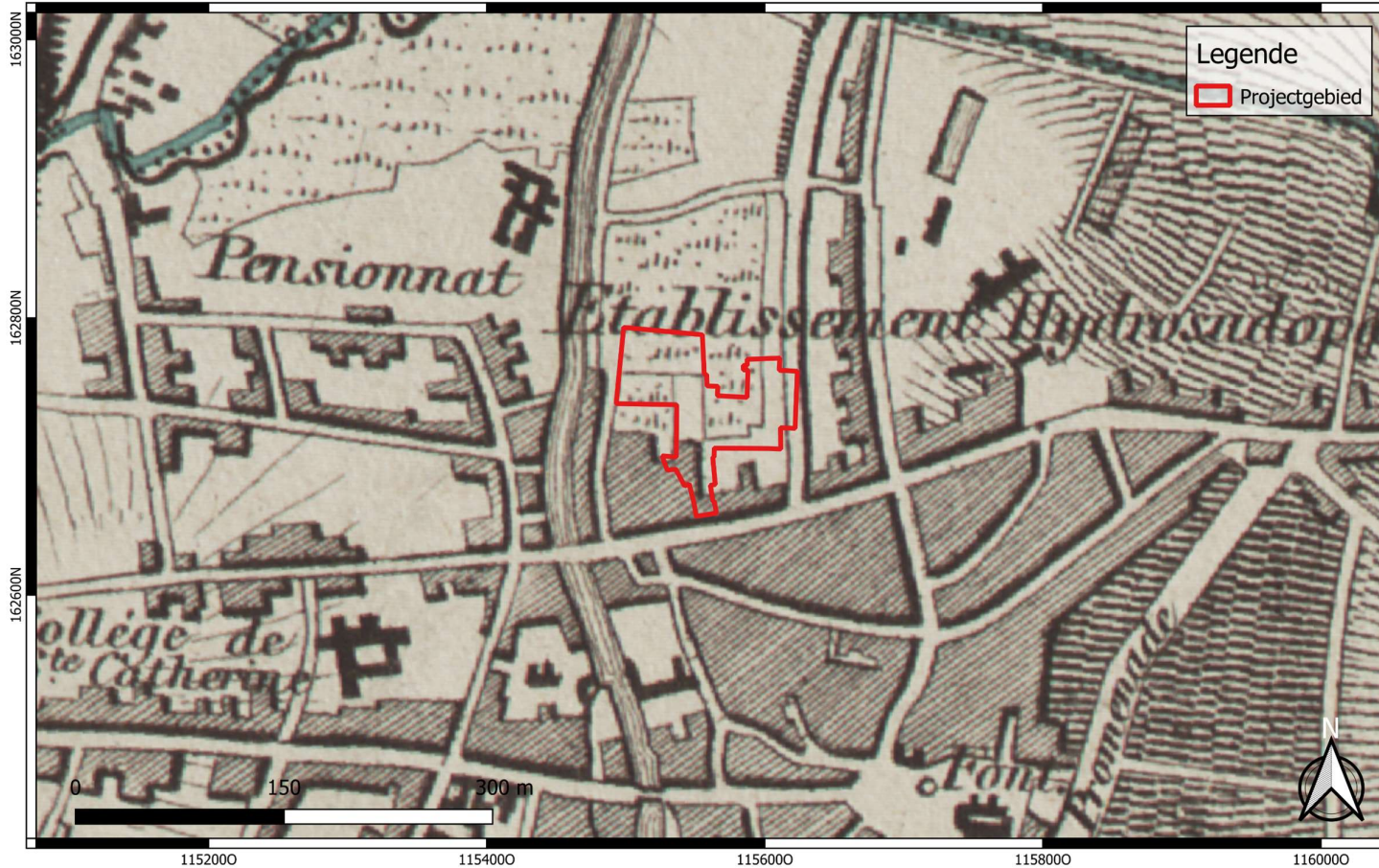
	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 14 Plan: Ferrariskaart (ca.1777) Schaal: 1/7500</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	--	---

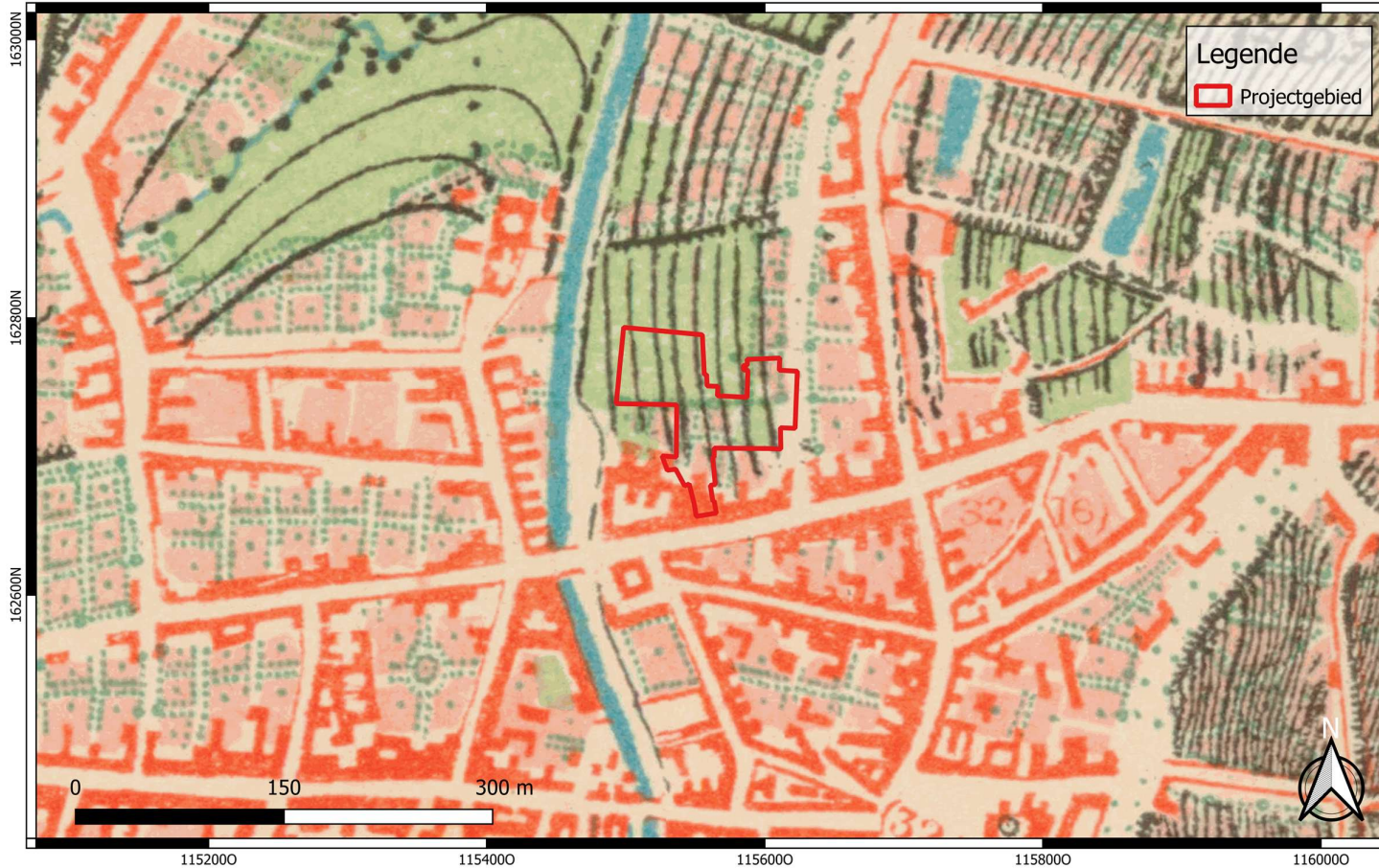

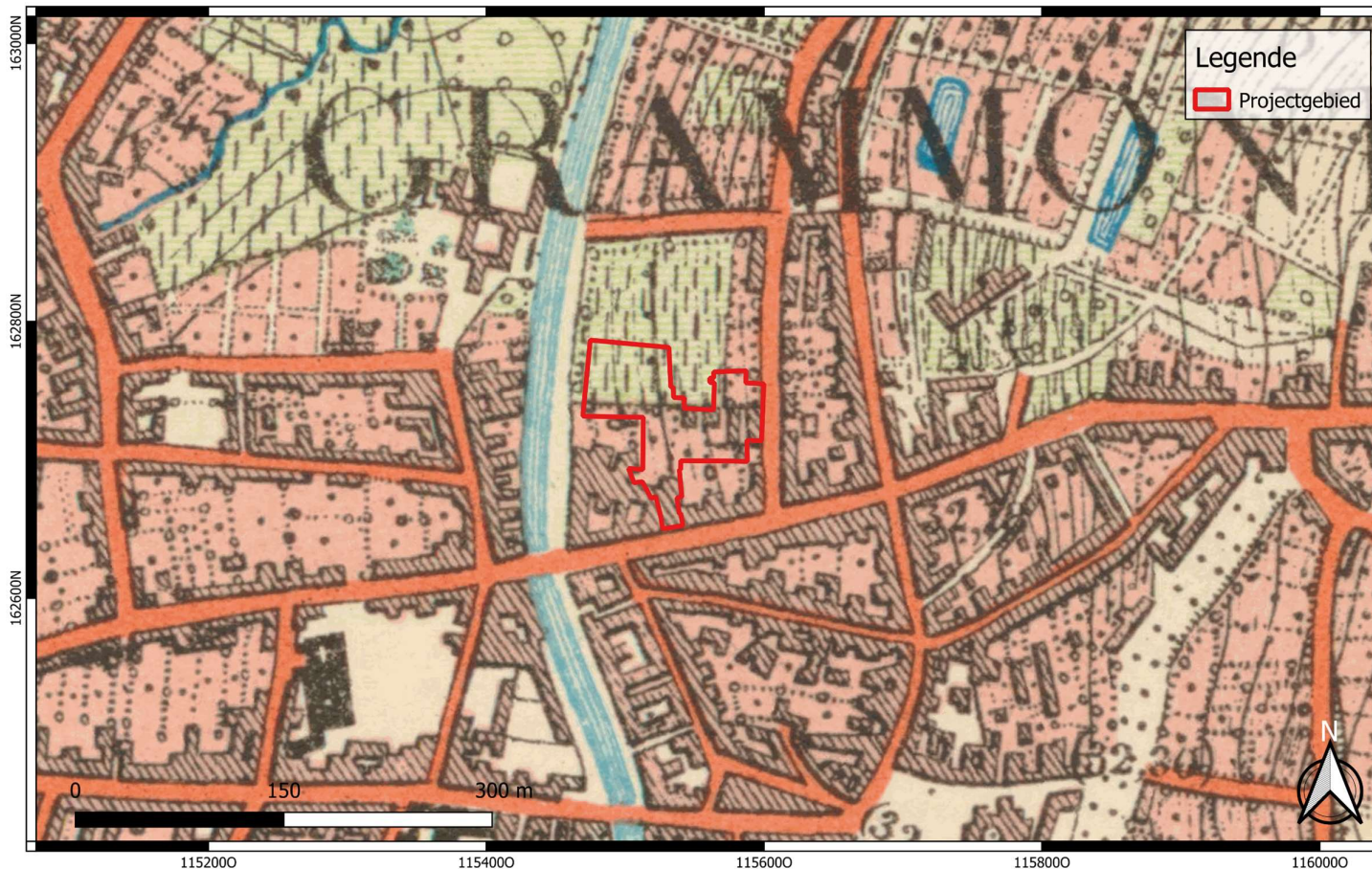
 <p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 15 Plan: Ferrariskaart (ca.1777) Schaal: 1/2500</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	--	---

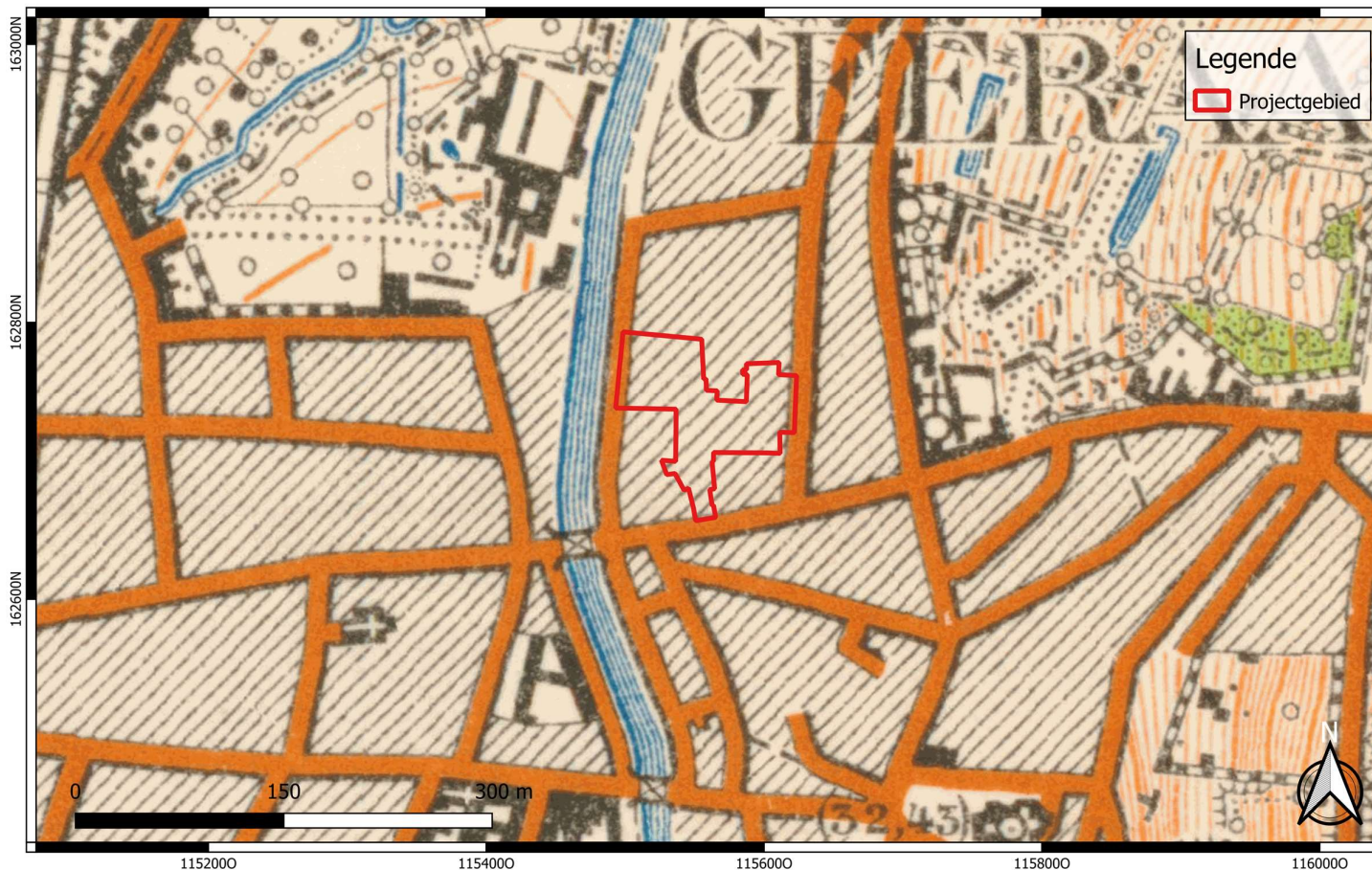
	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 16 Plan: Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) Schaal: 1/1000</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
---	---	--	---

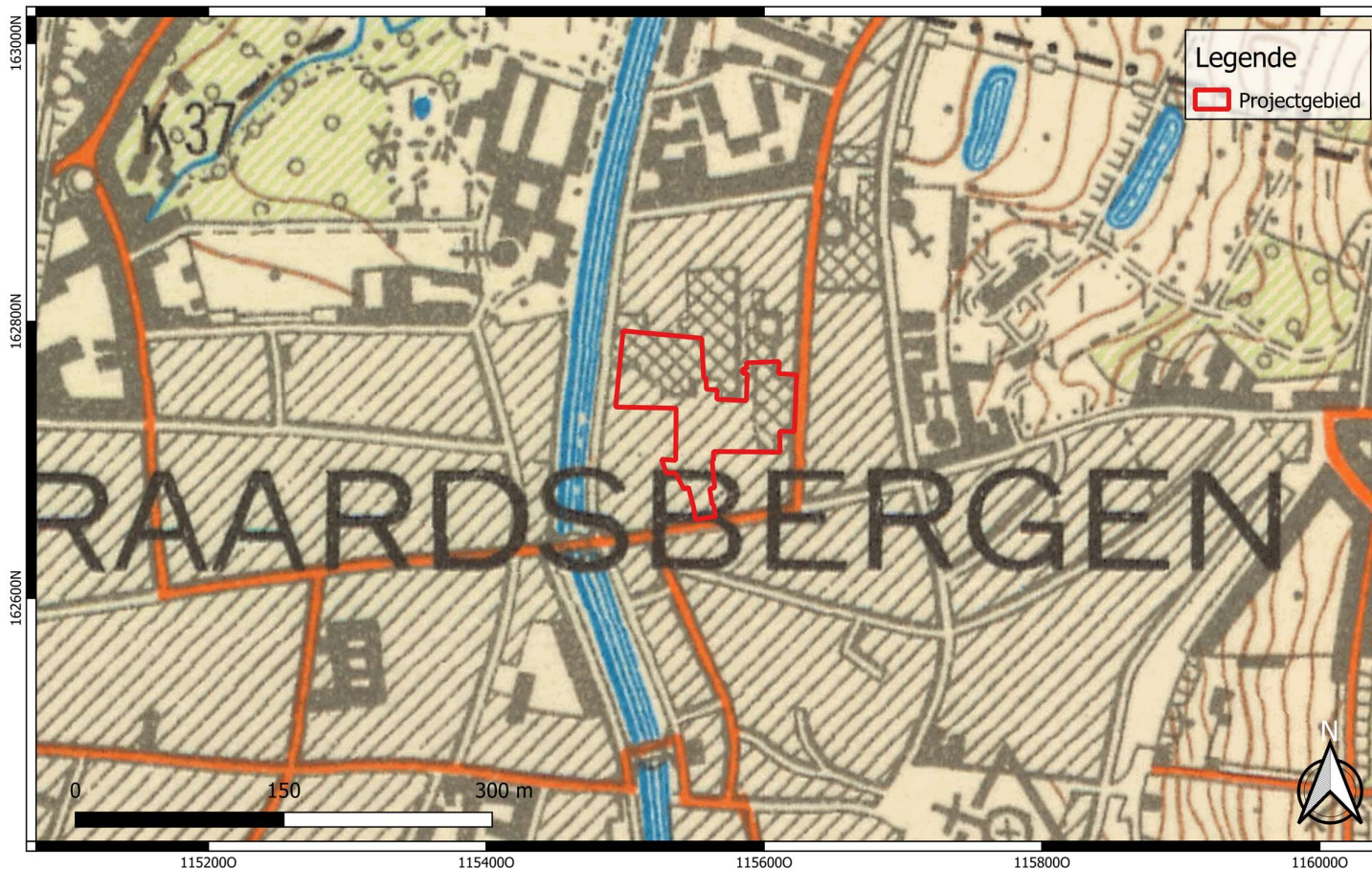

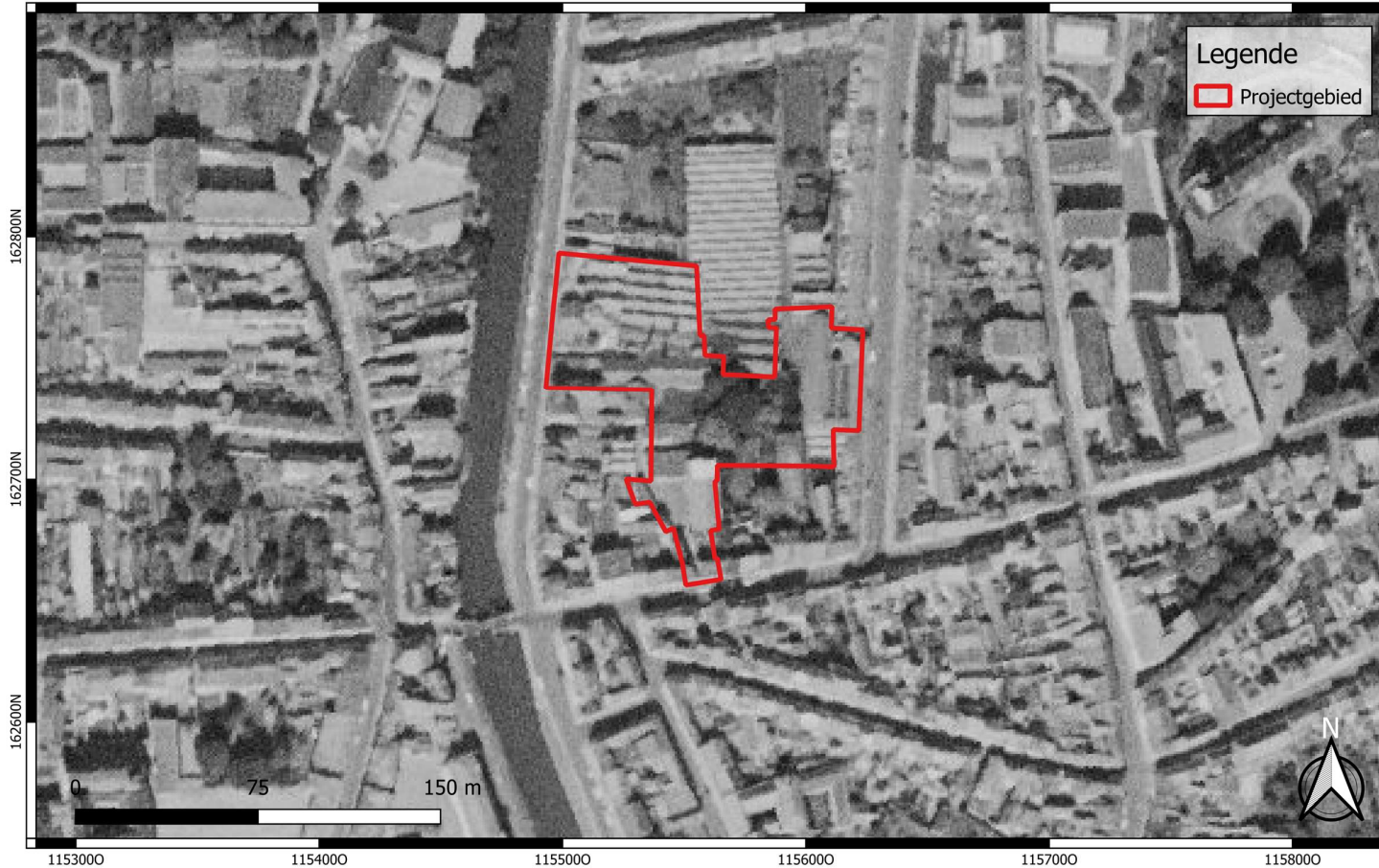

	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: Cartesius Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 19 Plan: Topografische Kaart 1904 Schaal: 1/3500</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	--	---	---

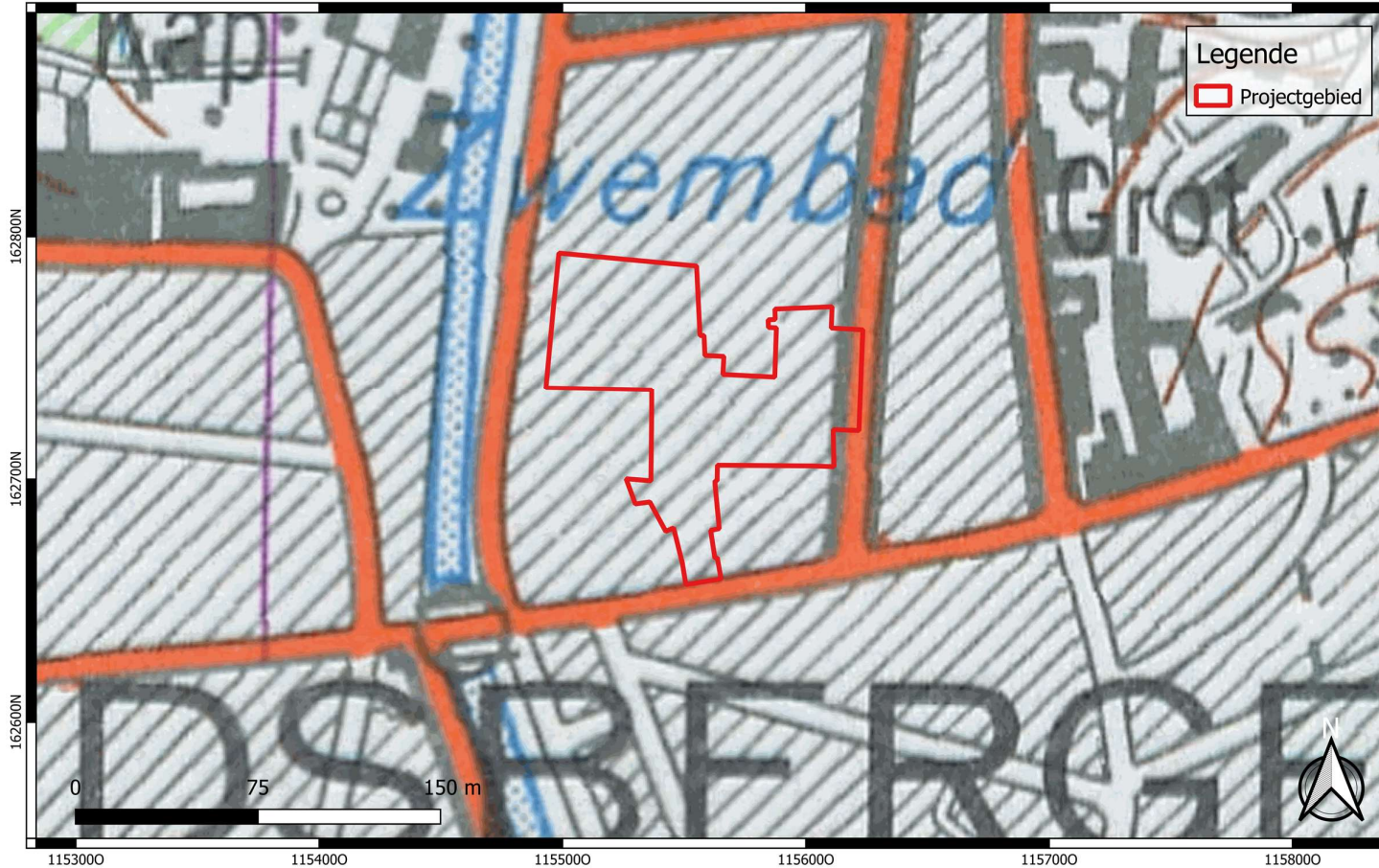

 <p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: Cartesius	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 20 Plan: Topografische Kaart 1939	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
	Digitaliseerder: V. Bigonzi	Schaal: 1/3500	

	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 22 Plan: Luchtfoto 1971 Schaal: 1/2000</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	---	---

 <p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: Cartesius Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 23 Plan: Topografische Kaart 1981 Schaal: 1/2000</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	--	---	---

 <p>GROUP VAN VOOREN Terra Engineering & Consultancy</p>	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 24 Plan: Luchtfoto 1979-1990	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
	Digitaliseerder: V. Bigonzi	Schaal: 1/2000	

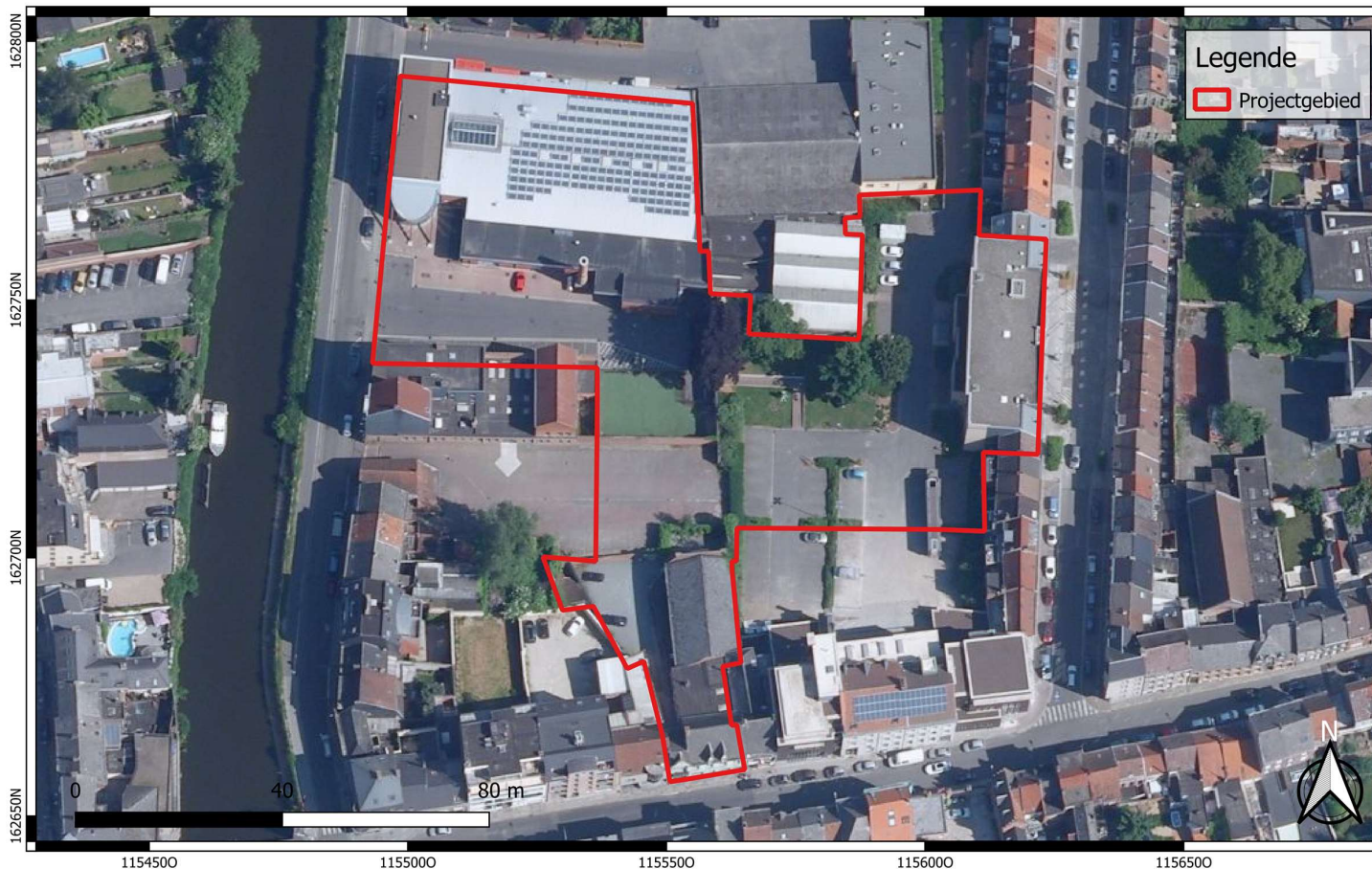

	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 26 Plan: Luchtfoto 2005-2007 Schaal: 1/940	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
--	---	---	------------------------------------

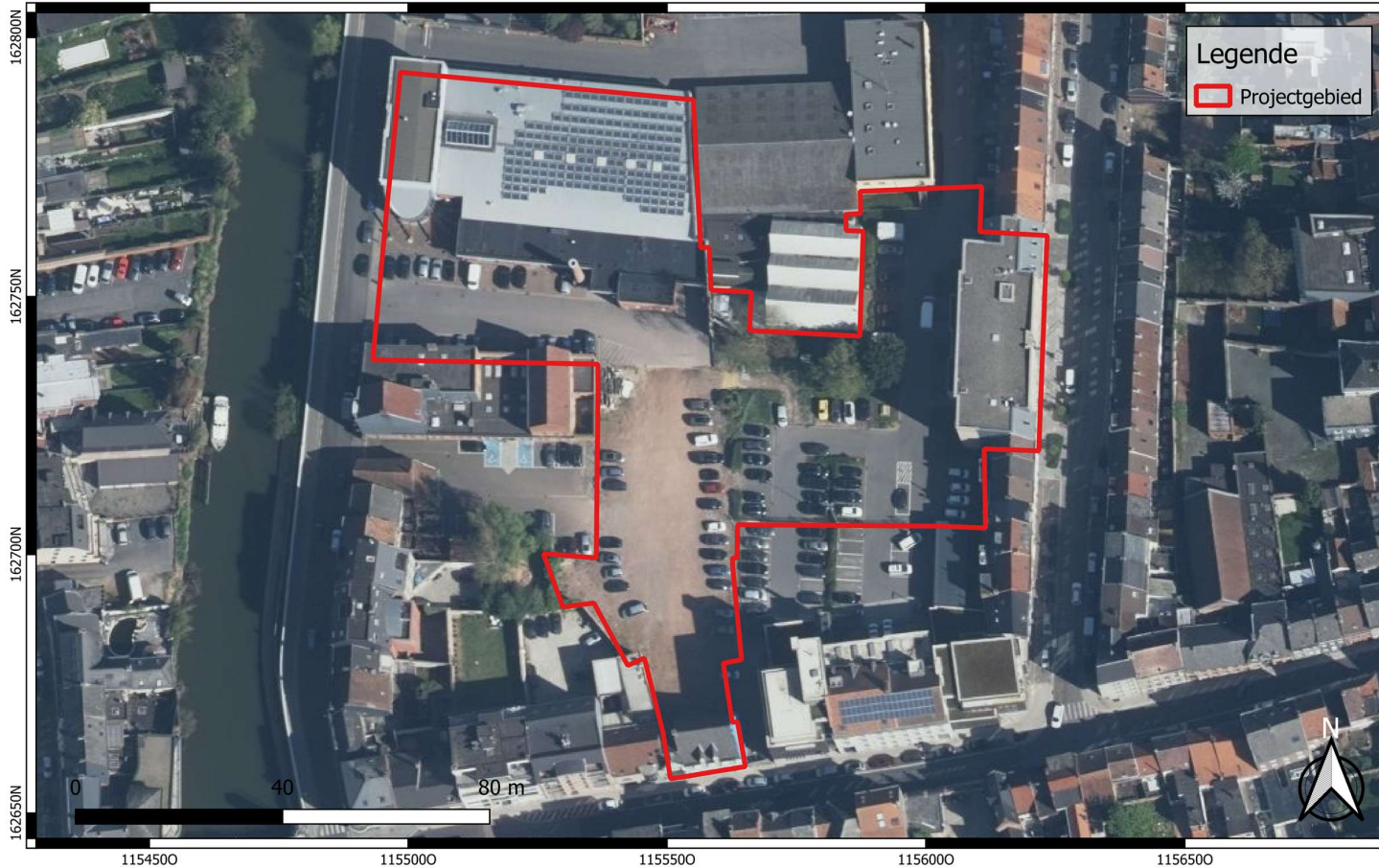
	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 27 Plan: Luchtfoto 2008-2011 Schaal: 1/940	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
--	---	---	------------------------------------

	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 28 Plan: Luchtfoto 2012 Schaal: 1/940	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
---	---	--	------------------------------------

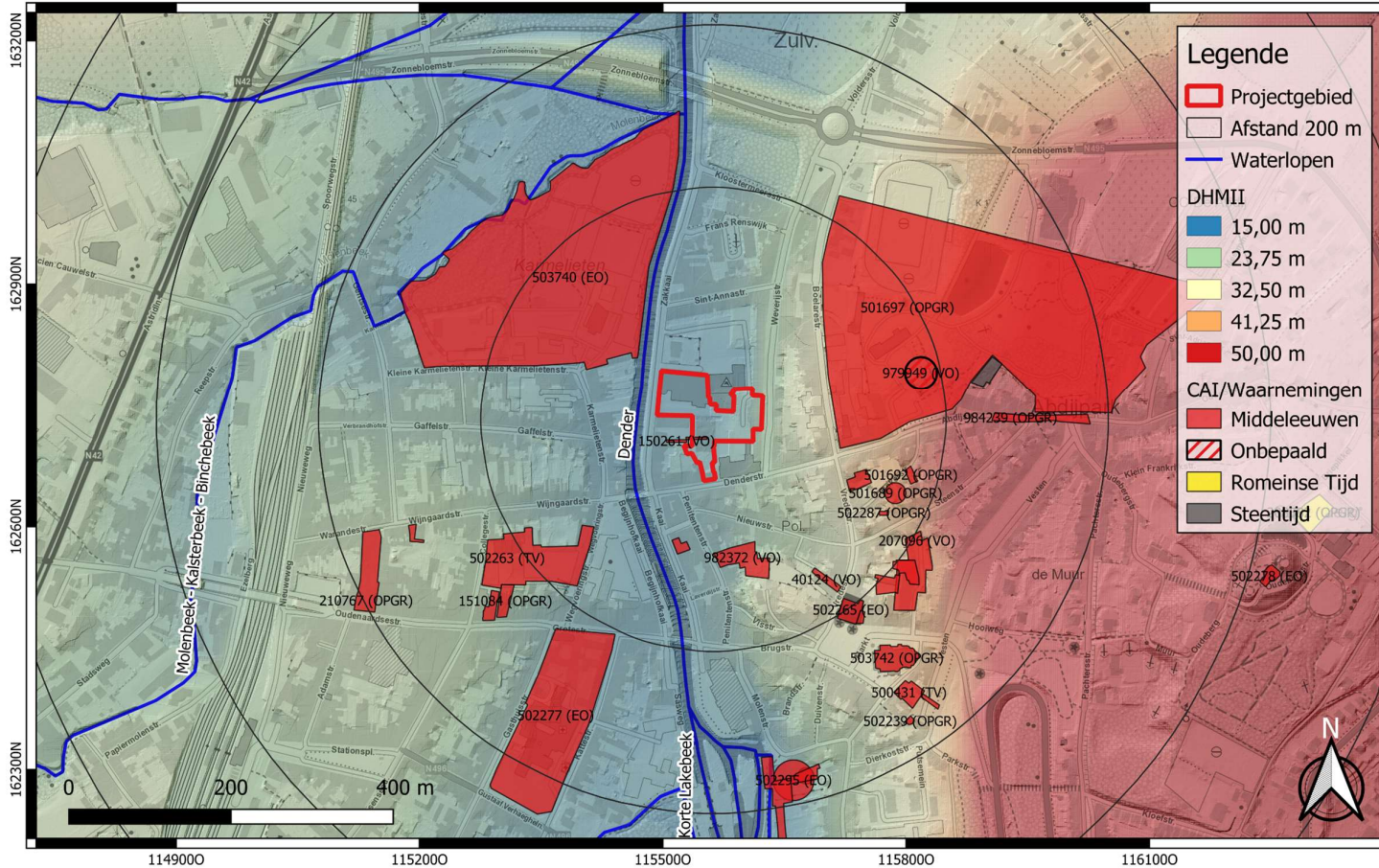
	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 29 Plan: Luchtfoto 2015 Schaal: 1/940	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
---	---	--	------------------------------------

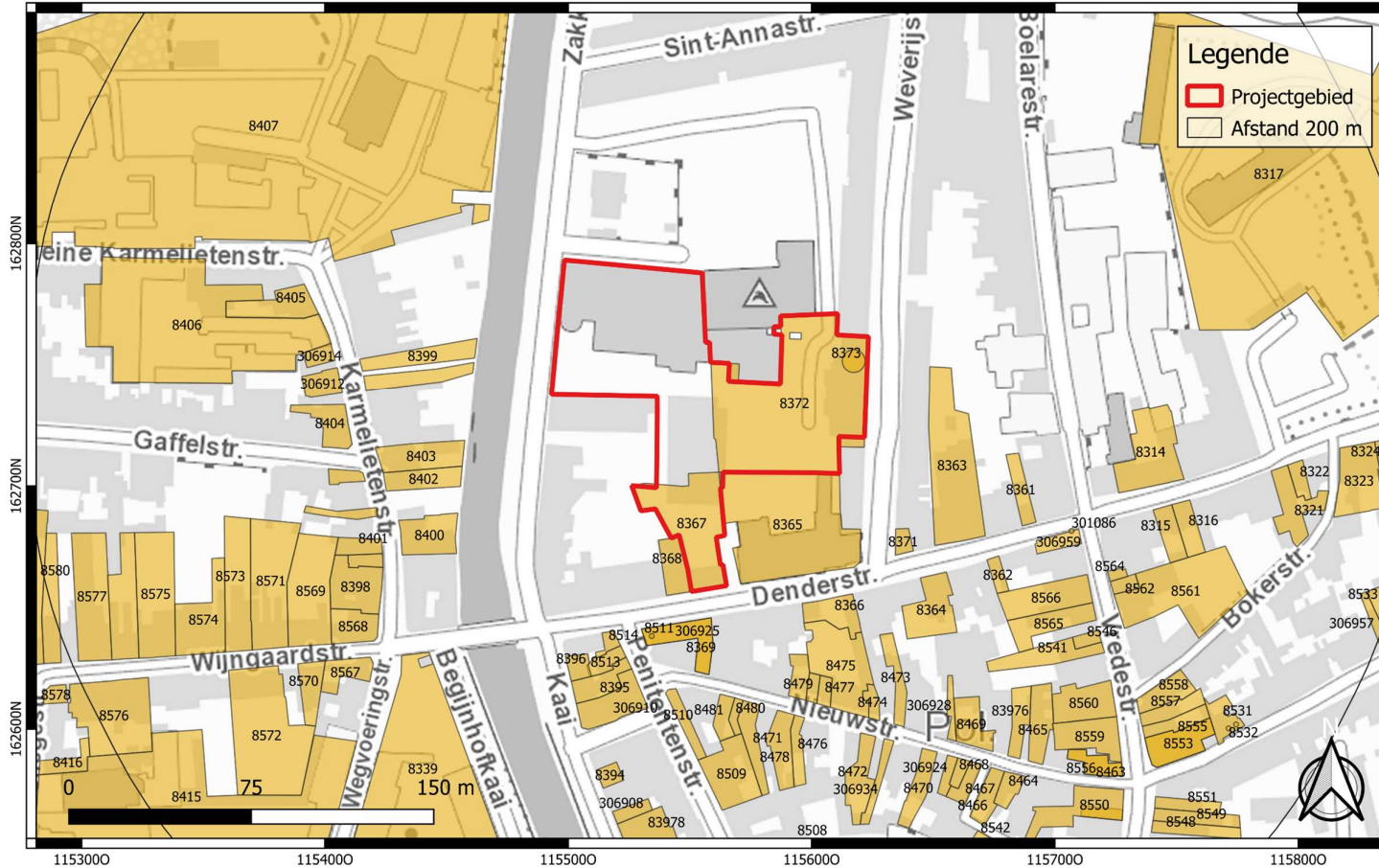

	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 30 Plan: Luchtfoto 2016 Schaal: 1/940	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
---	---	--	------------------------------------

	<p>Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV Digitaliseerder: V. Bigonzi</p>	<p>Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 31 Plan: Luchtfoto 2018 Schaal: 1/940</p>	<p>Grid: Lambert72 coördinatenstelsel</p>
--	---	--	---

	Projectcode: 2023D30 Datum aanmaak plan: 07-04-2023 Bron: AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed	Project: Geraardsbergen - Denderstraat Bijlage nr.: 33 Plan: Bouwkundige elementen	Grid: Lambert72 coördinatenstelsel
	Digitaliseerder: V. Bigonzi	Schaal: 1/2000	

